

OBRAZOVANJE I UČENJE ODRASLIH: RAZVOJ I NAJNOVIJA POSTIGNUĆA

Nacionalno izvješće Republike Hrvatske

Agencija za obrazovanje odraslih

Zagreb, lipanj 2008.

SADRŽAJ

	Stranica
Popis kratica	6
O pripremi izvješća	7
Zahvale	8
I. Opći pregled	12
1. Republika Hrvatska – Opći podaci	12
1.1. Socioekonomski kontekst obrazovanja odraslih	12
2. Ukratko o međunarodnim odnosima	14
2.1. Europska unija.....	14
2.2. NATO	14
2.3. Članstvo u međunarodnim organizacijama.....	14
3. Obrazovni sustav.....	15
3.1. Predškolsko obrazovanje	15
3.2. Osnovno obrazovanje	16
3.3. Srednjoškolsko obrazovanje	17
3.3.1. Vanjsko vrednovanje.....	18
3.3.1.1. Državna matura	18
3.3.1.2. Nacionalni ispiti.....	18
3.3.1.3. Program međunarodne evaluacije znanja i vještina učenika - PISA.....	18
3.4. Visoko obrazovanje	19
3.5. Obrazovanje odraslih	19
3.6. Hrvatski kvalifikacijski okvir	20
II. Obrazovanje i učenje odraslih u Hrvatskoj	22
1. Politike, zakonodavstvo i financiranje	22
1.1. Zakonodavni i strateški okvir obrazovanja i učenja odraslih.....	22
1.1.1. Strateški dokumenti	22
1.1.1.1. Strategija obrazovanja odraslih	22
1.1.2. Zakonodavni okvir	23
1.1.2.1. Zakon o obrazovanju odraslih	24
1.1.2.2. Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu	25
1.1.3. Prioritetni ciljevi za obrazovanje i učenje odraslih	25
1.1.4. Organizacija obrazovanja i učenja odraslih unutar struktura vlasti.....	26
1.1.4.1. Razvoj sustava obrazovanja odraslih.....	26
1.1.4.2. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa	27
1.1.4.3.Vijeće za obrazovanje odraslih.....	27
1.1.4.4. Agencija za obrazovanje odraslih.....	27
1.1.5. Povezanost politike i provedbene strategije obrazovanja i učenja odraslih s drugim ciljevima.....	28
1.1.5.1. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa	28
1.1.5.1.1. Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama	29
1.1.5.2. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti	30
1.1.5.2.1. Branitelji Domovinskog rata	30
1.1.5.2.2. Odrasle osobe s invaliditetom	30
1.1.5.2.3. Žrtve obiteljskog nasilja.....	31
1.1.5.2.4. Mlade odrasle osobe	31

1.1.5.3. Ministarstvo turizma.....	31
1.1.5.4. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja	31
1.1.5.5. Ministarstvo obrane	31
1.1.5.6. Ministarstvo pravosuđa, Pravosudna akademija.....	32
1.1.5.7. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi	32
1.1.5.8. Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija.....	32
1.1.5.8.1. Diplomatska akademija	32
1.1.5.8.2. Uprava za informiranje i obrazovanje, Odjel za obrazovanje o europskim integracijama	33
1.1.5.9. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva	33
1.1.5.9.1. Cjeloživotno učenje za poduzetnike: Projekt obrazovanja za poduzetništvo	33
1.1.5.9.2. Regionalni centar za učenje o poduzetništvu	34
1.1.5.10. Središnji državni ured za upravu	34
1.1.5.11. Agencija za strukovno obrazovanje.....	35
1.1.5.12. Agencija za odgoj i obrazovanje.....	35
1.1.5.13. Hrvatski zavod za zapošljavanje	36
1.1.5.14. Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva	38
1.1.5.15. Hrvatska gospodarska komora.....	38
1.1.5.16. Hrvatska obrtnička komora.....	39
1.1.5.17. Hrvatska udruga poslodavaca	39
1.1.6. Razvojni izazovi i strategije vezane za obrazovanje i učenje odraslih	40
1.1.6.1. Hrvatska u 21. stoljeću: Bijela knjiga o hrvatskom obrazovanju	40
1.1.6.2. Deklaracija o znanju; Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja	40
1.1.6.3. 55 preporuka za povećanje konkurentnosti Hrvatske	41
1.1.6.4. Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005-2010.....	41
1.1.6.5. Strateški okvir za razvoj 2006-2013	42
1.2. Financiranje obrazovanja i učenja odraslih.....	44
1.2.1. Javno ulaganje u obrazovanje i učenje odraslih	44
1.2.1.1. Državni proračun	44
1.2.1.1.1. Agencija za obrazovanje odraslih	44
1.2.1.1.2. Za Hrvatsku pismenost: Put do poželjne budućnosti	44
1.2.1.1.3. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.....	44
1.2.1.1.3.1. Branitelji Domovinskog rata	45
1.2.1.1.3.2. Odrasli s invaliditetom	45
1.2.1.1.3.3. Žrtve obiteljskog nasilja.....	45
1.2.1.1.3.4. Mlade odrasle osobe	45
1.2.1.1.4. Ministarstvo turizma	46
1.2.1.1.5. Stručno usavršavanje i obrazovanje za državne službenike	46
1.2.1.2. Decentralizirani/lokalni proračun	47
1.2.1.2.1. Primorsko-goranska županija.....	47
1.2.1.2.2. Osječko-baranjska županija	47
1.2.2. Inozemne donacijske investicije u obrazovanje i učenje odraslih.....	48
1.2.2.1. Prijašnje donacijske investicije	48
1.2.2.1.1.Doprinos Stabilnosti Jugoistočne Europe kroz jačanje lokalnih i regionalnih struktura obrazovanja odraslih – Pakt o stabilnosti 2000 - 2003	48
1.2.2.1.2. Projekti za sektorsku reformu strukovnog obrazovanja	49
1.2.2.1.3. Projekti u sklopu programa CARDS vezani uz tržište rada	49
1.2.2.1.4. Europska zaklada za stručnu izobrazbu	50
1.2.2.1.5.Trans-europska mobilna shema za sveučilišne studije (Tempus).....	50
1.2.2.1.6. Projekti vezani uz stručno usavršavanje državnih službenika	51

1.2.2.1.7. Ministarstvo pravosuđa, Pravosudna akademija – Projekti pravosudne reforme.....	52
1.2.2.1.8. Projekti razvoja sektora srednjeg i malog poduzetništva	52
1.2.2.2. Tekuće donacijske investicije	53
1.2.2.3. Perspektive za buduće donacijske investicije	54
1.2.3. Potpora obrazovanju i učenju odraslih od strane privatnog sektora.....	55
1.2.4. Potpora civilnog društva obrazovanju i učenju odraslih.....	55
1.2.5. Doprinos polaznika obrazovanju i učenju odraslih.....	56
1.2.6. Financijski poticaji za potporu obrazovanju i učenju odraslih	56
1.2.7. Zadani ciljevi za financiranje obrazovanja i učenja odraslih	57
2. Kvaliteta obrazovanja i učenja odraslih: Pružanje usluga, sudjelovanje i postignuća	58
2.1. Pružanje usluga obrazovanja i učenja odraslih i institucionalni okviri.....	58
2.1.1. Institucije odgovorne za upravljanje i koordinaciju obrazovanja i učenja odraslih na nacionalnoj razini	58
2.1.1.1. Državne institucije.....	58
2.1.1.2. Pravatelji usluga obrazovanja odraslih.....	58
2.1.2. Obrazovanje odraslih i obrazovni programi	59
2.1.2.1. Srednjoškolsko obrazovanje.....	59
2.1.2.2. Visoko obrazovanje	61
2.1.2.3. Ostali programi	62
2.1.3. Poveznice između formalnih i neformalnih pristupa	63
2.1.4. Stjecanje javnih isprava	63
2.2. Sudjelovanje u sustavu obrazovanja i učenja odraslih	65
2.2.1. Statistički podaci	65
2.2.1.1. Sudjelovanje u programima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje	66
2.2.1.1.1. Mjere aktivne politike zapošljavanja.....	66
2.2.1.1.2. Drugi modeli uključivanja nezaposlenih osoba u obrazovanje odraslih	67
2.2.1.1.3. Neformalno obrazovanje u svrhu unaprijeđenja zapošljivosti...67	67
2.2.1.2. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	68
2.2.2. Mobilizacija polaznika programa obrazovanja odraslih	69
2.2.3. Ciljne skupine sustava obrazovanja odraslih.....	69
2.3. Nadzor i vrednovanje	70
2.4. Nastavnici i voditelji u obrazovanju odraslih	71
2.4.1. Potrebne obrazovne kvalifikacije predavača u sustavu obrazovanja odraslih	71
3. Istraživanja, inovacije i primjeri dobre prakse	73
3.1. Studije iz područja obrazovanja odraslih	73
3.1.1. Središnji državni ured za upravu.....	73
3.1.2. Institut za javne financije	74
3.1.2.1. Uloga aktivne politike na tržištu rada u Hrvatskoj (2003)	74
3.1.2.2. Pokazatelji konkurentnosti hrvatske radne snage (2004)	74
3.1.2.3. Konkurenčnost hrvatske radne snage: Kvaliteta formalnog obrazovanja (2004)	74
3.1.2.4. Koliko je Hrvatska spremna za društvo temeljeno na znanju? (2004)	75
3.1.2.5. Uloga aktivnih politika na tržištu rada u Hrvatskoj (2005)	75
3.1.3. MojPosao – Istraživanje o edukativnim potrebama i ponudi na području Republike Hrvatske	75
3.1.4. Agencija za strukovno obrazovanje	76
3.1.5. Global Entrepreneurship Monitor (GEM)	76
3.2. Inovacije i primjeri dobre prakse	77

3.2.1. Formulacije politika	77
3.2.1.1. Nacionalna razina	77
3.2.1.2. Regionalna razina – Karlovačka županija	77
3.2.1.3. Institucionalna razina – Sveučilište u Rijeci	78
3.2.2. Provedba programa obrazovanja i učenja odraslih	79
3.2.2.1. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa	79
3.2.2.2. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti	79
3.2.2.3. Hrvatska gospodarska komora	79
3.2.3. Međusektorska suradnja	80
3.2.3.1. Suradnja u provedbi i promicanju cjeloživotnog učenja	80
3.2.3.2. Sektorska vijeća	80
3.2.3.3. Hrvatska gospodarska komora	81
3.2.3.4. Suradnja na lokalnoj i regionalnoj razini	81
4. Opismenjavanje odraslih	83
4.1. Definicija pismenosti	83
4.2. Usvojene politike i dokumenti	84
4.3. Pitanja manjina i ravnopravnost spolova	86
4.3.1. Ravnopravnost spolova	86
4.3.2. Romска nacionalna manjina	87
Izvori	89

POPIS KRATICA

AC	Andragoški centar
AOO	Agencija za obrazovanje odraslih
APTR	Aktivna politika tržišta rada
ASO	Agencija za strukovno obrazovanje
AzOO	Agencija za odgoj i obrazovanje
BDP	Bruto domaći proizvod
CARDS	Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju
CEPOR	Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća
DZS	Državni zavod za statistiku
ECDL	Europska računalna diploma
EI	Europske integracije
EK	Europska komisija
EKO	Europski kvalifikacijski okvir
ESF	Europski socijalni fond
EU	Europska unija
E4E	Obrazovanje za poduzetništvo
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
HAD	Hrvatsko andragoško društvo
HAZU	Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
HBOR	Hrvatska banka za obnovu i razvoj
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HKO	Hrvatski kvalifikacijski okvir
HNOS	Hrvatski nacionalni obrazovni standard
HOK	Hrvatska obrtnička komora
HRDOP	Human Resources Development Operational Programme
HRK	Hrvatska kuna
HUP	Hrvatska udruga poslodavaca
HZPOU	Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
IPA	Instrument za prepristupnu pomoć
ISPA	Prepristupni instrument za infrastrukturnu politiku
IT	Informatička tehnologija
MFIN	Ministarstvo financija
MINGRP	Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
MOBMS	Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
MZOŠ	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
NATO	Sjeverno-atlantski savez
NCVVO	Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
NVO	Nevladine organizacije
OECD	Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj
PHARE	Pologne et Hongrie - Aide à la Restructuration Economique
PISA	Program za međunarodnu procjenu učenika
PUMA	Program usavršavanja menadžera
RH	Republika Hrvatska
SAPARD	Prepristupni program pomoći za poljoprivredu i ruralni razvoj
SDUU	Središnji državni ured za upravu
SDURF	Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova
	Europske unije
Tempus	Transeuropska shema mobilnosti za sveučilišne studije
UN	Ujedinjeni narodi
UNESCO	Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu
UPA	Ukupna poduzetnička aktivnost
USEH	Udruženje slijepih esperantista Hrvatske
VETIS	Informacijski sustav za strukovno obrazovanje

O PRIPREMI IZVJEŠĆA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske povjerilo je pripremu hrvatskog nacionalnog izvješća za konferenciju CONFINTEA VI, o razvoju obrazovanja i učenja odraslih te o najnovijim postignućima u tome polju, Agenciji za obrazovanje odraslih.

Iako je razvoj sustava za prikupljanje podataka o obrazovanju i učenju odraslih u tijeku, ti su podaci zasad još ograničeni, i to ne samo kad se radi o pružateljima usluga obrazovanja odraslih izvan javnog sektora, već velikim dijelom i za programe obrazovanja odraslih koji se financiraju iz državnoga proračuna. Priprema ovoga nacionalnog izvješća stoga je iskorištena kao prilika za organizaciju nacionalnog konzultacijskog procesa s doprinosima svih dionika. Budući da se neke politike i programi obrazovanja odraslih provode na međusektorskoj razini i uz sudjelovanje niza ustanova, Agencija za obrazovanje odraslih pozvala je više od 250 ustanova i dionika iz Republike Hrvatske na sudjelovanje u pripremi nacionalnog izvješća doprinosom detaljnih izvješća o napretku u njihovim posebnim područjima stručnosti i nadležnosti. Na sudjelovanje su pozvani: ministarstva, relevantni središnji državni uredi, zaklade, obrazovne agencije, akademije pri ministarstvima, komore, relevantne javne ustanove, relevantne udruge i organizacije, relevantni javni instituti, visoka učilišta, sindikati, županijski uredi za društvenu djelatnost i relevantni gradski uredi.

Posljednji je korak ovog nacionalnog konzultacijskog procesa bilo predstavljanje rezultata nacionalnog izvješća Vijeću za obrazovanje odraslih, stručno-savjetodavnom tijelu Vlade Republike Hrvatske koje se sastoji od predstavnika svih dionika sustava obrazovanja odraslih, radi konzultacija o strateškim pitanjima. Od 250 ustanova i dionika koji su pozvani na sudjelovanje u pripremi nacionalnoga izvješća, 132 su poslali doprinose, a njih je 88 sadržavalo relevantne podatke koji su iskorišteni u pripremi izvješća. Popis sudionika u pripremi nacionalnoga izvješća nalazi se u nastavku. Nacionalno izvješće donosi ogledne primjere i primjere najboljih praksi u sustavu obrazovanja i učenja odraslih, kako su ih predstavili dionici koji su sudjelovali u njegovoj pripremi.

ZAHVALE

Agencija za obrazovanje odraslih zahvaljuje svim ustanovama i dionicima koji su sudjelovali u pripremi izvješća *Obrazovanje i učenje odraslih: razvoj i najnovija postignuća*, a koji su nabrojani niže.

MINISTARSTVA

1. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
2. Ministarstvo financija
3. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
4. Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
5. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
6. Ministarstvo obrane
7. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja
8. Ministarstvo turizma
9. Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija
10. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi

SREDIŠNJI DRŽAVNI UREDI

11. Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU
12. Središnji državni ured za upravu

URED NI VLADE RH

13. Ured za ravnopravnost spolova

ZAKLADE

14. Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
15. Nacionalna zaklada za znanost, visoko školstvo i tehnologiski razvoj

OBRAZOVNE AGENCIJE

16. Agencija za mobilnost i programe EU
17. Agencija za odgoj i obrazovanje
18. Agencija za strukovno obrazovanje
19. Agencija za znanost i visoko obrazovanje
20. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja

AKADEMIJE PRI MINISTARSTVIMA

21. Pravosudna akademija

KOMORE

22. Hrvatska gospodarska komora
23. Hrvatska komora arhitekata i inženjera u graditeljstvu
24. Hrvatska komora inženjera šumarstva i drvne tehnologije
25. Hrvatska komora medicinskih biokemičara
26. Hrvatska liječnička komora
27. Hrvatska ljekarnička komora

- 28. Hrvatska obrtnička komora
- 29. Hrvatska odvjetnička komora
- 30. Hrvatska psihološka komora
- 31. Hrvatska revizorska komora
- 32. Hrvatska stomatološka komora
- 33. Hrvatska veterinarska komora

JAVNI SEKTOR/JAVNE USTANOVE

- 34. Hrvatski zavod za zapošljavanje

UDRUGE

- 35. Hrvatska udruga poslodavaca

DRUŠTVA

- 36. Hrvatsko andragoško društvo

OBRAZOVNE USTANOVE/JAVNI INSTITUTI

- 37. Institut za javne financije
- 38. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
- 39. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
- 40. Sveučilište u Rijeci
- 41. Sveučilište u Zagrebu

VISOKA UČILIŠTA

- 42. Teološki fakultet "Matija Vlačić Ilirik"
- 43. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- 44. Američka visoka škola za management i tehnologiju
- 45. RRiF - Visoka škola za finansijski menadžment
- 46. Visoka novinarska škola
- 47. Visoka poslovna škola Zagreb
- 48. Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici
- 49. Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti "Baltazar Adam Krčelić"
- 50. Zagrebačka škola za menadžment
- 51. Tehničko veleučilište u Zagrebu
- 52. Veleučilište "Nikola Tesla", Gospić
- 53. Visoko gospodarsko učilište u Križevcima

SINDIKATI

- 54. Sindikat hrvatskih učitelja

CENTRI

- 55. CEPOR (Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva)

ŽUPANIJSKI UPRAVNI ODJELI ZA DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- 56. Brodsko-posavska županija
- 57. Dubrovačko-neretvanska županija
- 58. Karlovačka županija

59. Krapinsko zagorska županija
60. Međimurska županija
61. Osječko-baranjska županija
62. Požeško-slavonska županija
63. Primorsko-goranska županija
64. Sisačko-moslavačka županija
65. Šibensko-kninska županija
66. Virovitičko-podravska županija
67. Vukovarsko-srijemska županija
68. Zagrebačka županija

GRADSKI UPRAVNI UREDI:

69. Bakar
70. Beli Manastir
71. Belišće
72. Biograd na Moru
73. Cres
74. Čakovec
75. Daruvar
76. Delnice
77. Donja Stubica
78. Donji Miholjac
79. Dugo Selo
80. Đurđevac
81. Garešnica
82. Glina
83. Gospić
84. Grubišno Polje
85. Ivanec
86. Ivanić Grad
87. Komiža
88. Koprivnica
89. Kraljevica
90. Krk
91. Lipik
92. Makarska
93. Mursko Središće
94. Našice
95. Nin
96. Nova Gradiška
97. Novalja
98. Novi Vinodolski
99. Obrovac
100. Omiš
101. Opatija
102. Orahovica
103. Osijek
104. Otočac
105. Ozalj
106. Pakrac
107. Ploče
108. Požega
109. Pregrada
110. Prelog

- 111. Rab
- 112. Rovinj
- 113. Samobor
- 114. Sinj
- 115. Slatina
- 116. Solin
- 117. Split
- 118. Stari Grad
- 119. Supetar
- 120. Sv. Ivan Zelina
- 121. Šibenik
- 122. Varaždin
- 123. Varaždinske Toplice
- 124. Velika Gorica
- 125. Vinkovci
- 126. Virovitica
- 127. Vrbovsko
- 128. Vrgorac
- 129. Vukovar
- 130. Zagreb
- 131. Zlatar
- 132. Županja

i Vijeće za obrazovanje odraslih.

I. OPĆI PREGLED

1. REPUBLIKA HRVATSKA – OPĆI PODACI

Površina:	56.594 km ²
Broj stanovnika:	4.437.460
Glavni grad:	Zagreb (broj stanovnika 779.000)
Jezici:	hrvatski (službeni), manjinski jezici: srpski, talijanski, mađarski, albanski, slovenski, romski, itd.
Vjeroispovijesti:	rimokatolička 87,8%, pravoslavna 4,4%, Islam 1,3%, protestantska 0,3%, drugo i nepoznato 6,2%
Politički sustav:	višestranačka parlamentarna demokracija
Valuta:	Hrvatska kuna (HRK)
Godišnji BDP:	34,2 milijardi eura
Godišnji BDP po stanovniku:	7.702 eura
Ekonomski rast:	4,8% (u 2006.)
Stopa inflacije:	2,9% godišnji prosjek (u 2007.)
Stopa nezaposlenosti:	9,1% (<i>Anketa radne snage 2007.</i>)
Članstvo u međunarodnim organizacijama:	Ujedinjeni narodi, Organizacija za europsku sigurnost i suradnju, Vijeće Europe, Međunarodni monetarni fond, Svjetska banka, Svjetska trgovinska organizacija, Europska banka za obnovu i razvoj, Partnerstvo za mir

Izvori: Državni zavod za statistiku (2007.); Hrvatska gospodarska komora

Republika Hrvatska zemlja je sredozemnog kruga i jugoistočne Europe s prosječnim godišnjim rastom BDP-a od 4% u posljednjih deset godina, što je čini jednom od najdinamičnijih tranzicijskih zemalja u ovome dijelu Europe. Otvaranjem pregovora s Republikom Hrvatskom, Europska unija prepoznala je razvoj demokracije u zemlji i konstruktivni doprinos Hrvatske širenju toga procesa cijelom jugoistočnom Europom. Opća politička i gospodarska stabilnost, učinkovit pravosudni sustav i slobodna trgovina u demokratskom okružju bili su ključni preduvjeti za gospodarski razvoj koji su otvorili vrata punopravnom članstvu Hrvatske u Europskoj uniji.

Uz punopravno članstvo u EU-u, drugi strateški cilj Hrvatske je članstvo u NATO-u. NATO i Hrvatska aktivno surađuju u nizu područja, a posebno u područjima obrane i reforme sigurnosnog sektora, kao i u podršci široj demokratskoj i institucionalnoj reformi. Na sastanku u Bukureštu u travnju 2008. Hrvatska je primila pozivnicu za NATO, što je otvorilo put za početak pristupnih pregovora sa Savezom.

1.1. SOCIOEKONOMSKI KONTEKST OBRAZOVANJA ODRASLIH

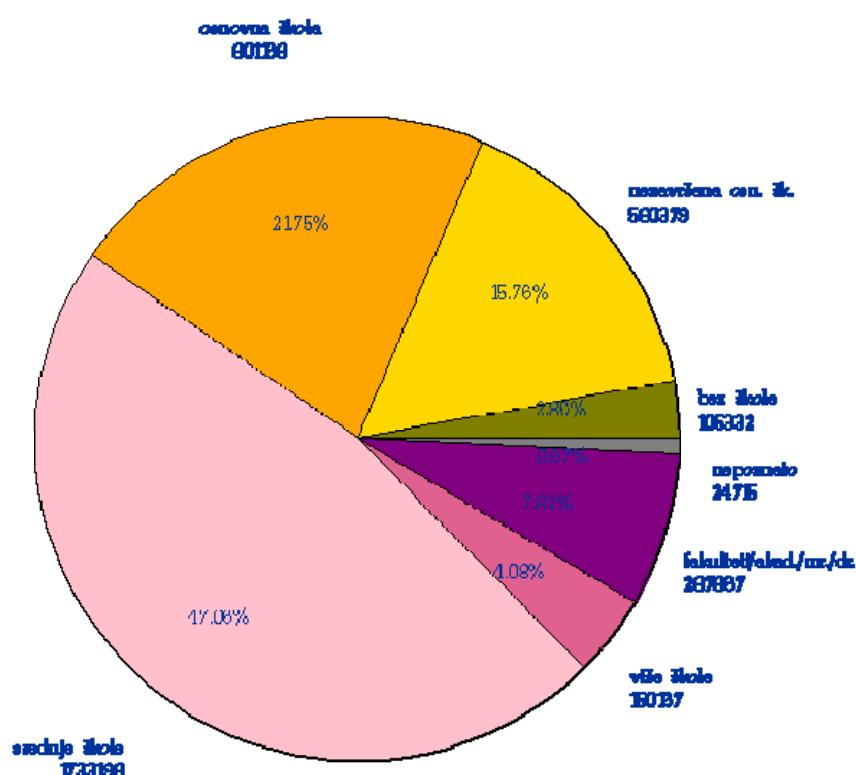
Obrazovanje odraslih u Hrvatskoj razvija se u kontekstu gospodarstva i društva koje karakterizira starenje i statičnost stanovništva. U razdoblju od 1991. do 2005. godine udio stanovništva starijeg od 65 godina povećao se s 11,8% na 16,6%, a ovaj će se trend i nastaviti, ukoliko se ne izmijeni imigracijom. Nadalje, mortalitet je konstantno veći od nataliteta. Ovaj trend ublažava imigraciju, što rezultira minimalnim rastom broja stanovnika. Stopa ekonomske aktivnosti su u porastu, posebice među starijim radnicima. Stopa opće

ekonomski aktivnosti povećala se sa 61,6% u 2001. godini na 63,5% u 2006. godini za stanovnike u dobi od 15-64 godine, no zabilježila je pad s 40,8% na 38,0% za stanovnike u dobi od 15-24 godine, pri čemu je pad bio jače izražen kod žena nego kod muškaraca.

Iako stope zaposlenosti postupno rastu, još su ispod razina EU-a. U 2006. godini stopa zaposlenosti za dobnu skupinu 15-64 u Hrvatskoj je dostigla godišnji prosjek od 55,4%, što je za 7,7% niže od prosjeka zemalja EU-27 (zaposlenost muškaraca bila je 62,3%, a žena 51,0%). Posebice je bila niska stopa zaposlenosti za dobnu skupinu 55-64, samo 34,3%, u usporedbi s 43,5% u EU-27. Prema podacima Međunarodne organizacije rada, pad nezaposlenosti u kombinaciji s rastućim stopama ekonomski aktivnosti doveo je do pada stope nezaposlenosti u Hrvatskoj sa 16,1% u 2000. godini na 11,2% u 2006., što je samo 3% više od prosjeka za EU-27. Međutim, unatoč smanjivanju nezaposlenosti, Hrvatska ima postojanu dugoročnu nezaposlenost. Naime, 55% svih nezaposlenih osoba su dugoročno nezaposleni. Stopa dugoročne nezaposlenosti u Hrvatskoj iznosi 6,4% (2005.), što je znatno više od prosjeka za EU-27 od 3,6%. Dugoročna nezaposlenost žena još je viša: 8,4%. (Državni zavod za statistiku, 2007.)

Popis stanovništva iz 2001. godine, čiji su rezultati prikazani na slici 1, dao je sliku strukture stanovništva prema razini završenog obrazovanja.

Slika 1: Stanovništvo starije od 15 godina prema razini završenog obrazovanja

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2001.

2. UKRATKO O MEĐUNARODnim ODNOsimA

2.1. EUROPSKA UNIJA

Hrvatska je jedna od tri zemlje kandidatkinje koje se trenutačno pripremaju za pristupanje Europskoj uniji. Hrvatska je status zemlje kandidatkinje stekla u lipnju 2004. godine. Nakon otvaranja pristupnih pregovora s Hrvatskom (3. listopada 2004.), Vijeće Europske unije usvojilo je *Pristupno partnerstvo*, kojim je ažurirano *Europsko partnerstvo* od 13. rujna 2004.

Hrvatska je već postigla značajan napredak u postupku pregovora. Međutim, postoji još niz reformi koje mora provesti kako bi postigla daljnji napredak i zatvorila i preostala pregovaračka poglavlja. Dosad je otvoren značajan broj poglavlja (20 od 35). Dva poglavlja, upravo ona koja se odnose na znanost, istraživanje, obrazovanje i kulturu, uspješno su zatvorena (Poglavlje 25: *Znanost i istraživanje* i Poglavlje 26: *Obrazovanje i kultura*).

Pregovori za Poglavlje 25, *Znanost i istraživanje*, otvoreni su i zatvoreni 12. lipnja 2006. godine na sastanku Vijeća Europske unije, jer su sva važna pitanja već bila riješena u tijeku screeninga. Tijekom pregovora Europska komisija je zaključila da se hrvatske politike u područjima znanosti i istraživanja razvijaju u istom smjeru kao i one u Europskoj uniji, te da su hrvatski znanstveni i istraživački kapaciteti dovoljno razvijeni za sudjelovanje u programima Europske unije. Pregovori za Poglavlje 26, *Obrazovanje i kultura*, otvoreni su i zatvoreni 11. prosinca 2006. godine na sastanku ministara Europske unije, jer je ustanovljen visok stupanj usklađenosti između obrazovnih sustava u Hrvatskoj i drugim europskim zemljama.

2.2. NATO

Na sastanku u Bukureštu u travnju 2008. godine Hrvatska je pozvana na početak pristupnih pregovora s NATO-om. Kako bi se pripremila za moguće članstvo, Hrvatska je već niz godina sudjelovala u NATO-ovom *Akcijskom planu za članstvo*.

Jedan od prvih koraka prema atlantskim integracijama bilo je sudjelovanje u NATO-ovim *Znanstvenim programima*. Jedan je od osnovnih ciljeva NATO-ovih *Znanstvenih programa* podupiranje suradnje između znanstvenika iz zemalja članica NATO-a i znanstvenika iz zemalja *Partnerstva za mir i Sredozemnog dijaloga*. Upravo zato svaki znanstveni projekt koji želi dobiti financijsku potporu NATO-a mora biti zajednički rad barem jednoga znanstvenika iz zemlje članice NATO-a i jednoga znanstvenika iz zemlje članice *Partnerstva za mir/Sredozemnog dijaloga*.

2.3. ČLANSTVO U MEĐUNARODnim ORGANIZACIJAMA

Hrvatska je članica Ujedinjenih naroda od 1992. godine. U razdoblju od 2008. do 2010. Hrvatska je i nestalna članica Vijeća sigurnosti. Hrvatska je i aktivna članica Organizacije za europsku sigurnost i suradnju, Vijeća Europe, Međunarodnog monetarnog fonda, Svjetske banke, Svjetske trgovinske organizacije, Europske banke za obnovu i razvoj, Partnerstva za mir i mnogih drugih organizacija.

3. OBRAZOVNI SUSTAV

Hrvatski obrazovni sustav je pod nadležnošću Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ). Sustav obuhvaća predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje te obrazovanje odraslih. Pod nadležnost MZOŠ-a spadaju i sustavi znanosti, tehnologije i informacijskog društva, koji pružaju značajnu potporu sustavu obrazovanja. Pojedinim razinama obrazovnog sustava potporu pružaju i stručne agencije i/ili stručno-savjetodavna tijela.

U 2003. godini MZOŠ je započeo provedbu niza reformi na svim razinama obrazovnog sustava, kako bi ispunio razvojne ciljeve zacrtane u *Planu razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.*, ključnom dokumentu obrazovne politike u Republici Hrvatskoj. Provedba *Plana razvoja* poduprta je od strane Svjetske banke zajmom u iznosu od 68 milijuna eura.

Reformske procese koji su započeti u posljednjih nekoliko godina u svim dijelovima obrazovnog sustava podržani su značajnim povećanjem ulaganja u obrazovanje. Na primjer, u razdoblju od 2003. do 2008. godine, proračun MZOŠ-a povećao se za 50,48% (538 milijuna eura). U razdoblju od 2004. do 2006. izgrađeno je, nadograđeno i obnovljeno 109 škola, zahvaljujući ulaganju od 353 milijuna kuna. U 2007. godini osigurano je 80 milijuna kuna za ulaganje u izgradnju škola. Sredstva su osigurana iz međunarodnih izvora. U razdoblju od 2003. do 2007. ulaganja u visoko obrazovanje porasla su za 49,0% (107,5 milijuna eura), a samo su kapitalna ulaganja u sveučilišta iznosila oko 109 milijuna eura izdvojenih iz Državnog proračuna. Nadalje, zajmovi u iznosu od 429 milijuna eura odobreni su za izgradnju sveučilišnih kampusa koji će riješiti problem nedovoljnih kapaciteta mnogih fakulteta.

U ožujku 2008. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je nacrt prijedloga *Državnih pedagoških standarda za predškolsko, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje*. Nakon odluke Vlade, nacrt prijedloga je usvojio i Hrvatski Sabor na sjednici u svibnju. *Državni pedagoški standardi* po prvi će put definirati prostorno-arhitektonске, medicinsko-higijenske, tehničko-informatičke, kadrovske i druge preduvjete u obrazovanju. Uvođenje *Državnih pedagoških standarda* pomoći će standardizaciji hrvatskog sustava obrazovanja te mu pomoći da dostigne razinu kvalitete razvijenih europskih zemalja, u isto vrijeme osiguravajući pravičan, finansijski učinkovit sustav dostupan svima pod jednakim uvjetima. Puna provedba *Standarda* stajat će 9,5 miliardi kuna (oko 1,3 milijadi eura) i očekuje se do 2022. godine.

Standard za obrazovanje odraslih definirat će se kroz jedan od pravilnika koji prate *Zakon o obrazovanju odraslih*, *Pravilnik o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih*. Nacrt prijedloga ovoga pravilnika prošao je nekoliko faza opsežnog konzultacijskog procesa i u travnju 2008. godine dobio potporu Vijeća za obrazovanje odraslih, što predstavlja zadnju fazu u postupku priprema i konzultacija.

3.1. PREDŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Nadležni: MZOŠ, Agencija za odgoj i obrazovanje

Predškolski programi trenutačno se provode u 594 glavna vrtića i 1.206 podružnica. Osnivači vrtića najčešće su lokalne vlasti, koje nose najveću odgovornost za organizaciju predškolskog obrazovanja. Razvojni ciljevi za predškolsko obrazovanje usmjereni su na povećanje upisa u predškolske programe (trenutačno na 43%) i povećanje broja djece koja sudjeluju u redovnim predškolskim programima (u godini prije upisa u osnovnu školu),

trenutačno na 96%. Ostvarenje ovih ciljeva ovisit će prvenstveno o ulaganjima u infrastrukturu i ljudske resurse.

3.2. OSNOVNO OBRAZOVANJE

Nadležni: MZOŠ, Agencija za odgoj i obrazovanje, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Nacionalno vijeće učenika Republike Hrvatske

Osmogodišnje osnovno obrazovanje obvezno je i besplatno za svu djecu u dobi od 6 do 15 godina te za učenike sa značajnim posebnim obrazovnim potrebama do dobi od 21 godine. Isteš školske godine u kojoj je dijete napunilo 15 godina označava kraj njegova obveznog osnovnog obrazovanja. Osobe starije od 15 godina također mogu završiti osnovnu školu u sustavu osnovnog obrazovanja odraslih, što se financira iz državnog proračuna. U ovom trenutku u Hrvatskoj postoji 875 osnovnih škola i 1.378 područnih osnovnih škola.

Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) razvijen je 2004. godine. HNOS je skup standarda koji uključuje standarde za socijalizacijski/obrazovni sadržaj; standarde za obrazovna postignuća (znanja, vještine i sposobnosti); standarde za poučavanje; standarde za praćenje i vrednovanje učeničkih postignuća; i standarde za profesionalno usavršavanje i osposobljavanje nastavnika. HNOS sadrži i standarde za udžbenike i nastavne prostorije, standarde za opremanje računalnih učionica i školskih knjižnica, itd. U školskoj godini 2005./2006., elementi HNOS-a eksperimentalno su uvedeni u 49 osnovnih škola, a u školskoj godini 2006./2007. sve osnovne škole u Hrvatskoj počele su provoditi kurikulum definiran HNOS-om.

U travnju 2005. godine *Odlukom Ministra znanosti, obrazovanja i športa* osnovano je Nacionalno vijeće učenika Republike Hrvatske. Vijeće je predstavničko tijelo učenika osnovnih i srednjih škola i savjetodavno tijelo Ministra. Aktivnosti Vijeća usmjerene su na unaprjeđenje obrazovnog sustava i izgradnju škola krojenih po mjeri učenika. Vijeće se trenutačno sastoji od 21 učenika koji predstavljaju sve hrvatske županije i Grad Zagreb.

Vijeće je sudjelovalo u izradi nacrta *Prijedloga Pravilnika o vrednovanju* te u izradi eksperimentalnih programa zdravstvenog obrazovanja. Vijeće je izradilo i nacrt *Prijedloga učeničkog i nastavničkog kodeksa ponašanja*. U skladu s prijedlogom *Radnog plana 2008.-2010.*, u školskim godinama 2008./2009. te 2009./2010. Vijeće će se više uključiti u širenje informacija o provedbi nacionalnih ispita i Državne mature, koju će učenici gimnazija i četverogodišnjih strukovnih i umjetničkih škola polagati od 2010. godine. S tim na umu, i kako bi se postigla bolja suradnja na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, Vijeće će poticati uspostavljanje učeničkih vijeća u svim školama i županijama u zemlji.

U 2007. godini Hrvatski je sabor donio *Zakon o nacionalnoj zakladi za potporu učeničkom i studentskom standardu* (Narodne novine 111/07) i tako osnovao Nacionalnu zakladu za potporu učeničkom i studentskom standardu. Osnivač je Zaklade Republika Hrvatska, dok prava i obveze osnivača obavlja MZOŠ. Zadaće su Zaklade prikupljati i distribuirati finansijska sredstva u obliku dodjele državnih stipendija i nagrada za nadarene učenike i studente te pružati potporu programima koji doprinose podizanju razine životnog i kulturnog standarda učenika i studenata.

Ovo je prva zaklada te vrste u Hrvatskoj, a osnovana je s ciljem dodjeljivanja minimalno 1.000 stipendija godišnje u mjesечноj iznosu od 1.000 kuna odabranim učenicima i studentima. Osnivački kapital Zaklade je 1,5 milijuna kuna, a za 2008. godinu osigurano je dodatnih 2,5 milijuna kuna iz državnog proračuna. Velika hrvatska poduzeća također su se uključila i Zaklada je zasad prikupila više od 3 milijuna kuna.

3.3. SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Nadležni: MZOŠ, Agencija za odgoj i obrazovanje, Agencija za strukovno obrazovanje, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Vijeće za nacionalni kurikulum, Vijeće za državnu maturu

Srednje obrazovanje u Hrvatskoj uključuje četverogodišnje programe općeg srednjeg obrazovanja u gimnazijama i strukovno obrazovanje. Programi općeg srednjeg obrazovanja pripremaju učenike za upis na visoka učilišta. Strukovno obrazovanje u Hrvatskoj obuhvaća programe u trajanju od jedne do četiri godine unutar 13 sektora. Strukovno obrazovanje se izvodi na temelju 199 programa. Četverogodišnji programi za tehničare i trogodišnji programi za obrte i industriju izvode se prema nekoliko modela (klasični školski model, dvojni model i integrirani model), dok dvogodišnji i jednogodišnji programi pružaju obuku za jednostavna zanimanja. Završetkom programa učenik stječe zanimanje/profesiju.

Učenici imaju mogućnost napredovanja kroz majstorske ispite, praksu i stručno usavršavanje.

U 2006. godini Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa imenovalo je Vijeće za nacionalni kurikulum. Zadaće su vijeća razviti *Nacionalni okvirni kurikulum*, nacionalni dokument za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, predlagati obrazovne vrijednosti, ciljeve i načela te usvojiti obrazovne standarde za sva područja i razine obrazovanja. *Nacionalni okvirni kurikulum*, koji će odgovarati europskim standardima, posebice u području strukovnog obrazovanja, služit će kao temelj za nacionalne kurikulume za predškolsko obrazovanje, osnovno obvezno obrazovanje i srednje obrazovanje, kao i za druge potrebne dokumente i priručnike. Vijeće je izradilo *Strategiju za izradbu i razvoj nacionalnog kurikuluma za predškolski odgoj, opće osnovno i srednje obrazovanje*, nakon koje će slijediti izrada *Nacionalnog okvirnog kurikuluma*, koji će uvesti vrijednosti i ciljeve obrazovanja, osnovne kompetencije koje učenici moraju steći kroz predškolski odgoj, osnovno i srednje obrazovanje, kao i strukovne kompetencije za srednjoškolska zanimanja. Također se razvijaju i standardi za kompetencije izravnih nositelja obrazovnih aktivnosti (predškolskih odgajatelja i nastavnika, nastavnika općih i strukovnih predmeta, ravnatelja, savjetnika).

U 2007. godini Hrvatski je sabor usvojio *Nacionalni program mjera za uvođenje obveznog srednjeg obrazovanja*. Program, koji se temelji na Člancima 62. i 65. *Ustava Republike Hrvatske*, razvio je MZOŠ na temelju *Studije izvedivosti* koju su proveli Institut društvenih znanosti 'Ivo Pilar' i Institut za javne financije. U *Programu* su zacrtani sljedeći ciljevi: povećati broj mladih upisanih u srednje obrazovanje, stvoriti preduvjete za njihovo bolje društveno uključivanje, poboljšati radne uvjete nastavnika, definirati zadaće relevantnih tijela državne uprave i javnih ustanova, unaprijediti suradnju u područjima rada i obrazovanja, uskladiti hrvatski obrazovni sustav s europskim, stvoriti preduvjete za cjeloživotno učenje.

Producenjem obveznog srednjeg obrazovanja država preuzima odgovornost da se skrbi za obrazovanje učenika do završetka srednje škole, tj. barem do stjecanja prve kvalifikacije ili zanimanja, čime učenik stječe profesionalne kompetencije i administrativne preduvjete za nastavak obrazovanja. Prije početka projekta izведен je cijeli niz aktivnosti, kao što je izgradnja i opremanje niza škola, poboljšanje materijalnog statusa učitelja kojima će se povećati radno opterećenje zbog izvođenja projekta, osiguravanje proračunskih sredstava za financiranje besplatnih udžbenika, besplatnog prijevoza i besplatnog smještaja u učeničkim domovima, itd.

Nacrt prijedloga Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, koji će regulirati sustave osnovnog i srednjeg obrazovanja u Hrvatskoj, trenutačno je na raspravi u Hrvatskom Saboru.

3.3.1. VANJSKO VREDNOVANJE

3.3.1.1. DRŽAVNA MATURA

Prema *Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o srednjem školstvu* (Narodne novine 81/05), srednjoškolsko obrazovanje učenika gimnazija i četverogodišnjih strukovnih i umjetničkih škola završava polaganjem državne mature. Državna matura je standardizirani instrument za vrednovanje i povećanje kvalitete u obrazovanju koji će postupno zamijeniti razredbene ispite na mnogim visokim učilištima. Prva generacija koja će polagati državnu maturu na kraju srednjoškolskog obrazovanja maturirat će 2010. godine.

MZOŠ je imenovao Vijeće za državnu maturu koje pruža potporu postupku uvođenja državne mature u hrvatski obrazovni sustav.

3.3.1.2. NACIONALNI ISPITI

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o srednjem školstvu uvedeni su nacionalni ispitni kao trajni sustav vanjskog vrednovanja obrazovnih postignuća, s ciljem razvoja nacionalnog sustava za vrednovanje i povećanje kvalitete obrazovanja. Ispite provodi Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (NCVVO) u suradnji sa srednjim školama i ustanovama za obrazovanje odraslih. Nacionalni ispitni osigurat će usklađivanje postignuća učenika širom zemlje. S ciljem kontinuiranog povećanja kvalitete svoga rada, srednje škole su dužne koristiti rezultate nacionalnih ispitnih i ostale indikatore ishoda obrazovanja u analizi i samovrednovanju.

Od 2. do 5. svibnja 2006. godine nacionalni su ispitni provedeni po prvi put među učenicima prvih razreda gimnazije. Za ispite se prijavilo 13.358 učenika, 98,98% ih je pristupilo ispitima te na isti način i pod istim uvjetima polagalo ispite iz hrvatskog jezika, matematike, jednog stranog jezika (engleski, francuski, njemački) i talijanskog kao materinskog jezika talijanske nacionalne manjine. Rezultati ispitnih predstavljeni su 12. lipnja 2006. godine, a škole su dobile rezultate samo za svoje učenike, u svrhu analize i samovrednovanja.

U 2007. godini nacionalni ispitni su provedeni među učenicima drugih razreda gimnazije. Za ispite se prijavilo 13.080 učenika, a 96,80% ih je pristupilo ispitima i polagalo ispite iz jednog od 14 predmeta. Od 29. do 31. svibnja ove godine nacionalni su ispitni provedeni među učenicima prvih razreda gimnazije (uzorak od 2.500 učenika) i prvih razreda strukovnih škola (svih 25.000 učenika), koji su polagali ispite iz hrvatskog jezika i matematike. Pripadnici nacionalnih manjina (češke, mađarske, srpske i talijanske) polagali su ispite na svojim jezicima. Nacionalne ispite su polagali, od 18. do 19. travnja, i učenici osmih razreda osnovne škole (uzorak od 10.600 učenika), koji su polagali ispite iz hrvatskog jezika (98,35%) i matematike (97,66%).

3.3.1.3. PROGRAM MEĐUNARODNE EVALUACIJE ZNANJA I VJEŠTINA UČENIKA – PISA

Agencija za odgoj i obrazovanje (AzOO) provela je prvu međunarodnu evaluaciju kvalitete obrazovanja u sklopu OECD-ovog projekta PISA testiranjem učenika u dobi od 15 godina. Eksperimentalna evaluacija provedena je 2005. godine u 40 škola na uzorku od 1.600 učenika. Prvo pravo ispitivanje provedeno je 2006. godine (5.250 učenika u 159 srednjih i 9 osnovnih škola). Rezultati su objavljeni 2007. godine i ponudili su uvid u kvalitetu obrazovanja na međunarodno usporedivoj osnovi. Hrvatska je zauzela 26. mjesto od 57 zemalja koje su sudjelovale u projektu PISA.

3.4. VISOKO OBRAZOVANJE

Nadležni: MZOŠ, Agencija za znanost i visoko obrazovanje, Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje, Savjet za financiranje znanstvene djelatnosti i visokog obrazovanja, Nacionalna zaklada za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj, Nacionalna skupina za praćenje Bolonjskog procesa

Sustav visokog obrazovanja u Hrvatskoj trenutačno prolazi temeljitu reformu. Taj je reformski proces potaknut željom za pridruživanjem Europskom području visokog obrazovanja i Bolonjskim procesom, kojem se Hrvatska pridružila 2001. godine, kad je potpisala Bolonjsku deklaraciju u Pragu.

Hrvatski sustav visokog obrazovanja sastoji se od sedam sveučilišta s otprilike osamdeset fakulteta, umjetničkih akademija i visokih škola; 12 javnih i dva privatna veleučilišta; i dvadeset privatnih akreditiranih visokih škola.

Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, koji je stupio na snagu 18. kolovoza 2003. godine, kao i njegove izmjene i dopune iz 2004. i 2007., uspostavili su binarni sustav koji podržava specijalističko obrazovanje koje se nudi na veleučilištima, visokim školama i sveučilištima s jedne strane te akademsko obrazovanje koje se nudi samo na sveučilištima s druge. Prema ovome Zakonu, sveučilišno obrazovanje se provodi prema sustavu prenosivih bodova (ECTS) i ima tri ciklusa: preddiplomski, diplomski i poslijediplomski, u skladu s Bolonjskim procesom. Sveučilišta također mogu nuditi poslijediplomske specijalističke programe.

3.5. OBRAZOVANJE ODRASLIH

Nadležni: MZOŠ, Agencija za obrazovanje odraslih, Vijeće za obrazovanje odraslih

Suvremena strategija obrazovanja temelji se na načelu cjeloživotnog učenja, u sklopu kojeg obrazovanje odraslih postaje ključni pojam. Kako bi razvio strateški okvir za obrazovanje odraslih temeljen na ovome načelu, u 2004. godini MZOŠ je imenovao Povjerenstvo za obrazovanje odraslih sa zadaćom izrade nacrt-a Strategije obrazovanja odraslih i Akcijskog plana za provedbu Strategije obrazovanja odraslih. Ova dva dokumenta Vlada Republike Hrvatske usvojila je krajem 2004. godine. Slijedom smjernica iz Strategije, 2006. godine Vlada je osnovala Agenciju za obrazovanje odraslih (AOO). Agencija je odgovorna za praćenje, razvoj i vrednovanje sustava obrazovanja odraslih. Agencija će vrednovati provedbu programa obrazovanja odraslih, vršiti stručno-savjetodavnu djelatnost i stručni nadzor nad ustanovama obrazovanja odraslih te provoditi obrazovne aktivnosti.

2. veljače 2007. godine Hrvatski je sabor donio *Zakon o obrazovanju odraslih*, stvarajući po prvi put preduvjete nužne za integraciju obrazovanja odraslih u hrvatski obrazovni sustav kao nezavisnog podsustava strateški jednako važnog kao i podsustavi osnovnog, srednjeg i tercijarnog obrazovanja. Osim što određuje djelatnost i zadaće Vijeća za obrazovanje odraslih i Agencije za obrazovanje odraslih, *Zakon o obrazovanju odraslih* definira oblike obrazovanja odraslih i regulira provedbu programa obrazovanja odraslih. *Zakon* uvodi načela vertikalne prohodnosti, obrazovnog dopusta, financiranja obrazovanja odraslih i partnerstva.

Prema *Zakonu*, obrazovanje odraslih može se provoditi kao formalno, neformalno, informalno i/ili samousmjereno učenje. **Formalno obrazovanje** provodi se na temelju programa koje je odobrio MZOŠ s ciljem stjecanja strukovnih znanja, vještina i sposobnosti. Ono uključuje osnovno obrazovanje odraslih, srednje obrazovanje odraslih (uključuje stjecanje srednje stručne spreme ili kvalifikacije, kvalifikacije za jednostavna zanimanja, prekvalifikaciju, osposobljavanje i dokvalifikaciju), kao i visoko obrazovanje odraslih. Prema

Zakonu o obrazovanju odraslih, formalno obrazovanje odraslih mogu provoditi otvorena učilišta, osnovne škole, srednje škole, visoka učilišta, škole stranih jezika, ustanove za skrb o osobama s posebnim potrebama i invaliditetom, popravne i ostale ustanove, ako zadovoljavaju preduvjete navedene u *Zakonu*. Formalno obrazovanje odraslih vodi stjecanju javne isprave. **Neformalno obrazovanje** odnosi se na organizirane procese učenja usmjereni na osposobljavanje odraslih osoba za rad, za različite socijalne aktivnosti te za osobni razvoj. Provodi se u ustanovama za obrazovanje odraslih, trgovackim društvima, nevladinim organizacijama, sindikatima, političkim strankama, športskim udruženjima, raznim centrima, itd. Neformalno obrazovanje pokriva širok spektar, od obrazovanja za demokraciju i mir, zdravlje, zaštitu okoliša i aktivno građanstvo do učenja stranih jezika, poslovnih i menadžerskih vještina te programa računalne pismenosti. Provodi se neovisno o sustavu formalnog obrazovanja i ne vodi stjecanju javne isprave. **Informalno učenje odraslih** označava aktivnosti u kojima odrasla osoba prihvata stajališta i pozitivne vrednote te vještine i znanja iz svakodnevnog iskustva i raznolikih drugih utjecaja i izvora iz svoje okoline, dok **samousmjereno učenje** odraslih označava aktivnosti u kojima odrasla osoba samostalno uspostavlja kontrolu nad procesom učenja kao i odgovornost za rezultate učenja.

Ustanove za obrazovanje odraslih provode programe za stjecanje prve kvalifikacije, dokvalifikacije, stručnog usavršavanja i prekvalifikacije.

3.6. HRVATSKI KVALIFIKACIJSKI OKVIR

U veljači 2006. godine MZOŠ je uspostavio radnu skupinu za razvoj *Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira* (HKO). Radna skupina formirana je nakon konzultacija s relevantnim ministarstvima, stručnim organizacijama i dionicima. Zadaća radne skupine bila je razviti *Polazne osnove za razvoj HKO-a*. Taj je dokument dovršen u prosincu 2006. godine i predstavljen svim relevantnim dionicima. U srpnju 2007. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je *Polazne osnove Hrvatskog kvalifikacijskog okvira*, a u rujnu 2007. Vlada je uspostavila Povjerenstvo za razvoj HKO-a.

Izrada HKO-a predstavlja bitan preduvjet za uređenje sustava cjeloživotnog učenja, koje čini okosnicu društva temeljenoga na znanju. HKO se zasniva na hrvatskoj obrazovnoj tradiciji, sadašnjem stanju i razvoju društva, potrebama gospodarstva, pojedinca i društva u cjelini, odrednicama *Europskoga kvalifikacijskog okvira* (EKO) i međunarodnim propisima koje je prihvatiла Republika Hrvatska. Izgradnja konkurentnoga europskog (pa tako i hrvatskoga) gospodarskog prostora zahtijeva mobilnost (pokretljivost) kompetencija te njihovo jasno prepoznavanje i korištenje na dobrobit djelatnika, poslodavaca i cijele zajednice. HKO je instrument koji će olakšati zapošljivost te osobni razvoj pojedinaca za izgradnju socijalne povezanosti, što je posebno važno za društva u kojima su ekonomski i tehnološke promjene te starenje stanovništva nametnule cjeloživotno učenje kao nužnost obrazovne i gospodarske politike.

HKO ima zadaću povezati ishode učenja koji se postižu u svim obrazovnim institucijama te ih postaviti u međusobne odnose u Republici Hrvatskoj i međunarodnom kontekstu. Njime se postavljaju jasni kriteriji kvalitete stjecanja skupa kompetencija koje sudionik obrazovanja očekuje imati nakon završetka obrazovanja za kvalifikaciju određene razine i obujma. HKO predstavlja jedinstven sustav koji omogućuje mjerljivost i međusobnu usporedivost ishoda učenja, a ima jednostavnu temeljnu građu te sadržava cjelovit i minimalan broj osnovnih elemenata. Značaj HKO-a ogleda se i u kvalitetnijem povezivanju potreba tržišta rada s provođenjem školskih i obrazovnih programa te u vrednovanju svih rezultata učenja.

HKO će obuhvaćati osam razina, s dodatnim podrazinama koje će odražavati posebne karakteristike hrvatskog obrazovnog sustava. Sve razine sadržavat će opis opterećenja

učenika, razinu, mjerljive ishode učenja, stečene kompetencije i profesionalni profil, a bit će usko povezane s nacionalnim i institucionalnim sustavima osiguranja kvalitete.

Do kraja 2008. godine bit će odabrani osnovni elementi za opis okvira (kvalifikacije), izrađen prijedlog uputa za razvoj primjera kvalifikacija, kao i dokument koji će sadržavati metodologiju i primjere za sve razine, koji će biti predstavljen javnosti. Plan aktivnosti za razvoj HKO-a do 2012. godine također je izrađen, a uključuje sljedeće aktivnosti:

- obuka sektorskih vijeća za izradu novih kvalifikacija (2009.)
- uvođenje novih kvalifikacija kroz rad sektorskih vijeća te izrada izmjena i dopuna zakona i drugih zakonodavnih dokumenata (2010.)
- izrada novih nastavnih planova i programa kroz rad sektorskih vijeća (2011.-2012.).

II. OBRAZOVANJE I UČENJE ODRASLIH U HRVATSKOJ

1. POLITIKE, ZAKONODAVSTVO I FINANCIRANJE

1.1. ZAKONODAVNI I STRATEŠKI OKVIR OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH

1.1.1. STRATEŠKI DOKUMENTI

Niz strateških dokumenata koji su nedavno usvojeni u Hrvatskoj može se podijeliti na one koji se bave obrazovnim sustavom u cjelini, s posebnim osvrtom na obrazovanje odraslih, i na one koji se bave isključivo obrazovanjem odraslih. Od dokumenata koji obuhvaćaju **obrazovanje** u cjelini, sljedeći se mogu smatrati ključnim strateškim dokumentima:

- 2001. Hrvatska u 21. stoljeću – obrazovanje, Bijela knjiga o hrvatskom obrazovanju, Vlada Republike Hrvatske, Nacionalno vijeće za konkurentnost
- 2002. Deklaracija o znanju; 2004. Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
- 2004. 55 preporuka za povećanje konkurentnosti Hrvatske, Nacionalno vijeće za konkurentnost
- 2005. Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- 2006. Strateški okvir za razvoj 2006.-2013., Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije
- 2004. Hrvatski nacionalni obrazovni standard
- 2007. Nacionalni program mjera za uvođenje obveznoga srednjoškolskog obrazovanja, Hrvatski sabor
- 2007. Strategija za izradbu i razvoj nacionalnoga kurikuluma za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Nacionalno vijeće za kurikulum

Najvažniji od ovih dokumenata podrobnije su predstavljeni u točci 1.1.6. ovog izvješća.

Vezano za **obrazovanje odraslih**, najvažniji strateški dokument je:

- 2004. Strategija obrazovanja odraslih

1.1.1.1. Strategija obrazovanja odraslih

Potaknuta spoznajom da znanje koje se stječe kroz tradicionalni obrazovni sustav više nije dovoljno za održavanje koraka s ubrzano rastućim količinama novog znanja te da bi cjeloživotno učenje moralo postati temeljem svake moderne strategije obrazovanja, i uz razumijevanje da je sustav obrazovanja i učenja odraslih od ključne važnosti za ostvarivanje načela cjeloživotnog učenja, Vlada Republike Hrvatske usvojila je 25. studenog 2004. godine *Strategiju obrazovanja odraslih*, ključni strateški dokument za obrazovanje i učenje odraslih u Hrvatskoj. *Strategiju* je izradilo Povjerenstvo za obrazovanje odraslih koje je imenovao MZOŠ. Nakon isticanja stoljetne tradicije institucionalnoga obrazovanja odraslih u Hrvatskoj, *Strategija* je naglasila važnost znanja kao 'temeljne proizvodne snage u ljudskom društvu i glavnog uvjeta uspješnosti', te prepoznala potrebu za usvajanjem pojma 'pismenosti 21.

stoljeća' kao preduvjeta razvoju ne samo svakog pojedinca nego i društva u cjelini. Prepoznala je važnost cjeloživotnog učenja, dala pregled postojećeg sustava obrazovanja odraslih, njegove obrazovne infrastrukture i koraka poduzetih s ciljem razvoja sustava obrazovanja i učenja odraslih, te odredila ciljeve koji će služiti kao smjernice za daljnji razvoj sustava. Glavni ciljevi opisani u *Strategiji* su: razviti mjere za ostvarivanje cjeloživotnog učenja kao prava i obveze svih građana, izgraditi sustav obrazovanja odraslih koji će svima pružiti jednakе mogućnosti za uključenost u kvalitetno učenje, donijeti mjere za osiguravanje partnerskog pristupa, stvoriti zakonske i stručne pretpostavke za uspostavu obrazovanja odraslih kao sastavnog dijela odgojno-obrazovnog sustava i prilagoditi strategije i oblike poučavanja i učenja kako bi znanja i vještine odgovarali mogućnostima i potrebama pojedinca, zahtjevima tržišta rada i društva u cjelini (vidi točku 1.1.3.). Usvajanje *Strategije* služilo je kao poziv svim dionicima na 'stvaranje partnerstva na svim razinama, kako bi pridonijeli izgradnji Hrvatske putem cjeloživotnog učenja'.

Politika obrazovanja odraslih predstavljena u *Strategiji* razrađena je u *Akcijskom planu za provedbu Strategije obrazovanja odraslih* (2004.).

1.1.2. ZAKONODAVNI OKVIR

Sustav obrazovanja odraslih bitan je dio hrvatskog obrazovnog sustava, a uređen je kroz niz zakona. Ovdje su navedeni samo najvažniji zakoni, no bitno je napomenuti da postoje i drugi zakoni koji također, u manjem obimu, reguliraju ili utječu na sustav obrazovanja i učenja odraslih i provode se u praksi. Ovaj je popis stoga ilustrativan i nije konačan.

Zakoni koji uređuju sustav obrazovanja i učenja odraslih u Hrvatskoj su:

- Zakon o obrazovanju odraslih (donesen 2007.)
- Uredba o osnivanju Agencije za obrazovanje odraslih (usvojena 2006.)
- Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu (donesen 2007.)
- Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje (donesen 2006.)
- Zakon o Agenciji za mobilnost i programe Europske unije (donesen 2007.)
- Zakon o Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja (donesen 2004.)
- Zakon o srednjem školstvu (donesen 2003.; dopunjeno 2005.)
- Zakon o osnovnom školstvu (donesen 2003.; dopunjeno 2005.)
- Zakon o obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (donesen 2000.; dopunjeno 2000.)
- Zakon o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (donesen 1994.)
- Zakon o prosvjetnoj inspekciji (donesen 1995.; dopunjeno 1997.)
- Zakon o stručno-pedagoškom nadzoru (donesen 1997.)
- Zakon o pučkim otvorenim učilištima (donesen 1997.; dopunjeno 1998., 1999.)
- Zakon o ustanovama (donesen 1993.; dopunjeno 1997., 1999.)
- Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (donesen 2006.; dopunjeno 2006.)
- Zakon o obrtu (donesen 2003.; dopunjeno 2007.)

Prije usvajanja *Zakona o obrazovanju odraslih* u 2007. godini razne odredbe koje su regulirale složenu djelatnost obrazovanja odraslih bile su razasute po zakonima i pravilnicima koji su se odnosili na osnovno i srednje obrazovanje. Zamisao iza *Zakona o obrazovanju odraslih* i popratnih pravilnika bila je da se razvije samostalni zakonodavni okvir za obrazovanje odraslih koji će obuhvaćati glavno tijelo odredaba vezanih za obrazovanje odraslih. Međutim, zbog složenosti ovoga sustava i njegovih međuzavisnosti s nizom drugih

sektora i redovitih razina obrazovanja, odredbe koje izravno ili neizravno utječu na obrazovanje odraslih nužno se nalaze i u drugim zakonima. Jedan od njih je *Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu*, donesen u listopadu 2007. godine.

1.1.2.1. ZAKON O OBRAZOVANJU ODRASLIH

Osim što određuje djelatnost i zadaće Vijeća za obrazovanje odraslih i Agencije za obrazovanje odraslih, *Zakon o obrazovanju odraslih* (Narodne novine 17/07) opisuje oblike obrazovanja odraslih i definira tko, i pod kojim uvjetima, može izvoditi programe obrazovanja odraslih. *Zakon* uvodi i četiri nova načela: *vertikalnu prohodnost, obrazovni dopust, financiranje obrazovanja odraslih i načelo partnerstva*.

Vertikalna prohodnost

Stupanjem na snagu ovoga *Zakona* obrazovanje odraslih postaje dio jedinstvenoga obrazovnog sustava Republike Hrvatske, čime se onima koji su iz bilo kojega razloga napustili sustav formalnoga obrazovanja omogućuje povratak u sustav te nastavak školovanja bez ograničenja. Prema načelu vertikalne prohodnosti tim se osobama omogućuje ne samo povratak u osnovnu školu i stjecanje prvoga zanimanja već i nastavak obrazovanja u srednjoj školi, odnosno na fakultetu.

Obrazovni dopust

Ovim *Zakonom* svi zaposlenici, po prvi put, stječu pravo na dopust u trajanju od sedam dana ukoliko to vrijeme žele provesti na nekom obliku edukacije. Ovo se pravo ostvaruje u dogовору s poslodavcem. Dopust može biti i plaćen, što se također regulira sporazumno s poslodavcem.

Financiranje obrazovanja odraslih

S obzirom da je cjeloživotno učenje osnovno načelo strategije obrazovanja odraslih, kojоj je cilj osobni razvoj pojedinca i gospodarski razvoj države, *Zakon* predviđa suradnju svih dionika. Tako se sredstva za financiranje i poticanje obrazovanja odraslih osiguravaju u državnom proračunu, proračunima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, neposredno od polaznika i poslodavaca te iz drugih izvora.

Načelo partnerstva

Ovo se načelo ostvaruje kroz Vijeće za obrazovanje odraslih koje čine predstavnici ministarstava, poslodavaca, sindikata te obrazovnih institucija. Upravo iz sastava Vijeća te njegova statusa proizlazi njegova važnost. Osnovna je zadaća Vijeća kao stručnog i savjetodavnog tijela Vlade Republike Hrvatske praćenje stanja i predlaganje mjera za razvoj obrazovanja odraslih Vladi Republike Hrvatske. Vijeće također predlaže financiranje programa obrazovanja odraslih za koje se osiguravaju sredstva u proračunu.

Zakon o obrazovanju odraslih bit će popraćen četirima pravilnicima, čiji se nacrti zovu:

- *Pravilnik o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih*
- *Pravilnik o sadržaju, obliku te načinu vođenja i čuvanja andragoške dokumentacije*
- *Pravilnik o evidencijama u obrazovanju odraslih*
- *Pravilnik o javnim ispravama u obrazovanju odraslih*

Nacrti pravilnika prošli su široku nacionalnu raspravu među stručnjacima te ih je u travnju 2008. pregledalo Vijeće za obrazovanje odraslih, čime je zaključen konzultacijski proces.

1.1.2.2. ZAKON O DRŽAVNOJ POTPORI ZA OBRAZOVANJE I IZOBRAZBU

Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu donesen je 5. listopada 2007. godine, a stupio na snagu 1. studenoga 2007. godine. Ovaj *Zakon* modificira *Zakon o porezu na dobit*, posebice njegov dio koji se odnosi na porezne odbitke i olakšice za obrazovanje i izobrazbu. *Zakon o porezu na dobit*, članak 6., stavak 1., točka 7., dozvoljavao je odbitak od porezne osnovice za svotu troškova nastalih za školovanje i stručno usavršavanje zaposlenika. Međutim, ova odredba bila je protivna kriterijima pravne stečevine EU-a za državne potpore za obrazovanje i izobrazbu, jer je predstavljala dvostruku poreznu olakšicu. Uvođenjem novog *Zakona* ova je odredba prevladana, jer je osiguran alat pomoći kojeg poslodavci mogu sniziti trošak obrazovanja i izobrazbe svojih zaposlenika (i obrazovanje i izobrazba smatraju se ključnim ishodom brzog tehnološkog razvoja i zahtjeva za cjeloživotnim učenjem).

Ovaj *Zakon* želi pridonijeti povećanju konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva promicanjem cjeloživotnog učenja. Kako bi postigao taj cilj, *Zakon* predviđa različite olakšice i poticaje za nekoliko ciljnih skupina. Veliki poduzetnici mogu dobiti odbitak od 50% na poreznu osnovicu za opće obrazovanje i izobrazbu, te 25% za troškove specijaliziranog obrazovanja i izobrazbe svojih djelatnika. Mali i srednji poduzetnici mogu dobiti odbitak od 70% na poreznu osnovicu za troškove općeg obrazovanja i izobrazbe, te 35% za troškove specijaliziranog obrazovanja i izobrazbe. Ostale skupine koje mogu računati na određene porezne olakšice su poduzetnici koji rade u područjima A i B određenima regionalnom kartom državnih poticaja te poduzetnici koji ulažu u obrazovanje i izobrazbu zaposlenika u nepovoljnem položaju. Troškovi općeg obrazovanja i izobrazbe koje *Zakon* priznaje su: školarine u ustanovama osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja te drugim ustanovama u kojima se može steći osnovno, srednje i visoko obrazovanje (uključujući preddiplomski, diplomski i poslijediplomski studij). Troškovi seminara, konferencija, radionica i specijalizacija također su uključeni.

Za specijalizirano obrazovanje, troškovima koji se mogu odbiti od porezne osnovice smatraju se: troškovi sudjelovanja na seminarima, treninzima, kongresima, specijalizacijama i ospozobljavanju u Hrvatskoj i inozemstvu. Troškovi popratnih materijala i nastavnika također su prepoznati i za opće i za specijalizirano obrazovanje i izobrazbu.

Poticaji i odbici za poslodavce koje *Zakon* propisuje imaju sljedeće ciljeve: poboljšati kvalifikacijsku strukturu zaposlenika, učvrstiti postojeća radna mjesta, postići veću zapošljivost radnika u nepovoljnem položaju i duže zadržavanje radnika na jednome radnom mjestu. Ovi bi poticaji trebali osigurati popunjeno hrvatskog gospodarstva kompetentnom radnom snagom i dostizanje visokih razina učinkovitosti. Osim toga, ovi poticaji i mogućnosti za porezne olakšice omogućit će poduzetnicima da otvore svoje tvrtke i radionice većem broju naučnika te tako poboljšati mogućnosti za obrazovanje i izobrazbu velikog broja potencijalnih studenata i naučnika. I konačno, te bi tvrtke mogle postati mesta u kojima mladi radnici mogu steći poduzetničke vještine i tako pridonijeti većem gospodarskom razvoju.

1.1.3. PRIORITETNI CILJEVI ZA OBRAZOVANJE I UČENJE ODRASLIH

Strategija obrazovanja odraslih utvrđuje sljedeće ciljeve, koji služe kao smjernice u izradi mjera, projekata i programa za javne ustanove i tijela za obrazovanje i učenje odraslih:

- razviti mјere, organizacijske, kadrovske i finansijske uvjete za ostvarivanje cjeloživotnog učenja kao prava i obveze svih građana Republike Hrvatske: žena, muškaraca, mlađih, starijih osoba, umirovljenika, zaposlenih, nezaposlenih, domaćica, poslodavaca, branitelja, siromašnih, nepismenih; uključivanje mašte i

sposobnosti svih hrvatskih građana, te njihovo aktivno sudjelovanje u svakom aspektu života, omogućit će «pokretanje Hrvatske»;

- izgraditi sustav obrazovanja/učenja odraslih, koji će svima pružiti jednake mogućnosti za uključenost u kvalitetno učenje tijekom čitavoga života, i u kojemu se obrazovna ponuda temelji i proizlazi iz zahtjeva i potreba za učenjem;
- donijeti mјere za zajedničko i usklađeno djelovanje mjerodavnih ministarstava, socijalnih partnera i obrazovnih ustanova;
- stvoriti zakonske i stručne pretpostavke, kako bi sveobuhvatno obrazovanje odraslih bilo jednako važan, sastavni dio odgojno-obrazovnog sustava Republike Hrvatske;
- prilagoditi odgojno-obrazovno planiranje i programiranje, strategije i oblike poučavanja i učenja, kako bi znanja i vještine odgovarali mogućnostima i potrebama pojedinca, zahtjevima rada i posla, te radnom i društvenom okruženju;
- poticati i ospozobljavati građane za sudjelovanje u svim područjima suvremenog života, posebno u društvenom i političkom životu na svim razinama, uključujući i europsku razinu;
- poticati korištenje nove informacijske i komunikacijske tehnologije u cjeloživotnom učenju i obrazovanju odraslih, jer to, između ostalog, omogućava individualizirani pristup učenju, prikidan odraslima, izbor najpogodnijega vremena za učenje te druge pogodnosti;
- pospješivati integraciju rada i učenja – zbog OECD ekonomija – jer promjene idu za tim da se obrazovanje i rad zbivaju cijelo vrijeme, umjesto tradicionalne odvojenosti studiranja i cjeloživotnog rada.

1.1.4. ORGANIZACIJA OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH UNUTAR STRUKTURA VLASTI

1.1.4.1. RAZVOJ SUSTAVA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Iako Hrvatska ima bogatu tradiciju obrazovanja odraslih, nova faza razvoja sustava obrazovanja odraslih počela je razmjerno nedavno. U veljači 2004. godine Vlada Republike Hrvatske imenovala je Povjerenstvo za obrazovanje odraslih, čija je zadaća bila predlagati mјere i aktivnosti za razvoj i poboljšavanje obrazovanja odraslih, kao i izraditi *Nacrt prijedloga Zakona o obrazovanju odraslih*. Nakon što je utvrdilo stanje i provelo procjenu potreba, Povjerenstvo je počelo izradu prijedloga za *Strategiju obrazovanja odraslih* i popratni *Akcijski plan*. U studenome 2004. godine Vlada je usvojila *Strategiju obrazovanja odraslih* i *Akcijski plan za provedbu Strategije*, koji služe kao temeljni dokumenti i osnova za daljnje djelovanje. Kao nastavak ove politike, a s ciljem osiguravanja institucionalnog okvira za provedbu *Strategije*, Vlada je u svibnju 2006. osnovala Agenciju za obrazovanje odraslih.

2. veljače 2007. godine Sabor je usvojio *Zakon o obrazovanju odraslih*, koji je osigurao zakonodavni okvir za obrazovanje i učenje odraslih. *Zakon* je po prvi put u Hrvatskoj stvorio pretpostavke za uključivanje obrazovanja odraslih u cjeloviti obrazovni sustav. *Zakon* definira djelatnost i zadaće Vijeća za obrazovanje odraslih i Agencije za obrazovanje odraslih, definira oblike obrazovanja odraslih i određuje tko ga i pod kojim uvjetima može provoditi. Izrada nacrta provedbenih pravilnika koji proizlaze iz *Zakona* i koji će pobliže odrediti nadležnost i zadaće Agencije (*Pravilnik o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih; Pravilnik o sadržaju, obliku te načinu vođenja i čuvanja andragoške dokumentacije; Pravilnik o evidencijama u obrazovanju odraslih; i Pravilnik o javnim ispravama u obrazovanju odraslih*) u završnoj je fazi. *Odlukom* Vlade od 30. kolovoza 2007. godine imenovano je Vijeće za obrazovanje odraslih, stručno i savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske. Konstituirajuća sjednica Vijeća za obrazovanje odraslih održana je 24. siječnja 2008. godine.

1.1.4.2. MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ) nije jedina državna ustanova koja se bavi pitanjem obrazovanja odraslih, no ono je ključno tijelo koje regulira sve segmente obrazovanja, pa tako i ovaj. Ustanove za obrazovanje odraslih koje provode akreditirane obrazovne programe to rade prema smjernicama koje je odredilo Ministarstvo, dok je polaznik krajnji korisnik.

1.1.4.3. VIJEĆE ZA OBRAZOVANJE ODRASLIH

Vijeće za obrazovanje odraslih je tijelo koje se sastoji od predstavnika ključnih dionika obrazovanja odraslih. Vijeće osigurava usklađeno oblikovanje politika i strategije putem konsenzusa između glavnih dionika. Ono prati stanje sustava obrazovanja odraslih i predlaže mјere za njegov razvoj, daje mišljenje na prijedloge zakonskih i provedbenih propisa te predlaže mehanizme financiranja programa obrazovanja odraslih. Vijeće čine predsjednik i dvanaest članova, koje na prijedlog ministra imenuje Vlada Republike Hrvatske na razdoblje od četiri godine. Kandidate za članove i predsjednika Vijeća predlažu čelnici središnjih tijela državne uprave, ustanova za obrazovanje odraslih, poslovnih i stručnih organizacija, sindikata i udruga poslodavaca. Sastav Vijeća omogućava međusektorsko djelovanje. Administrativne poslove za Vijeće obavlja Agencija za obrazovanje odraslih.

1.1.4.4. AGENCIJA ZA OBRAZOVANJE ODRASLIH

Agencija za obrazovanje odraslih (AOO) osnovana je *Uredbom Vlade Republike Hrvatske* (Narodne novine 59/06) 25. svibnja 2006. godine kao javna ustanova. *Uredba* određuje djelatnost, strukturu, prava, obveze i izvore financiranja Agencije.

Cilj je Agencije osigurati institucionalne preduvjete za razvoj sustava obrazovanja odraslih, koji je u hrvatskoj obrazovnoj politici prepoznat kao važan dio obrazovnog sustava Republike Hrvatske. Djelatnosti Agencije uključuju praćenje, razvoj, vrednovanje i unapređenje obrazovanja odraslih.

Zadaće Agencije su:

- analitički i razvojni poslovi u djelatnosti obrazovanja odraslih,
- usklađivanje prijedloga stručnih tijela,
- stručni nadzor nad radom ustanova za obrazovanje odraslih,
- stručna i savjetodavna djelatnost,
- stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih u području obrazovanja odraslih,
- inoviranje, praćenje i vrednovanje provedbe programa obrazovanja odraslih,
- poticanje suradnje i sudjelovanje u provedbi programa i projekata vezanih za područje obrazovanja odraslih,
- vođenje baze podataka i osiguravanje informacija za tijela državne uprave i mjerodavno ministarstvo o evidenciji i drugim važnim podacima vezanim za praćenje stanja i razvoj djelatnosti obrazovanja odraslih,
- analiza poslovnih procesa djelatnosti,
- određivanje kriterija za uspostavljanje, provođenje i nadzor sustavnog financiranja obrazovanja odraslih u programskom, investicijskom i materijalnom poslovanju,
- drugi poslovi određeni aktom o osnivanju Agencije.

Osnivačka prava i dužnosti u ime osnivača obavlja ministarstvo nadležno za obrazovanje. Djelatnosti Agencije financiraju se iz državnog proračuna, kao i iz drugih izvora.

Trenutačno Agencija razvija svoje temeljne funkcije unutar zadaća određenih *Zakonom o obrazovanju odraslih*, samostalno kao i kroz projekt CARDS 2004 *Obrazovanje odraslih*. Temeljne funkcije Agencije su:

- statističko praćenje obrazovanja odraslih – u sklopu projekta CARDS 2004 *Obrazovanje odraslih* razvija se baza podataka kroz koju će se prikupljati podaci o polaznicima obrazovanja odraslih, kao i o programima, provoditeljima programa obrazovanja odraslih, nastavnicima i financiranju u sustavu obrazovanja odraslih
- stručno-savjetodavna djelatnost – pružanje pomoći ustanovama u izradi obrazovnih programa stručnom i pedagoškom revizijom programa za koje ustanove traže odobrenje od MZOŠ-a; izrada stručnih seminara/savjetovanja za zaposlene u sustavu obrazovanja odraslih
- nadzor – djelatnici Agencije trenutačno se pripremaju za program osposobljavanja koji će ih pripremiti za obavljanje nadzora nad radom ustanova za obrazovanje odraslih
- programi i projekti – organizacija Tjedna cjeloživotnog učenja; razvoj, provedba i financiranje projekta *Ulaganje u obrazovanje za deficitarna zanimanja*; priprema publikacije o međunarodnim i europskim standardima u obrazovanju odraslih i cjeloživotnom učenju.

1.1.5. POVEZANOST POLITIKE I PROVEDBENE STRATEGIJE OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH S DRUGIM CILJEVIMA

Vlada Republike Hrvatske pristupa obrazovanju odraslih međuministarskom suradnjom svih relevantnih ministarstava, od kojih su najvažnija: Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i drugi – s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa na čelu. Vijeće za obrazovanje odraslih, savjetodavno tijelo Vlade, savjetuje Vladu o strateškim i provedbenim smjernicama.

1.1.5.1. MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA

MZOŠ ima funkciju provedbenog tijela za niz nacionalnih programa koji pružaju potporu raznim ciljnim skupinama. Ti programi uključuju:

- pružanje potpore nadarenim studentima
- programi tehničke kulture
- programi za obrazovanje nacionalnih manjina
- programi na nacionalnoj razini, koji uključuju:
  - Program aktivnosti za sprečavanje nasilja među djecom i mladima
  - Program mjera za povećanje sigurnosti u školi
  - Program za borbu protiv ovisnosti u školama
  - Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava
  - Program za ravnopravnost spolova
- sufinanciranje programa
- priznavanje inozemnih osnovnoškolskih i srednjoškolskih kvalifikacija
- Obrazovni program za Rome

Iako je većina ovih programa prvenstveno usmjerena na djecu, dio njih povezan je s obrazovanjem odraslih.

Budući da se aktivnosti MZOŠ-a vezane za obrazovanje i učenje odraslih opisuju kroz cijelo ovo izvješće, ovdje će kao primjer aktivnosti Ministarstva poslužiti *Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama*, koji uključuje nekoliko dionika na nacionalnoj razini. Glavni program za obrazovanje odraslih kojeg provodi MZOŠ – Za Hrvatsku pismenosti: Put do poželjne budućnosti – podrobno je opisan u točci 4. ovoga izvješća.

1.1.5.1.1. Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama

Na temelju *Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj 2006.-2012.*, *Akcijskog plana suzbijanja zlouporabe opojnih droga 2006.-2009.* i *Godišnjeg provedbenog plana za 2007.*, u 2007. godini Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe opojnih droga Vlade Republike Hrvatske izradilo je *Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama*, koji je Vlada usvojila.

Temeljni je cilj projekta osigurati sustavno i trajno rješenje za problem reintegracije ovisnika nakon završetka oporavka od ovisnosti i rehabilitacije pomoću primjerenog modela resocijalizacije ovisnika koji će imati sustavnu i dugoročnu provedbu u svim hrvatskim županijama. Nadalje, projekt ima sljedeće specifične ciljeve:

- analizirati, vrednovati i poboljšati rad nevladinih organizacija u području resocijalizacije
- obrazovati stručnjake i volontere koji rade u području resocijalizacije
- koordinirati stručnjake i ustanove za resocijalizaciju ovisnika
- izraditi projekt resocijalizacije na temelju analize niza rehabilitiranih ovisnika, njihove motivacije za učenjem i pronalaskom zaposlenja te potreba tržišta rada
- osmisлити program obrazovne i stručne prekvalifikacije ovisno o profesionalnoj pozadini ovisnika
- planirati individualne programe i pratiti polaznike nakon tretmana
- poticati zapošljavanje bivših ovisnika

Među ovim ciljevima, vrlo je važan cilj vezan za obrazovanje i prekvalifikaciju ovisnika.

Projekt je usmjeren na ovisnike koji su završili jedan od programa oporavka od ovisnosti i rehabilitacije u terapeutskoj zajednici ili popravnoj ustanovi, kao i na ovisnike koji primaju izvanbolničku terapiju, imaju dugo razdoblje apstinencije i slijede propisanu metodu liječenja.

Provedba projekta uključuje niz dionika: Ured za suzbijanje zlouporabe opojnih droga; MZOŠ; Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Uprava za socijalnu skrb, Uprava za medicinske poslove; Ministarstvo pravosuđa, Uprava za zatvorski sustav; Hrvatski zavod za zapošljavanje; terapeutске zajednice; domovi za oporavak od ovisnosti i popravne ustanove; obrazovne ustanove; centri za socijalnu skrb; službe za prevenciju ovisnosti Zavoda za javno zdravstvo; područni uredi Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i županijska povjerenstva za suzbijanje zlouporabe opojnih droga. Sve relevantne ustanove moraju predati godišnja izvješća o provedbi mjera projekta relevantnim ministarstvima i Uredu za suzbijanje zlouporabe opojnih droga, u skladu s prihvaćenim Protokolom.

U prosincu 2007. godine zatvorenici koji su pokazali interes za prekvalifikaciju, dokvalifikaciju ili zapošljavanje ispunili su upitnik i potpisali izjave o sudjelovanju u projektu. Slijedom rezultata ispitivanja i identificiranih psiholoških i zdravstvenih indikacija, stručni je tim donio konačno mišljenje za svakog od 39 zatvorenika s preporučenim poslovima (odabranim s

popisa deficitarnih zanimanja), ili kontraindikacije za poslove u skladu s poslom za koji je kandidat pokazao interes, zajedno s procjenom liječnika medicine o njegovoj radnoj sposobnosti. Međutim, postupak prekvalifikacije još nije počeo.

1.1.5.2. MINISTARSTVO OBITELJI, BRANITELJA I MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (MOBMS) trenutačno provodi niz programa koji se odnose na specifične ciljne skupine. Neki od tih programa pripadaju području obrazovanja odraslih.

1.1.5.2.1. Branitelji Domovinskog rata

U 2001. godini MOBMS je počeo s provedbom *Programa stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja*. Program se sastoji od tri mjere: *Mjera strukovnog osposobljavanja za poznatog poslodavca*, *Mjera strukovnog osposobljavanja za nepoznatog poslodavca* i *Mjera samozapošljavanja*.

U 2004. godini Vlada Republike Hrvatske usvojila je proširenu inačicu ovoga programa pod nazivom *Program stručnog osposobljavanja hrvatskih branitelja i djece ubijenih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja za razdoblje od 2004. do 2007. godine*. Ciljna skupina *Programa* su nezaposleni hrvatski branitelji i nezaposlena djeca ubijenih, zatočenih ili nestalih branitelja Domovinskog rata. Sredstva za provedbu cijelog *Programa* osiguravaju se u državnom proračunu.

U 2008. godini Vlada je odlučila nastaviti *Program za razdoblje od 2008. do 2011. Mjera stručnog osposobljavanja unutar tekućeg Programa* sadrži sljedeće obrazovne aktivnosti: obrazovanje za prvo zanimanje (završetak osnovne ili srednje škole), prekvalifikacija ili dokvalifikacija, stručno osposobljavanje za svrhe samozapošljavanja ili zapošljavanja, stjecanje dodatnih znanja i vještina, polaganje majstorskih ispita. Opći cilj *Mjere stručnog osposobljavanja* je podizanje razine obrazovanja nezaposlenih hrvatskih branitelja i djece ubijenih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja, te osposobljavanje za poslove potrebne na lokalnim tržištima rada, kao i širenje formalnog obrazovanja u skladu s novim tehnološkim zahtjevima.

1.1.5.2.2. Odrasle osobe s invaliditetom

Nacionalni strateški dokumenti, *Nacionalna strategija jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2003. do 2006. godine* i *Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine*, definiraju mјere za različite oblike obrazovanja odraslih osoba s invaliditetom. Ostali dijelovi ovih dokumenata također sadrže planove za obrazovanje svih osoba uključenih u različita područja života osoba s invaliditetom kako bi se mogli bolje skrbiti za osobe s invaliditetom i osigurati im bolju kvalitetu života.

U razdoblju od 2004. do 2008. MOBMS je pridonio cilju neformalnog obrazovanja odraslih s invaliditetom i njihovih obitelji tako što je financijski podupro provedbu 334 projekta čiji je cilj bilo usvajanje vještina i znanja koji su potrebni za socijalno uključivanje, osobni razvoj i poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom. Obrazovanje odraslih osoba s invaliditetom financijski je poduprto i kroz projekte *ECDL za slijepu i slabovidnu mladež* i *ECDL tečajevi za osobe s invaliditetom*.

1.1.5.2.3. Žrtve obiteljskog nasilja

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji od 2005. do 2007. i Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji od 2008. do 2010. definiraju mјere usmjerene na razvoj programa i provedbu sustavnog obrazovanja s ciljem zaštite od nasilja.

S ciljem ekonomskog osnaživanja žena žrtava obiteljskog nasilja, MOBMS pruža kontinuiranu finansijsku potporu projektu *Ekonomskog osnaživanja žena koje su preživjele obiteljsko nasilje*. Sredstva su utrošena za individualno savjetovanje i obrazovanje 405 žena s ciljem samozapošljavanja i lakšeg zapošljavanja žena žrtava obiteljskog nasilja.

1.1.5.2.4. Mlade odrasle osobe

MOBMS ima posebne programe usmjerene na mlade odrasle osobe kao posebnu ciljnju skupinu. Tri su vrste ovakvih projekata: projekti usmjereni na mladež, projekti za suzbijanje ovisnosti o opojnim drogama i drugih vrsta ovisnosti, projekti obrazovanja voditelja omladinskih organizacija. Posljednji tip obrazovanja uključuje sljedeće teme: strateško planiranje, lobiranje i predstavljanje projekata, pisanje projektnih prijedloga i predavanje finansijskih izjava, prikupljanje sredstava, obrazovanje za demokraciju i ljudska prava, volontiranje, mladi protiv nasilja: mobilizacija lokalne zajednice i nenasilno rješavanje sukoba.

1.1.5.3. MINISTARSTVO TURIZMA

Od 2000. godine Ministarstvo turizma osigurava bespovratna sredstva nacionalnim stručnim organizacijama za programe usavršavanja i obrazovanja s ciljem povećanja kvalitete i profesionalnosti djelatnika zaposlenih u turizmu i ugostiteljstvu. Sredstva se odobravaju kroz programe za poboljšanje znanja i vještina u skladu s potrebama turizma.

Program Vlade Republike Hrvatske u mandatnom razdoblju 2008. – 2011. uključuje kao provedbenu mјeru potporu obrazovanju radnika za deficitarna zanimanja u turizmu, kao i programima cjeloživotnog učenja, s ciljem obrazovanja deset tisuća novih profesionalnih djelatnika za potrebe turizma.

1.1.5.4. MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, RIBARSTVA I RURALNOG RAZVOJA

Strukovno osposobljavanje odraslih za lovce i stručno usavršavanje odraslih osoba za šumare i ocjenjivače trofeja provodi se u 6 škola prema programima za strukovno obrazovanje i stručno usavršavanje koje je propisalo Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, te na temelju odluke istoga Ministarstva kojom se odobrava provedba istih programa.

1.1.5.5. MINISTARSTVO OBRANE

Ministarstvo obrane provodi nekoliko projekata koji se odnose na obrazovanje odraslih, a prvenstveno se bave obrazovanjem Hrvatskih zrakoplovnih snaga. Ministarstvo je razvilo polivalentan model civilno-vojnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja za članove Hrvatskih zrakoplovnih snaga, kako bi im osiguralo trajno stručno usavršavanje te im poboljšalo mogućnosti za daljnji razvoj karijere nakon završetka vojne karijere. Stručno usavršavanje u vojsci smatra se preduvjetom za provedbu prilagodbi koje će omogućiti ulazak u NATO i EU,

za razvoj kvalitetnog osoblja za potrebe obrambenog sustava te za razvoj zakonodavne i strateške osnove za potpunu profesionalizaciju Hrvatskih zrakoplovnih snaga.

1.1.5.6. MINISTARSTVO PRAVOSUĐA, PRAVOSUDNA AKADEMIJA

Ministarstvo pravosuđa usmjerilo se na obrazovanje odraslih kroz programe koji se provode u njegovojo Pravosudnoj akademiji. Pravosudna akademija Ministarstva pravosuđa osnovana je 2004. godine kao zavod u Ministarstvu, sa sjedištem u Zagrebu. Ona djeluje kao središnja državna institucija za provedbu aktivnosti vezanih za stručno usavršavanje sudaca i javnih tužitelja, savjetnika i sudbenih i javnotužilačkih naučnika u sudbenim tijelima. Pravosudna akademija surađuje sa sudovima, pravnim fakultetima, stručnim organizacijama i tijelima u Hrvatskoj u izradi i provedbi programa stručnog usavršavanja, te s međunarodnim ustanovama i tijelima u području stručnog usavršavanja u pravosuđu.

Većina aktivnosti koje provodi Pravosudna akademija financira se iz proračuna Ministarstva pravosuđa. Neke od aktivnosti djelomično se financiraju donacijama i prepristupnim fondovima Europske unije.

1.1.5.7. MINISTARSTVO ZDRAVSTVA I SOCIJALNE SKRBI

Cjeloživotno je obrazovanje imperativ za zdravstvene radnike. Neke zdravstvene profesije imaju zakonski propisanu obvezu cjeloživotnog obrazovanja kao uvjeta za obnavljanje dozvole za rad, dok druge nemaju takvu obvezu, no imaju profesionalna udruženja koja organiziraju razne stručne skupove i radionice s ciljem trajnog usavršavanja za određenu profesiju. Ova vrsta obrazovanja odraslih temelji se na *Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, Pravilniku o pripravničkom stažu zdravstvenih djelatnika* i *Pravilniku o specijalističkom usavršavanju zdravstvenih djelatnika*.

Lječnici medicine i stomatolozi, magistri farmacije i medicinske sestre (ukupno 41.417 zdravstvenih radnika) imaju profesionalne zakone koji ih obvezuju da pohađaju specijalizirane i planirane obrazovne aktivnosti, dok drugi imaju profesionalna udruženja koja organiziraju stručna predavanja i slične događaje.

Svi zdravstveni radnici nakon završetka formalnog obrazovanja moraju odraditi pripravnički staž i položiti stručni ispit. Godišnje pripravnički staž završi otprilike 1.200 zdravstvenih radnika koji su završili visoko obrazovanje i oko 3.000 zdravstvenih radnika sa srednjom ili višom školom. Godišnje oko 550 osoba završi specijalizaciju, a oko 200 osoba užu specijalizaciju (većinom lječnici medicine).

1.1.5.8. MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA I EUROPSKIH INTEGRACIJA

Obrazovanje odraslih u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija (MVPEI) provode Diplomatska akademija i Uprava za informiranje i obrazovanje.

1.1.5.8.1. Diplomatska akademija

Diplomatsku akademiju osnovala je Vlada Republike Hrvatske 1994. godine pod nazivom Diplomatska škola. 1996. godine Diplomatska škola preustrojena je u Diplomatsku akademiju te postala Ured u bivšem Ministarstvu vanjskih poslova. Diplomatska akademija obavlja diplomatsko osposobljavanje i obrazovanje za diplomate iz MVPEI-a, kao i za druge državne službenike iz različitih državnih tijela i agencija. Glavna je svrha Akademije provoditi specijalizirane treninge u područjima međunarodnih odnosa, vanjske politike i diplomacije, a posebice u području suvremenih diplomatskih vještina i metoda, prema prioritetima i profesionalnim potrebama MVPEI-a.

1.1.5.8.2. Uprava za informiranje i obrazovanje, Odjel za obrazovanje o europskim integracijama

Uspostavljanjem ugovornih odnosa s Europskom unijom (EU) kroz *Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju* (2001.), stjecanjem statusa zemlje kandidatkinje za punopravno članstvo (2004.) i otvaranjem prepristupnih pregovora (2005.), Vlada Republike Hrvatske definirala je svoje strateške ciljeve. Kako bi ispunila svoje ugovorne obveze i olakšala proces europskih integracija (EI), Vlada je usvojila *Akcijski plan za EI*, koji je identificirao prioritete i povezao provedbu procesa europskih integracija s godišnjim državnim proračunom.

U kontekstu približavanja EU-u, Hrvatska radi na usvajanju europskih standarda u nizu različitih područja, od kojih je jedno od najvažnijih izgradnja kapaciteta hrvatske uprave u pitanjima vezanima za institucije EU-a i procese donošenja odluka, zakona i strategija, odnose između EU-a i Hrvatske, pristupne instrumente, itd.

U početku su se obrazovne aktivnosti vezane za europske integracije nalazile u sklopu Vladinog Ureda za europske integracije, koji je uspostavljen 1998. godine, a imao je dva glavna projekta: stipendije za poslijediplomske studije iz područja europskih integracija te organizacija niza seminara, radionica i predavanja kojima je cilj bio informirati/educirati hrvatsku državnu upravu o procesu europskih integracija. Od 2000. godine Ured je preustrojen u Ministarstvo za europske integracije, koje se u 2005. godini spojilo s Ministarstvom vanjskih poslova, danas MVPEI.

Prema *Komunikacijskoj strategiji s ciljem informiranja hrvatske javnosti o približavanju Republike Hrvatske europskim integracijama*, Odjel za obrazovanje o EI organizira opće i specijalizirane treninge (predavanja, okrugle stolove, seminare, studijska putovanja, trening trenera i konferencije) za različite ciljne skupine, kao što su suci, nastavnici, novinari, političke stranke, poslovni sektor i neprofitni sektor.

Financijska potpora za ove aktivnosti osigurana je u državnom proračunu te kroz bilateralnu/multilateralnu tehničku pomoć od stranih partnera. Prosječni godišnji broj obrazovnih aktivnosti doseže do 200 različitih aktivnosti koje pokrivaju različite ciljne skupine hrvatskog društva.

1.1.5.9. MINISTARSTVO GOSPODARSTVA, RADA I PODUZETNIŠTVA

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva provodi nekoliko programa i inicijativa u području obrazovanja odraslih.

1.1.5.9.1. Cjeloživotno učenje za poduzetnike: Projekt obrazovanja za poduzetništvo

Preliminarno izvješće Europske komisije, koje se temelji na *Mjerenju indeksa politika malog i srednjeg poduzetništva u sedam zemalja u regiji*, pokazuje da je Hrvatska jedina zemlja u ovoj skupini koja ima jasnu politiku obrazovanja za poduzetništvo. *Izvješće ističe postojanje Vladinog programa za razvoj malih i srednjih poduzeća 2004.-2007.*, s dobrim indikatorima za obrazovanje. Također se ističe usvajanje *Strategije obrazovanja odraslih* 2004. godine.

U okviru *Operativnog plana Vlade Republike Hrvatske* izrađen je projekt *Obrazovanje za poduzetništvo*, koji Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva od 2002. godine provodi u partnerstvu s nizom institucija (MZOŠ, AzOO, HGK, HOK, HBOR, poduzetnički centri, poduzetnički inkubatori, strukovne škole, veleučilišta i ostali pružatelji obrazovanja). Projekt se stalno razvija i širi.

Kroz projekt se organiziraju obrazovni seminari za nova poduzeća (*Osnove poduzetništva*), seminari za poduzeća u razvoju (*Napredni poduzetnik*), seminari *Obrazovanje obrtnika*, kao i seminari o *Suradničkom poduzetništvu*. Projekt promiče poduzetništvo i među mladima, sufinanciranjem poduzetničkih inkubatora u kontekstu obrazovnih ustanova, sufinanciranjem tvrtki za vježbu i učeničkih kooperativa, te kroz projekt *Obrazovno kazalište za promicanje poduzetništva* u osnovnim školama, itd.

U 2007. godini Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva uvelo je novu mjeru u projekt. Nova je mjera usmjerena na promicanje učenja o poduzetništvu u srednjim školama i na specijaliziranim poslijediplomskim studijima za poduzetnike. Specijalistički studiji koje promiče ovaj projekt su jednogodišnji poslijediplomski specijalistički studij *Strateškog poduzetništva* na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i poslijediplomski specijalistički studij *Poduzetništva* na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

1.1.5.9.2. Regionalni centar za učenje o poduzetništvu

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva nedavno je pokrenulo projekt uspostavljanja regionalnog centra za učenje o poduzetništvu u partnerstvu s HGK-om i uz suradnju MZOŠ-a. Provedba projekta počet će izradom studije o izvedivosti. Ishodi studije trebali bi dati dovoljno podataka za donošenje odluka o sljedećem:

- politička volja svih vlada i socijalnih partnera u regiji da podrže regionalnu akademiju za učenje o poduzetništvu
- potrebna tehnička podrška, osposobljavanje i ostale potrebe za izgradnjom kapaciteta;
- interes i podrška međunarodnih donatora u regiji.

U projekt su uključene Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo, Makedonija, i Srbija.

Opći ciljevi projekta su:

- stvoriti okvir za pripremu nacionalnih strategija za ugradnju obrazovanja o poduzetništvu u nacionalne kurikulume zemalja u regiji;
- poboljšati suradnju i razmjenu dobrih praksi.

Izravni korisnici projekta bit će ključni dionici koje zanima obrazovanje i razvoj poduzetništva u regiji te tijela za europske integracije.

1.1.5.10. SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA UPRAVU

Ključna aktivnost Središnjeg državnog ureda za upravu vezana za obrazovanje odraslih je stručno usavršavanje i obrazovanje državnih službenika. Centar za stručno usavršavanje i osposobljavanje službenika, ustrojstvena jedinica Ureda, odgovoran je za sustav stručnog usavršavanja i osposobljavanja.

Trenutačno u Hrvatskoj ima oko 55.000 državnih službenika. U listopadu 2004. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je *Strategiju stručnog osposobljavanja i usavršavanja državnih službenika za razdoblje 2005.-2009.*, čime je postavljen nužni okvir za novi sustav osposobljavanja i usavršavanja državnih službenika. U lipnju 2005. godine usvojen je novi *Zakon o državnim službenicima* (Narodne novine 92/05) koji je pružio zakonski okvir za uspostavu novog sustava upravljanja i usavršavanja državnih službenika. Cilj je stručnog

usavršavanja i ospozobljavanja poboljšati opću razinu vještina i kvalifikacija državnih službenika na svim razinama, što će povećati njihovu samostalnost, profesionalne kompetencije, učinkovitost i efikasnost, horizontalnu pokretljivost i motivaciju kroz mogućnost napredovanja i stimulativnih plaća, te tako poboljšati ukupnu učinkovitost i fleksibilnost državne službe.

Glavne smjernice *Strategije* su sljedeće: uspostava nacionalne specijalizirane ustanove za izobrazbu državnih službenika; obveza pripreme godišnjih planova izobrazbe u svakoj jedinici državne uprave; obveza sudjelovanja državnih službenika u organiziranim programima; obveza njihovih poslodavaca da im dopuste sudjelovanje u programima; pokrivanje troškova izobrazbe iz državnog proračuna, tj. državni službenici ne moraju sami pokrивati troškove izobrazbe; održavanje jedinstvenog informatičkog registra o usavršavanju svih državnih službenika; obveza potrošnje barem 3% ukupne potrošnje na plaće državnih službenika na njihovu izobrazbu.

1.1.5.11. AGENCIJA ZA STRUKOVNO OBRAZOVANJE

Jedna je od temeljnih zadaća Agencije za strukovno obrazovanje organizacija i provedba stručnog usavršavanja nastavnika u strukovnim školama. Agencija planira sve svoje aktivnosti stručnog usavršavanja na temelju analize potreba za obrazovanjem. S obzirom na rezultate analize izrađuje se i objavljuje dvogodišnji plan i program za stručno usavršavanje nastavnika u strukovnom obrazovanju. Sudionici se prijavljuju za stručno usavršavanje putem mrežne aplikacije VETIS (informacijski sustav za strukovno obrazovanje).

Plan stručnog usavršavanja strukturira se prema ciljnim skupinama nastavnika i obrazovnim sektorima, proporcionalno veličini obrazovnih sektora. Postoje dvije vrste stručnog usavršavanja nastavnika u strukovnom obrazovanju – jačanje kompetencija u specifičnom području nastavnika te jačanje kompetencija u području didaktike, metodike, psihologije i pedagogije. Stručno usavršavanje pomaže i jačanju kompetencija nastavnika za provedbu reformi u sustavu strukovnog obrazovanja.

ASO godišnje održi oko 180 stručnih usavršavanja u koje je uključeno oko 2.800 nastavnika, što je otprilike jedna trećina svih nastavnika u strukovnom obrazovanju. Stručno se usavršavanje financira iz proračuna ASO-a, a strukovne škole pokrivaju troškove putovanja i smještaja.

1.1.5.12. AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE

Agencija za odgoj i obrazovanje (AzOO) organizira različite oblike stručnog usavršavanja za odgajatelje, učitelje, nastavnike, trenere, stručne suradnike i ravnatelje.

Prioriteti stručnog usavršavanja koje pruža AzOO, a koji se temelje na *Planu razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.*, su:

- priprema osnovnoškolskih nastavnika za provedbu *Kurikuluma za osnovnu školu (Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda)*;
- priprema srednjoškolskih nastavnika za provedbu nacionalnih ispita.

Prioritetni ciljevi planiraju se u suradnji s MZOŠ-om i NCVVO-om.

U 2007. godini prioritetni cilj stručnog usavršavanja bilo je poticanje trajnog profesionalnog usavršavanja predškolskih odgajatelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju. U toj godini održane su

ukupno 523 konferencije na kojima je sudjelovao 33.791 zaposlenik obrazovnog sustava. Konferencije planiraju AzOO i MZOŠ zajedno s vanjskim suradnicima s fakulteta, obrazovnih ustanova i strukovnih organizacija. Uz treninge koji ulaze u sastav AzOO-ovog *Kataloga konferencija*, održane su i 3.892 konferencije na lokalnoj razini u suradnji sa Županijskim stručnim vijećima ili na međunarodnoj razini u suradnji s raznim nacionalnim i međunarodnim institucijama (Ured Svjetske banke u Hrvatskoj, UNESCO, Britanski savjet za kulturne veze, itd.).

U prvih šest mjeseci 2007. godine AzOO je koordinirao pripremu osnovnoškolskih timova za provedbu HNOS-a. Treninge je vodio stručni tim za potporu HNOS-u iz MZOŠ-a. Imenovano je ukupno 1.390 voditelja Županijskih stručnih vijeća (910 iz osnovnih škola, 490 iz srednjih škola) za stručno usavršavanje i unaprjeđenje profesionalnih kompetencija zaposlenika u obrazovanju na lokalnoj razini te je iz državnog proračuna osigurano 6.255.000 kuna za njihove aktivnosti. Tijekom školske godine 2006./2007., voditelji Županijskih stručnih vijeća i stručni savjetnici AzOO-a organizirali su 3.892 konferencije s ukupno 94.194 sudionika.

Zajedno s MZOŠ-om, ASO-om, Svjetskom bankom i skupinom sveučilišnih profesora iz Austrije i Hrvatske, AzOO je organizirao konferencije na sljedeće teme: *Trajno stručno usavršavanje nastavnika i odgajatelja u Hrvatskoj – poboljšanje kvalitete i relevantnosti* (u travnju 2007.) i *Usavršavanje ravnatelja i upravljanje školama – poboljšanje kvalitete i relevantnosti* (u lipnju 2007.).

Posebna se pažnja pridavala povećanju učinkovitosti u obrazovnom menadžmentu pružanjem mogućnosti za osposobljavanje ravnatelja predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola te studentskih domova. Povjerenstvo za razvoj kurikuluma za stručno usavršavanje ravnatelja osnovnih i srednjih škola formirano je u 2007. godini. Povjerenstvo je izradilo *Program osposobljavanja za ravnatelje* i *Nacrt prijedloga provedbe programa osposobljavanja za ravnatelje*, s ciljem razvoja i poboljšavanja profesionalnih kompetencija ravnatelja, s posebnim naglaskom na organizaciju i upravljanje školskim sustavom. Program su provele tri stručne skupine:

- *Poboljšanje znanja, vještina i kompetencija u nastavi, administraciji i upravljanju za hrvatsko osoblje i nastavnike* (organizirano u suradnji s Britanskim savjetom za kulturne veze)
- *Upravljanje školama* (organizirano u suradnji s Nizozemskom školom za obrazovni menadžment)
- *Samovrednovanje škola* (u suradnji s Institutom za društvena istraživanja, Zagreb)

U 2007. godini AzOO je organizirao i *Prvi simpozij nastavnika hrvatskog jezika* te objavio monografiju *Komunikacija u nastavi hrvatskog jezika – suvremeni pristupi nastavi u osnovnoj i srednjoj školi*.

1.1.5.13. HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE

Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) provodi obrazovne aktivnosti kroz nekoliko modela:

Mjere aktivne politike zapošljavanja – uključuju sufinanciranje usavršavanja za poznatog poslodavca i financiranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca, pri čemu su sredstva osigurana iz državnog proračuna.

U posljednja tri razdoblja (1998.-2001., 2002.-2005., i 2006.-2007.), HZZ je proveo brojne mjere u skladu s ključnim nacionalnim strateškim dokumentima. Za svako razdoblje provedene su posebne mjere:

- Za razdoblje 1998. – 2001. Mjera 3 (stručno osposobljavanje, prekvalifikacija i dokvalifikacija za deficitarna zanimanja) *Nacionalne politike zapošljavanja*, usvojena

1998. godine od strane Hrvatskog sabora, provedena je s ciljem smanjivanja strukturalnog nesrazmjera između potrebe i potražnje zaposlenja. Ova se mjera odnosila na programe stručnog osposobljavanja, prekvalifikacije i dokvalifikacije nezaposlenih osoba za poznatog ili nepoznatog poslodavca, kao i za zaposlene kod poslodavca koji prelazi na višu tehnologiju, a zaposleni ulaze u program zbrinjavanja viškova.

- Za razdoblje 2002. – 2005. nakon što je Vlada Republike Hrvatske usvojila *Zaključak* kojim je uvela novi *Program poticanja zapošljavanja*, HZZ je u ime i za račun Fonda za razvoj i zapošljavanje operativno provodio sljedeće obrazovne aktivnosti: uvodenje u posao, stručno osposobljavanje, prekvalifikacija, dokvalifikacija i stručno usavršavanje za poznatog i nepoznatog poslodavca
- Za razdoblje 2006. – 2007. HZZ je provodio mjere koje su se odnosile na dodjelu potpora za zapošljavanje i usavršavanje. Mjere iz *Godišnjeg plana za poticanje zapošljavanja* temeljene su na smjernicama iz *Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja 2005. - 2008. godine* i uskladene s europskom strategijom za zapošljavanje.
- U 2006. godini obrazovne aktivnosti odnosile su se na Mjeru 5 – *Usavršavanje za poznatog poslodavca i sufinanciranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca*, dok su se aktivnosti u 2007. odnosile na dvije mjere iz *Godišnjeg plana za poticanje zapošljavanja*: Mjera 5: *Sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca* i Mjera 6: *Financiranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca*.

Obrazovanje kroz lokalna partnerstva – sufinanciranje programa obrazovanja za nepoznatog ili poznatog poslodavca u suradnji s jedinicama lokalne samouprave, pri čemu HZZ osigurava novčanu naknadu, putne troškove i troškove osiguranja tijekom trajanja programa obrazovanja, dok trošak obrazovanja podmiruju jedinice lokalne samouprave.

Obrazovanje u okviru provedbe projekata – troškovi obrazovanja osigurani su sredstvima projekata, a HZZ vrši odabir i upućivanje polaznika u programe obrazovanja; ponekad sudjeluje u sufinanciranju ostalih troškova (putni troškovi i troškovi osiguranja).

Obrazovanje financirano sredstvima HZZ-a (sredstva od kamata i dr.) prema članku 18. *Zakona o posredovanju pri zapošljavanju*, provodi se povremeno, ovisno o postojećim modelima financiranja aktivnosti HZZ-a i mogućnostima osiguravanja sredstava. Na ovaj su način u određenim razdobljima financirane obrazovne aktivnosti kraćeg trajanja za zanimanje tražena na tržištu rada.

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti iz 2002. godine navodi pripremne aktivnosti za zapošljavanje: profesionalno usmjeravanje, upoznavanje metoda i tehnika aktivnog traženja posla, obrazovanje za zapošljavanje i profesionalna rehabilitacija.

Obrazovanje za zapošljavanje uključuje aktivnosti pripreme, odabira i upućivanja kandidata u obrazovne programe, praćenje njihove uspješnosti te financiranje i sufinanciranje obrazovnih programa. Obrazovanje za zapošljavanje obuhvaća stjecanje kvalifikacija za prvo zanimanje, stručno osposobljavanje, prekvalifikaciju, te stjecanje i unaprjeđenje znanja i vještina nezaposlenih osoba radi zapošljavanja i zaposlenih osoba radi zadržavanja zaposlenja. Nezaposlena osoba može biti uključena u obrazovanje za zapošljavanje ukoliko je u profesionalnom planu nezaposlene osobe utvrđena potreba za njezinim obrazovanjem radi zapošljavanja. Osoba može biti uključena u obrazovanje za zapošljavanje ukoliko je obrazovni program sukladan utvrđenim potrebama tržišta rada i njezinim psihofizičkim sposobnostima.

Metode i tehnike aktivnog traženja posla podrazumijevaju stjecanje znanja i vještina potrebnih za povećanje zapošljivosti i unaprjeđenje profesionalnog razvoja pojedinca. U tu

svrhu, HZZ kontinuirano provodi radionice: *Kako tražiti posao, Radionica samoprocjene, Kako se predstaviti poslodavcu.*

Ovisno o specifičnostima tržišta rada pojedine regije, HZZ provodi i različite edukativne radionice namijenjene različitim ciljnim skupinama (Romi, osobe s invaliditetom, kandidati za samozapošljavanje i dr.).

HZZ organizira obrazovne aktivnosti u suradnji s privatnim i javnim obrazovnim ustanovama koje se, kao provoditelji programa obrazovanja, odabiru temeljem javnog natječaja. Također surađuje i s nevladinim sektorom omogućavajući nezaposlenim osobama stjecanje određenih znanja i vještina kroz programe koje nude različite Udruge, a koji doprinose zapošljivosti nezaposlenih osoba.

1.1.5.14. NACIONALNA ZAKLADA ZA RAZVOJ CIVILNOGA DRUŠTVA

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva osnovana je 2003. godine kao javna zaklada s osnovnom svrhom promicanja i razvoja civilnoga društva u Republici Hrvatskoj. Zadaci Zaklade su sljedeći: pružanje stručne i finansijske potpore programima koji potiču održivost neprofitnog sektora, međusektorsku suradnju, građanske inicijative, filantropiju, volontерstvo te unaprijeđivanje demokratske institucije društva.

Nacionalna zaklada svake godine objavljuje 5 natječaja, uključujući *Znanje bez granica* za sufinanciranje sudjelovanja predstavnika organizacija civilnoga društva iz Republike Hrvatske na međunarodnim skupovima ili dolaska međunarodnih stručnjaka na skupove koje organiziraju organizacije civilnoga društva u Republici Hrvatskoj, i *Institucionalnu potporu i/ili razvoj udruga* za ciljano trogodišnje ulaganje u kapacitete organizacija civilnoga društva te njihov organizacijski razvoj ili stabilizaciju. Svake godine Nacionalna zaklada objavljuje pozive za iskaz interesa za suradnju (između ostalog) u područjima međunarodne pomoći kojom se podupire prijenos znanja i iskustava organizacija civilnoga društva iz Republike Hrvatske u zemlje u razvoju.

U 2007. godini Nacionalna zaklada započela je višegodišnji program (do 2011. godine) za jačanje vještina organizacija civilnoga društva na lokalnoj i regionalnoj razini. Taj program u potpunosti se može svrstati u aktivnosti neformalnog obrazovanja odraslih, s obzirom da ga provode regionalne mreže organizacija civilnoga društva s relevantnim znanjima i kompetencijama u području neformalne izobrazbe. Regionalna mreža provodi 3 osnovne vrste usluga: informiranje, savjetovanje i izobrazbu za područje cijele Republike Hrvatske. U sklopu ovih regionalnih programa provodi se izobrazba predstavnika organizacija civilnoga društva u sljedećim područjima: aktivno građanstvo, razvoj organizacija, pisanje projektnih prijedloga, kampanje i zagovaranje, suradnja, jednakost i različitosti, stvaranje dohotka, vođenje i upravljanje, marketing i komunikacije, modernizacija volontерstva, menadžment, odgovor na socijalne promjene.

1.1.5.15. HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

Hrvatska gospodarska komora (HGK) neovisna je profesionalna i poslovna organizacija koja promiče, zastupa i koordinira zajedničke interese svojih članova ispred Vladinih tijela i ostalih vlasti u zemlji i inozemstvu. Komora je organizacija svih pravnih osoba koje se bave gospodarskom djelatnošću i imaju sjedište na teritoriju Republike Hrvatske, osim pravnih osoba koje se bave obrtom.

U sklopu svojih aktivnosti Komora razvija poduzetničke inicijative, sudjeluje u razvoju profesionalnog usavršavanja za potrebe poslovnog sektora, te organizira dodatna usavršavanja za zaposlene u poslovnom sektoru.

Pravila o stručnom osposobljavanju i ispitima Hrvatske gospodarske komore dozvoljavaju stvaranje obrazovnih programa koji su potrebni hrvatskom gospodarstvu te izravno odgovaraju na potrebe tržišta rada. Imajući na umu potrebe poslovne zajednice, HGK osigurava usavršavanje za posebna zanimanja koja se ne mogu ostvariti kroz redovite školske programe. *Pravila* postavljaju standarde za usvajanje i provedbu programa, za ispite i vrednovanje programa. Razvijena su na temelju europskih standarda, osiguravajući fleksibilnost i otvorenost programa za promjene koje nastaju i za potrebe tržišta rada.

Centar za razvoj ljudskih potencijala, jedinica unutar Hrvatske gospodarske komore, također posvećuje posebnu pozornost provedbi cjeloživotne strategije s posebnim naglaskom na obrazovanje odraslih, osnovno stručno usavršavanje i daljnje usavršavanje.

Sve aktivnosti koje provodi Hrvatska gospodarska komora trebale bi osigurati smjernice za razvoj ljudskih potencijala koji promiče društvo zasnovano na znanju koje je spremno na izazove nove globalne ekonomije. Istovremeno, ove aktivnosti doprinose stalnoj zapošljivosti i socijalnoj mobilnosti ljudskih potencijala.

Sporazum o cjeloživotnom učenju, koji su potpisali HGK, MZOŠ, MINGORP, HOK i Hrvatska udruga poslodavaca, trebao bi pojednostaviti provedbu navedenih aktivnosti.

HGK svake godine organizira konferenciju EDUCA PLUS, predstavljanje programa cjeloživotnog učenja koje okuplja pružatelje usluga formalnih i neformalnih obrazovnih programa.

1.1.5.16. HRVATSKA OBRTNIČKA KOMORA

Temeljem *Zakona o obrtu* (Narodne novine 77/93, 90/96, 102/98, 64/01, 71/01, 49/03, 68/07), koji regulira osnovna pitanja obrtništva (pojam i vrsta obrta, uvjeti za obavljanje, poslovanje obrta, obrazovanje i osposobljavanje za obavljanje obrta, organiziranost, nadzor i upravne mjere), Hrvatskoj obrtničkoj komori date su javne ovlasti u području strukovnog obrazovanja za obrtništvo, što uključuje i obrazovanje odraslih. Zakon je uredio politiku obrazovanja za potrebe obrta na srednjoškolskoj razini kao i dalnjeg obrazovanja odnosno obrazovanja odraslih osoba na razinama između srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja. Time je Hrvatska obrtnička komora postala odgovorna da u okviru *Nacionalne strategije razvoja gospodarstva* doprinese razvoju obrtništva, malog i srednjeg poduzetništva koje predstavlja značajnu gospodarstvenu granu.

Hrvatskoj obrtničkoj komori Zakon daje ovlasti u smislu provođenja majstorskih ispita i ispita o stručnoj osposobljenosti čiji certifikat predstavlja licencu za otvaranje obrta.

1.1.5.17. HRVATSKA UDRUGA POSLODAVACA

Od 2006. godine Hrvatska udruga poslodavaca (HUP) provodi PUMA-u – *Program usavršavanja menadžera*, s ciljem stvaranja kontinuiranog obrazovnog sustava menadžerstva za privatni sektor u Republici Hrvatskoj. Program se zasniva na suradnji s vodećim hrvatskim poduzećima, nacionalnim ustanovama za obrazovanje kao i s vodećim svjetskim ustanovama.

Kroz predavanja, debate, simulacije, upitnike i studije slučajeva, seminari pružaju sintezu svjetskih iskustava koja su primjenjiva u Republici Hrvatskoj. U razvoju koncepta i tema seminara u obzir se uzima praktična primjena prenesenog znanja. Nakon završavanja seminara, sudionici dobivaju certifikat. Ciljna skupina ovog Programa uključuje vrhunski menadžment, srednje poslovodstvo i vlasnike malih i srednjih poduzeća. Seminari se održavaju u prostorijama HUP-a u 5 većih hrvatskih gradova (Zagreb, Rijeka, Pula, Split i Osijek), a na upit su dostupni i seminari unutar poduzeća. Kroz provedbu tečajeva PUMA, HUP je ostvario dugoročnu suradnju s nekim od vodećih hrvatskih poduzeća.

1.1.6. RAZVOJNI IZAZOVI I STRATEGIJE VEZANE ZA OBRAZOVANJE I UČENJE ODRASLIH

U prvome desetljeću 21. stoljeća Vlada Republike Hrvatske i ostali dionici usvojili su brojne dokumente koji predstavljaju ključnu strategiju s obzirom na razvojne izazove koji postoje u Hrvatskoj. Ovi dokumenti predstavljaju strateški okvir za razvoj obrazovnog sustava u Hrvatskoj, uključujući obrazovanje odraslih kao integralni dio sustava.

1.1.6.1. HRVATSKA U 21. STOLJEĆU: BIJELA KNJIGA O HRVATSKOM OBRAZOVANJU

Temeljena na načelu cjeloživotnog učenja, tj. konceptu „društva učenja“, ova studija konceptualizira obrazovanje kao osnovu za hrvatski nacionalni razvoj u nadolazećem desetljeću, tijekom kojeg bi Hrvatska trebala završiti svoju ekonomsku, socijalnu i kulturnu tranziciju te dovršiti proces europskih integracija. *Bijela knjiga*, koju je izradio Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske, ističe važnost koncepata cjeloživotnog učenja i „društva učenja“ kao osnove za suvremene obrazovne strategije, kao i jednaku važnost svih četiriju glavnih oblika obrazovanja. Ovaj dokument navodi da je obrazovanje odraslih, kao najdinamičniji sektor cjeloživotnog učenja, najzanemareniji element obrazovnog sustava u Hrvatskoj – nerazvijen u smislu broja polaznika obrazovanja odraslih, pružatelja usluga i zaposlenih u sustavu, kao i u nepovoljnem položaju s obzirom na finansijsku i zakonodavnu regulativu. Stavljući naglasak na dva ključna zadatka (uloge) obrazovanja odraslih – kompenzaciju uloga i ulogu kontinuiranog obrazovanja – *Bijela knjiga* ističe važnost prebacivanja težišta s prve na drugu ulogu te naglašava potrebu razvoja i zakonodavne regulacije sustava obrazovanja odraslih, podržanog načelom partnerstva.

1.1.6.2. DEKLARACIJA O ZNANJU; HRVATSKA TEMELJENA NA ZNANJU I PRIMJENI ZNANJA

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti objavila je 2002. godine *Deklaraciju o znanju*, kao odgovor na „stanje hrvatskog društva s obzirom na korištenje znanja za razvoj“.

Podrazumijevajući da je „znanje postalo osnovna produktivna snaga u ljudskom društvu i glavni čimbenik uspjeha“, *Deklaracija* potvrđuje potrebu Hrvatske da koristi znanje kao ključni čimbenik za izdizanje iz kruga slabije razvijenih zemalja. Restrukturiranje gospodarstva i revitalizacija društva na višoj razini i s većim unosom znanja jedno je od ključnih izazova, a ključni element u dalnjem napretku je znanje, s talentiranim i mladim ljudima koji vrijedno rade te predstavljaju najvažniji nacionalni resurs. *Deklaracija* ističe 6 ključnih područja: razvoj obrazovanja, znanstveni rad, primjenu znanja, stvaranje „transfernih skupina“, vladavinu prava i stvaranje razvojnog foruma kao tijela s težištem na priznavanju razvojnih trendova i koordinaciju donositelja odluka u raznim područjima. U razvoju obrazovanja, podrazumijeva se da težište treba biti na poboljšavanju kvalitete podučavanja i kvalitete sadržaja u obrazovnom procesu. Priznajući usmjeravanje prema prenosivom potencijalu učenja kao ključnom trendu u 21. stoljeću, *Deklaracija* navodi usmjeravanje prema razvoju, treću znanstvenu i tehnološku revoluciju, interdisciplinarnost u podučavanju, razvoj kreativnosti, razvoj i podršku radnim navikama i poduzetničkom duhu, podizanje svijesti o zaštiti okoliša, kao i obrazovanje slobodnih osobnosti, kao važne čimbenike u obrazovanju. Ideje predstavljene u *Deklaraciji* kasnije su obrađene u dokumentu *Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja* Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 2004.godine.

1.1.6.3. 55 PREPORUKA ZA POVEĆANJE KONKURENTNOSTI HRVATSKE

U ožujku 2004. godine, Vlada Republike Hrvatske usvojila je *55 preporuka za povećanje konkurentnosti Hrvatske*, koje je predložilo Nacionalno vijeće za konkurentnost. Od 55 preporuka, 11 se odnosi na područje obrazovanja. Ovaj dokument ističe četiri ključna nacionalna cilja: ostvarivanje održivog rasta BDP-a, smanjenje stope nezaposlenosti, poboljšanje kvalitete života, te povećavanje uključenosti zajednice.

Ostvarivanje ovih ciljeva temelji se na obrazovanju za rast i razvoj. Dokument navodi da „svaka nacionalna ekonomija i njezino konkurentno mjesto ovise uglavnom o kvaliteti dostupnih ljudskih resursa. Korištenje tih resursa i ulaganje u njihovu kvalitetu glavni su čimbenici rasta.“

Navodi se da će obrazovanje pridonijeti rastu konkurentnosti ako se postignu sljedeći ciljevi:

- Povećanje stupnja obrazovanja stanovništva
- Trajno osvremenjivanje sadržaja i metoda obrazovanja na svima razinama obrazovnog sustava, te usmjerenost prema razvoju temeljnih kompetencija
- Uspostava sustava vrednovanja i samovrednovanja kvalitete procesa i rezultata obrazovnog sustava
- Povećanje ulaganja gospodarstva i države u obrazovanje
- Što veće uključivanje djece u predškolski odgoj

1.1.6.4. PLAN RAZVOJA SUSTAVA ODGOJA I OBRAZOVANJA 2005.- 2010.

Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010. strateški je dokument kojeg je u lipnju 2005. godine usvojila Vlada Republike Hrvatske. Ovaj dokument predstavlja razvojni plan za obrazovni sektor s jasnim ciljevima i aktivnostima koje bi trebale poboljšati cijekupnu kvalitetu obrazovnog sektora kako bi bio pristupačan svima.

Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja ističe sljedeće izazove koji utječu na razvoj obrazovnog sustava: smanjenje broja stanovništva, promjene u ekonomiji usmjerenoj na industrijsku proizvodnju, potrebu za brzim stjecanjem znanja, vještine i kompetencije potrebne u suvremenoj proizvodnji i ne-ekonomskim aktivnostima, potrebu za cjeloživotnim obrazovanjem, te proces pristupanja Europskoj uniji.

Ovaj dokument naglašava odgovornost obrazovnog sustava koji omogućava odraslim stanovništvu da razvije znanja i vještine potrebne za svakodnevni život te ističe važnu ulogu obrazovanja odraslih s obzirom na usklađivanje s potrebama tržišta rada. Obrazovanje odraslih je posebno važno područje bez kojeg bi sljedeći aspekti budućeg društvenog razvoja bili nemogući: konkurentnost, povećanje zapošljivosti, društvena kohezija, aktivno građanstvo, razvoj demokracije i civilnog društva, kao i održivi rast svih regija.

Sljedeći su ciljevi bitni za razvoj obrazovanja odraslih (1-3), kao i cijeli obrazovni sektor (4-5):

- Prilagoditi sustav obrazovanja odraslih potrebama tržišta rada i mogućnostima odraslih za učenje, a posebno ugroženim ciljnim skupinama;
- Smanjiti nepismenost te stvoriti uvjete za završetak osnovnog i srednjeg obrazovanja s ciljem osposobljavanja i povećanja zapošljivosti;
- Veće uključivanje odraslih u programe visokog obrazovanja;
- Do 2010. godine povećati udio BDP-a za obrazovanje na 4,9%.

- Do 2010. godine povećati redovite izdatke za kvalitetno obrazovanje, ne ubrajajući plaće, kao omjer javnih izdataka za školovanje do visokoškolskog stupnja, sa sadašnjih 9,6% na 13% od ukupnih javnih izdataka za obrazovanje.

Kako bi se postigli razvojni ciljevi, predloženi su sljedeći koraci:

- Povećati ulaganja gospodarstva i države u obrazovanje odraslih na svim razinama;
- Razviti sudjelovanje i odgovornost socijalnih i drugih partnera;
- Odrediti aktivnosti i mјere provedbe ostvarivanja prava na učenje za sve građane tijekom života, posebice za ciljne skupine (nezaposleni, branitelji, nepismeni, mlađi s neodgovarajućim obrazovanjem itd.);
- Provoditi trajno profesionalno usavršavanje nastavnika/ca koji sudjeluju u programima obrazovanja i osposobljavanja odraslih;
- Poticati korištenje nove informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT) u obrazovanju i učenju.

Povećanje obrazovne strukture stanovništva omogućit će se:

- Smanjenjem troškova obrazovanja i osposobljavanja, uvođenjem izvora i mehanizama dostatnog i stabilnog financiranja;
- Preobrazbom tradicionalnoga obrazovnog sustava i uvođenjem prilagodljivih obrazovnih programa;
- Usklađivanjem obrazovne ponude s potrebama tržišta rada i povećanjem obavještenosti o postojećoj obrazovnoj ponudi;
- Priznavanjem znanja i vještina stečenih u različitim oblicima neformalnog učenja;
- Prilagođivanjem obrazovnoga sustava potrebama i mogućnostima odrasle osobe kao učenika;
- Osnaživanjem ustanova za obrazovanje odraslih i poticanjem razvoja andragoške znanosti;
- Uspostavljanjem i razvojem sustava upravljanja kvalitetom u obrazovanju odraslih.

Program za podršku obrazovnom sektoru osmišljen je kako bi podupro provedbu *Plana razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005-2010*. Prioriteti *Programa za podršku obrazovnom sektoru* uključuju razvoj kurikuluma za osnovno i srednje obrazovanje, usavršavanje nastavnika, vrednovanje studenata, izgradnju kapaciteta u MZOŠ-u te reviziju tercijarnog obrazovnog sektora. Iako obrazovanje odraslih nije među prioritetima *Programa za podršku obrazovnom sektoru* (osim usavršavanja nastavnika), *Program* će imati učinak i na sustav obrazovanja odraslih kao dio obrazovnog sustava. *Program za podršku obrazovnom sektoru* financira se iz zajma Svjetske banke (85 milijuna američkih dolara) te obuhvaća razdoblje 2005.-2010. godine.

1.1.6.5. STRATEŠKI OKVIR ZA RAZVOJ 2006.-2013.

Vlada Republike Hrvatske usvojila je *Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.* u kolovozu 2006. godine. Ovaj *Okvir* definira prioritete i aktivnosti koje će osigurati stabilan ekonomski rast, zapošljavanje i bolji životni standard u sedam godina koje obuhvaća. Glavne polazne točke Okvira su: ekomska otvorenost, konkurentnost i potreba za promjenom tradicionalne uloge države, kao i uključivanje svih slojeva društva u rezultate gospodarskog razvoja i rasta.

Instrumenti i aktivnosti opisani u *Okviru* nastoje ostvariti sljedeći strateški cilj: rast i zapošljavanje na konkurentnom gospodarskom tržištu koje djeluje u europskoj socijalnoj

državi 21. stoljeća. Za ispunjenje ovoga cilja potrebno je istovremeno usklađeno djelovanje unutar deset strateških područja: ljudi, znanje i obrazovanje; prometna i energetska infrastruktura; znanost i informacijske tehnologije; socijalna kohezija i pravičnost; makroekonomska stabilnost i otvorenost; djelotvorno financijsko tržište; zaštita okoliša i ujednačen regionalni razvoj; poduzetničko okružje; privatizacija i restrukturiranje; te nova uloga države.

U svakom strateškom području, *Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.* definira niz mjera i aktivnosti koje se trebaju poduzeti kako bi se postigao glavni strateški cilj.

Istaknuti su sljedeći izazovi i ciljevi koji se odnose na obrazovanje odraslih:

Ulaganje u ljude povećava njihovu fleksibilnost na tržištu rada. Potrebno je razviti sustav obrazovanja koji će podržati fleksibilnost kroz stalnu zapošljivost. Težnju ka stalnoj zaposlenosti i trajnoj sigurnosti radnog mesta treba zamijeniti težnja ka trajnoj zapošljivosti.

Povećavanje stupnja obrazovanja i jačanje spremnosti i sposobnosti za cjeloživotno učenje i razvoj zahtjeva produžetak trajanja obveznog obrazovanja, što znači uvođenje obveznog srednjoškolskog obrazovanja.

Dostupnost obrazovanja odraslima i fleksibilnost u obliku i metodama ovog tipa obrazovanja prvi su instrumenti za sprečavanje socijalne isključenosti. Obrazovanje odraslih, a posebno nezaposlenih, zahtjeva uključenost države kroz jačanje institucionalnih kapaciteta za cjeloživotno učenje – kao što je Agencija za obrazovanje odraslih. Istovremeno, ovo je područje u kojem je potrebna mnogo aktivnija uloga socijalnih partnera, posebno poslodavaca. Poslodavci moraju definirati i afirmirati svoju aktivnu ulogu u promociji cjeloživotnog učenja i, općenito, u promicanju modernog obrazovnog sustava kroz svoja interesna udruženja (HGK, HUP, Hrvatsku udrugu banaka i dr.), kao i kroz tijela u kojima sudjeluju (Gospodarsko socijalno vijeće, Nacionalno vijeće za konkurentnost). U razvijanju programa cjeloživotnog učenja izuzetno je važno intenzivno koristiti prednosti informacijsko-komunikacijske tehnologije i učenja na daljinu.

Bolji protok informacija od tržišta rada prema obrazovnom sustavu treba biti osiguran, kao i otvorenost obrazovnog sustava prema znanju i vještinama koje povećavaju „sposobnost“ za učenje, odnosno „uče kako učiti“. Praksu usvajanja činjeničnog znanja potrebno je zamijeniti stvaranjem sposobnosti razumijevanja, rješavanja problema i praktične primjene znanja. Upravo ovakvo usmjeravanje obrazovnog sustava stvorit će temelje za bolju zapošljivost buduće radne snage i spremnost na cjeloživotno učenje. Postojeće aktivnosti u području razvoja *Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda* korak su u pravom smjeru i treba ih dosljedno provoditi i usavršavati. Promjene u sustavu obrazovanja potrebno je zaokružiti reformom nacionalnih kvalifikacijskih okvira.

Preduvjet uključivanja radno aktivnog stanovništva u informacijsko društvo i društvo znanja, posebno mladih generacija koje su još u sustavu obrazovanja, osposobljenost je za korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT). Obrazovni sustav mora se suočiti s izazovima i potrebama informacijskog društva i iskoristi priliku koju ICT pruža u dostupnosti znanja, informacija i mogućnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja. Ako se uzme u obzir utjecaj koji ICT ima na današnje radno okružje jasno je da su informacijska i računalna pismenost danas nužne koliko i opća pismenost. Promidžba računalne pismenosti pratit će se programima internetskog cjeloživotnog učenja.

Bolje **usklađivanje obrazovnog sustava** s potrebama tržišta rada zahtjeva također i kontinuirano poboljšanje kompetencija nastavnog osoblja. Nastavnici su most za prenošenje suvremenih znanja na nove generacije. Jačanje sustava stručnog usavršavanja i materijalnog nagrađivanja nastavnika treba stoga prednjačiti kao primjer, ali i kao okosnica prakse cjeloživotnog učenja.

1.2. FINANCIRANJE OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH

Obrazovanje odraslih u Hrvatskoj financira se iz različitih izvora: državni proračun, proračun lokalne i regionalne samouprave (decentralizirani/lokalni proračun), profitni sektor, civilno društvo (NVO), korisnici/polaznici, kao i iz međunarodnih fondova i projekata. Ipak, zbog prirode obrazovanja odraslih i velikog broja različitih izvora financiranja, podaci o općem ulaganju u obrazovanje odraslih nisu dostupni. Stoga ovdje navedeni podaci služe, prije svega, kao ilustracija različitih tipova financiranja. Važno je napomenuti da Agencija za obrazovanje odraslih razvija bazu podataka koja će pridonijeti sakupljanju informacija o financiraju obrazovanja odraslih u Hrvatskoj.

Podaci iz ovog izvješća trebali bi poslužiti kao ilustracija raznih izvora financiranja obrazovanja odraslih u Hrvatskoj na više razina: javno financiranje, financiranje iz proračuna jedinica lokalne i regionalne samouprave, iz proračuna komora kao i iz međunarodnih izvora.

1.2.1. JAVNO ULAGANJE U OBRAZOVANJE I UČENJE ODRASLIH

1.2.1.1. DRŽAVNI PRORAČUN

Hrvatska ima snažnu tradiciju javnog financiranja obrazovanja odraslih. Ipak, u ovom dijelu bit će prikazan samo dio primjera kako bi se ilustrirala raznolikost institucija i programa koji su financirani iz državnog proračuna.

1.2.1.1.1. Agencija za obrazovanje odraslih

U 2007. godini proračun Agencije za obrazovanje odraslih iznosio je 7,55 milijuna HRK¹. Proračun Agencije u 2008. godini iznosi 13,5 milijuna HRK.

Agencija za obrazovanje odraslih, prije svega, ima težište na razvoju potrebnih funkcija za podršku sustavu obrazovanja odraslih dok brojne specijalizirane agencije godišnje primaju finansijsku podršku za obrazovanje odraslih za svoje ciljne skupine. To uključuje Agenciju za odgoj i obrazovanje, Agenciju za strukovno obrazovanje te Centar za stručno ospozobljavanje i usavršavanje službenika u Središnjem državnom uredu za upravu.

1.2.1.1.2. Za Hrvatsku pismenosti: Put do poželjne budućnosti

U razdoblju od 2003. do 2007. godine, ukupni iznos iz državnog proračuna za projekt *Za Hrvatsku pismenosti: Put do poželjne budućnosti*, projekt za opismenjivanje odraslih koji cilja na odrasle bez završene osnovne škole, bio je 29 milijuna HRK. Ovaj projekt, koji je potpuno financiran iz državnog proračuna, detaljno je opisan u točci 4. ovog izvješća.

1.2.1.1.3. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti

Zbog velikog broja projekata koji se tiču obrazovanja odraslih² koje provodi Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, značajna sredstva utrošena su za obrazovanje odraslih.

¹ Svi iznosi prikazani su u Hrvatskim kunama (HRK), tečaj na dan 17. lipnja 2008. godine – EUR 1 = HRK 7,24, USD 1 = 4,67

² Projekti koje provodi MOBMS opisani su detaljno u odjeljku 1.1.5.2. ovog izvješća.

1.2.1.1.3.1. Branitelji Domovinskog rata

U razdoblju od 2001. do 2003. godine iznos utrošen za *Mjeru stručnog osposobljavanja za poznatog poslodavca* i za *Mjeru stručnog usavršavanja za nepoznatog poslodavca* bio je 5,1 milijun HRK.

U razdoblju od 2004. do 2007. godine ukupan iznos za provedbu *Programa za stručno osposobljavanje i zapošljavanje hrvatskih branitelja i djece smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih branitelja* bio je 135 milijuna HRK.

U razdoblju od 2004. do 2007. godine kroz *Mjeru stručnog osposobljavanja za poznatog poslodavca* i *Mjeru stručnog osposobljavanja za nepoznatog poslodavca* realizirano je ukupno 2.022 zahtjeva, na što je utrošeno 11,08 milijuna HRK.

Program za stručno osposobljavanje i zapošljavanje hrvatskih branitelja i djece smrtno stradalih, zatočenih i nestalih branitelja za razdoblje od 2008. do 2011. godine nastavak je provedbe prethodnog *Programa*. Državni proračun za 2008. godinu osigurao je sredstva za ovaj program u iznosu od 40 milijuna HRK.

1.2.1.1.3.2. Odrasli s invaliditetom

U razdoblju od 2004. do 2008. godine MOBMS je doprinio neformalnom obrazovanju odraslih s invaliditetom i njihovih obitelji financirajući provedbu 334 projekta sa svrhom usvajanja vještina i znanja potrebnih za socijalno osnaživanje, osobni razvoj i poboljšavanje kvalitete života za osobe s invaliditetom. MOBMS je osigurao 20,3 milijuna HRK za provedbu ovih projekata u 2004., 2005., 2006. i 2007. godini.

Formalno obrazovanje odraslih s invaliditetom također je financirano kroz projekte *ECDL za slike i za mlade oštećenog vida* i *ECDL obrazovanje osoba s invaliditetom*, u iznosu od 81.293 HRK.

1.2.1.1.3.3. Žrtve obiteljskog nasilja

U svrhu ekonomskog osnaživanja žena žrtava obiteljskog nasilja, postoji kontinuirana podrška za projekt *Ekonomsko osnaživanje žena žrtava obiteljskog nasilja*, koja je uključila 405 žena u individualno savjetovanje i obrazovanje s ciljem samozapošljavanja i lakšeg zapošljavanja žena žrtava obiteljskog nasilja. Sredstva za provedbu projekta u razdoblju od 2004. do 2007. godine bila su 728.690 HRK.

1.2.1.1.3.4. Mlade odrasle osobe

U razdoblju od 2004. do 2007. godine 4 milijuna HRK dodijeljeno je za 134 projekta neformalnog i informalnog obrazovanja mlađih, dok je u istom razdoblju dodijeljeno 11,5 milijuna HRK za 223 projekta čije je težište na suzbijanju opojnih droga i ovisnosti. Financijska potpora za ove projekte dodijeljena je kroz javne natječaje.

MOBMS je također financiralo jednodnevne i dvodnevne obrazovne programe za voditelje klubova mlađih, koji su održani 2004., 2005. i 2006. godine. Teme obrazovnih programa bile su sljedeće: strateško planiranje, lobiranje i predstavljanje projekata, pisanje projektnih prijedloga te predaja finansijskih izjava, prikupljanje sredstava, obrazovanje za demokraciju i ljudska prava, volontiranje, mlađi protiv nasilja: mobilizacija lokalne zajednice i nenasilno rješavanje sukoba. U razdoblju od 2004. do 2007. godine Ministarstvo je također financiralo 14 iznimno važnih projekata za mlade u iznosu od 537.986 HRK.

1.2.1.1.4. Ministarstvo turizma

U posljednjih sedam godina Ministarstvo turizma dodijelilo je značajna sredstva različitim strukovnim udrugama u svrhu sufinanciranja brojnih seminara i kratkih tečajeva. Financirani su sljedeći tečajevi:

- Tečajevi someliera
- Tečajevi za zanimanja u hotelijerstvu i ugostiteljstvu (kuhar/slastičar, konobar, barmen, recepcionar, hotelska domaćica)
- Obrazovni seminari za kadrove u turističkim agencijama
- Obrazovni seminari za aktivna i potencijalna seoska domaćinstva o seoskom turizmu
- Obrazovni seminari za hotelijerske djelatnike o uspostavi čišće proizvodnje

Tablica 1: Sredstva koje je Ministarstvo turizma dodijelilo u razdoblju od 2000. do 2007. godine

	GODINA U KOJOJ SU DODIJELJENA SREDSTVA							
	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Iznos dodijeljenih sredstava (HRK)	769,072	763,495	614,269	465,000	1,420,000	2,020,000	2,700,000	2,250,000
UKUPAN IZNOS: HRK 11,001,836								

1.2.1.1.5. Stručno usavršavanje i obrazovanje za državne službenike

Proračun od 2 milijuna HRK za razvoj i provedbu horizontalnih programa stručnog usavršavanja i obrazovanja za državne službenike po prvi put je odobren Središnjem državnom uredu za upravu (SDUU) 2007. godine. Za operativne troškove Centra za stručno osposobljavanje i usavršavanje službenika odobreno je 273.000 HRK. Plaće ljudskih potencijala (10) i djelatnika Centra za stručno osposobljavanje i usavršavanje službenika (13) nisu bile uvrštene u ove troškove. Ipak, u godišnjem proračunu, sve su državne institucije imale stavke za dodatno usavršavanje i obrazovanje za svoje državne službenike, jer u vrijeme pripreme državnog proračuna *Uredba o stručnom osposobljavanju i usavršavanju državnih službenika*, koja uvodi novi sustav osposobljavanja i usavršavanja, još nije bila usvojena. Kako bi se izračunao točan iznos za usavršavanje i obrazovanje državnih službenika u 2007. godini potrebno je uzeti u obzir sve posebne proračune, kao i fondove iz stranih projekata.

U 2008. godini, 2,3 milijuna HRK odobreno je za SDUU iz državnog proračuna, a 280.000 HRK odobreno je za Centar za stručno osposobljavanje i usavršavanje službenika (za opće obrazovanje i usavršavanje i za programe općeg specijalističkog obrazovanja i usavršavanja). Također, kao i u 2007. godini, sve institucije državne uprave imale su svoj dodatni proračun za usavršavanje i obrazovanje za programe općeg i specijalističkog obrazovanja i usavršavanja.

1.2.1.2. DECENTRALIZIRANI / LOKALNI PRORAČUN

Hrvatska sadrži 21 jedinicu regionalne samouprave (20 županija i Grad Zagreb koji ima status i grada i županije) i 547 jedinica lokalne samouprave (122 grada i 425 općina). Sukladno procesu decentralizacije, *Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi* (Narodne novine 33/01, 129/05) nastoji osigurati lokalnim vlastima veću odgovornost. To se odnosi prije svega na poslove vezane za obrazovanje, zdravstvo, urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, zaštitu okoliša, prometnu infrastrukturu i kulturu.

Lokalne i regionalne jedinice samouprave imaju pravo na vlastiti prihod. Vlada je obvezna finansijski pomagati slabije razvijene jedinice lokalne samouprave. U Hrvatskoj postoje neke slabije razvijene ili manje općine gdje ne postoji dovoljno sredstava za pravilno funkcioniranje lokalnih tijela.

Informacije o iznosima koje pojedine županije ulažu u obrazovanje odraslih su nedostatne. Primjeri prikazani u ovom izvješću pokazuju da postoji velika razlika među iznosima uloženim u pojedinim jedinicama regionalne samouprave, kao i u njihovim politikama obrazovanja odraslih. U nastavku su predstavljena dva primjera.

1.2.1.2.1. Primorsko-goranska županija

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, Primorsko-goranska županija ima 305.505 stanovnika. S ukupnim udjelom od 6,9% u stanovništvu Hrvatske (4.437.000), ova županija je peta najveća nakon Grada Zagreba (779.145), Splitsko-dalmatinske županije (463.677), Osječko-baranjske županije (330.506) i Zagrebačke županije (309.696).

Ova županija osigurava finansijsku potporu obrazovanju odraslih. U akademskoj godini 1994./1995., među javne potrebe uvršteno je sufinanciranje „visoko diferenciranih programa“. To se odnosilo na posebnu podršku za stručno usavršavanje u Hrvatskoj i u inozemstvu za mlade znanstvenike zaposlene na Sveučilištu u Rijeci. Ovaj program prestao je u 2001. godini, ali je zamjenjen sličnim programima.

Tablica 2: Financiranje za obrazovanje odraslih u Primorsko-goranskoj županiji

GODINA	ULOŽENI IZNOS (HRK)
1997.	180.000
1998.	180.000
1999.	100.000
2000.	211.000
2001.	127.650
2002.	390.000
2003.	503.000
2004.	590.000
2005.	661.000
2006.	835.000
2007.	870.000
UKUPNO	4.647.650

1.2.1.2.2. Osječko-baranjska županija

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine Osječko-baranjska županija ima 330.506 stanovnika. Kao što je navedeno u popisu stanovništva, 83,89% stanovništva na teritoriju županije su Hrvati, 8,73 % su Srbi, 2,96% su Mađari, 2,64% su ostale nacionalnosti i 1.78% su neopredijeljeni. Ovo stanovništvo živi u 113.583 kućanstava u 264 naselja.

Tablica 3: Financiranje za obrazovanje i učenje odraslih u Osječko-baranjskoj županiji

GODINA	ULOŽENI IZNOS (HRK)
1997.	13.892,36
1998.	12.438,00
1999.	2.634,38
2000.	1.360,00
2001.	10.616,34
2002.	95.778,17
2003.	178.813,87
2004.	361.247,91
2005.	540.061,78
2006.	702.565,49
2007.	498.467,55
2008.	7.826,00
UKUPNO:	748.292,52

1.2.2. INOZEMNE DONACIJSKE INVESTICIJE U OBRAZOVANJE I UČENJE ODRASLIH

1.2.2.1. PRIJAŠNJE DONACIJSKE INVESTICIJE

1.2.2.1.1. Doprinos Stabilnosti Jugoistočne Europe kroz jačanje lokalnih i regionalnih struktura obrazovanja odraslih – Pakt o stabilnosti 2000.-2003.

Pakt o stabilnosti 2000.-2003. bio je prvenstveno usredotočen na ostvarivanje sljedećih ciljeva:

Lobiranje za razvoj obrazovanja odraslih; Kao dio projekta, organizirana je Nacionalna debata o Memorandumu o cjeloživotnom učenju u suradnji sa Saborskim odborom za obrazovanje, znanost i kulturu. Uvodni seminar *EU i Jugoistočna Europa* organiziran je u suradnji s Europskim udruženjem za obrazovanje odraslih. Među projektnim rezultatima su važna međunarodna konferencija o obrazovanju odraslih, prezentacija PISA projekta i organiziranje prvog Tjedna cjeloživotnog učenja, kao i Hrvatske andragoške akademije, s glavnom temom: *Zakonodavni okvir u obrazovanju odraslih*.

Jačanje kapaciteta; Ovaj je projekt obuhvatio četiri radionice o novim metodama u obrazovanju odraslih za nastavnike, sudjelovanje na međunarodnim konferencijama, te opremanje pučkih učilišta računalnom opremom, kao i podršku osnivanju pučkih učilišta na srednjodalmatinskim otocima.

Poboljšavanje obrazovnih programa; Uvođenje Xpert European Computer Passport dio je plana poboljšavanja obrazovnih programa.

Također, kroz projekt je uspostavljena posebna biblioteka *Teorija i praksa obrazovanja odraslih*, s pet publikacija, i časopis *Obrazovanje odraslih*. Korisnik projekta u Hrvatskoj je Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta (HZOPU).

1.2.2.1.2. Projekti za sektorsku reformu strukovnog obrazovanja

Reforma strukovnog obrazovanja i usavršavanja bila je jedan od prvih ciljeva programa Europske unije CARDS. Proces modernizacije hrvatskog sustava strukovnog obrazovanja primao je kontinuiranu tehničku pomoć. Projekti u sklopu programa CARDS nisu se primarno bavili obrazovanjem odraslih, ali je obrazovanje odraslih bilo dio nekih projektnih komponenti. Stoga u nastavku dajemo pregled projekata u sklopu programa CARDS koje je provodila Agencija za strukovno obrazovanje (ASO):

EK CARDS 2001: Strukovno obrazovanje i osposobljavanje

Ovaj projekt (600.000 eura; ožujak 2003. – prosinac 2004.) proizveo je *Zelenu knjigu* o strukovnom obrazovanju koja je postavila viziju i plan za kratkoročne i dugoročne mjere koje se trebaju poduzeti kako bi se modernizirao hrvatski sustav strukovnog obrazovanja sukladno EU ciljevima i dobroj praksi. Nadalje, razvijene su nove metodologije za sektorskiju analizu, analizu zanimanja, razvoj standarda strukovnog obrazovanja i okvirni kurikulum te je obučena radna grupa. Izrađeni su standardi za profesiju mentora, program usavršavanja za mentore, program usavršavanja za nastavnike, „novi školski“ model, nastava za voditelje novih školskih modela, novi model za program stručnog usavršavanja, nove metodologije za analizu za usavršavanje nastavnika, kao i novi sustav ocjenjivanja nastavnika.

EK CARDS 2002: Strukovno obrazovanje: Modernizacija i izgradnja institucija

Ovaj projekt (1,5 milijuna eura; rujan 2005. – prosinac 2006.) pomogao je u pripremi prijedloga novog zakonodavstva u strukovnom obrazovanju te započeo glavni proces reforme kurikuluma strukovnog obrazovanja, definirajući gospodarske sektore i vještine unutar ovih sektora, i razvijajući vještine ili profile zanimanja, standarde strukovnog obrazovanja i okvir kurikuluma na temelju pilota. Za razvojni dio zadužena su bila tripartitna vijeća. Očekivano je da standardi i kurikulumi obuhvate nove vještine ili ključne vještine, kao što je znanje stranih jezika, IT i poduzetničke vještine.

EK CARDS 2003: Strukovno obrazovanje i osposobljavanje: Osnivanje centara za izvršnost

Ovaj projekt (4.4 milijuna eura; 2005. – 2007.) uključivao je i shemu za dodjelu bespovratnih sredstava, kako bi poboljšao kvalitetu i fleksibilnost strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj kroz inicijative partnerstva da se podigne kvaliteta i fleksibilnost strukovnog obrazovanja i poveća njegova usklađenost s potrebama tržišta rada. Shema bespovratnih sredstava bila je uspješna za svih 13 provedenih projekata koji su uključili oko 50 strukovnih škola. U sklopu programa CARDS 2003, razvijen je *Koncept papir* o sustavu obrazovanja strukovnih nastavnika. Također, razvijena je metodologija za razvoj strukovnih profesionalnih standarda i kvalifikacija.

1.2.2.1.3. Projekti u sklopu programa CARDS vezani uz tržište rada

Projekti u sklopu programa CARDS vezani uz tržište rada uglavnom imaju težište na usklađivanju potreba hrvatskog tržišta rada i strukovnog obrazovnog sustava, ali postoji i težište na obrazovanju odraslih i profesionalnoj orientaciji polaznika u obrazovanju odraslih. Sukladno tome, u nastavku je pregled projekata koji se tiču obrazovanja odraslih.

EK CARDS 2001: Restrukturiranje tržišta rada

Glavni rezultati postignuti u sklopu projekta Restrukturiranje tržišta rada EK CARDS 2001 (3 milijuna eura; 2003. – 2005.) uključuju:

- Anketa o tržištu rada u četiri županije, te na temelju tih rezultata, studija o tržištu rada za te četiri županije
- *Strategija razvoja profesionalne orientacije*; 12 savjetnika iz Odjela za profesionalnu orientaciju HZZ-a osposobljeni su za prenošenje vještina na osobe iz školskog

sustava i osoblje HZZ-a, te su informirali i savjetovali učenike o njihovim mogućnostima na tržištu rada

- Obuka za 26 savjetnika iz HZZ-a koji će raditi isključivo s osobama s invaliditetom i osobama s ostalim faktorima otežane zapošljivosti

EK CARDS 2002 i 2004: Projekti Lokalna partnerstva za zapošljavanje

U sklopu EK CARDS 2002 i 2004: *Projekti Lokalnih partnerstava za zapošljavanje* (900.000 eura i 1,5 milijuna eura; počeli u studenom 2004. i 2005. godine), osam županija je iskoristilo tehničku pomoć za uspostavljanje lokalnih partnerstava za zapošljavanje, razvijajući pritom strategije za ljudske resurse u županijama, uspostavljajući prateći institucionalni sustav i sustav projektnе mreže. Uspostavljena su četiri regionalna vijeća tržišta rada i četiri tematske radne skupine o ljudskim resursima. Planirano je da sve županije postignu napredak koristeći bespovratna sredstva s ciljem promicanja pristupa zapošljavanju (uključujući samo-zapošljavanje) na tržištu rada.

EK CARDS 2003: Decentralizacija i reorganizacija Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

Cilj projekta EK CARDS 2003: *Decentralizacija Hrvatskog zavoda za zapošljavanje* (500.000 eura; svibanj 2006. - listopad 2007.) bio je jačanje regionalne i lokalne sposobnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje kroz unaprjeđivanje vještina, tehnološkog znanja i iskustva potrebnog za decentralizirano djelovanje HZZ-a, što omogućuje izravnije uključivanje HZZ-a u lokalne razvojne planove i inicijative. Ishodi i učinak ovog projekta evaluirani su nakon završetka projekta kroz izrađene nacrte dokumenata koji su dobra osnova za daljnje inicijative u decentralizaciji HZZ-a. Također, posvetila se pažnja daljnjoj modernizaciji HZZ-a.

1.2.2.1.4. Europska zaklada za stručnu izobrazbu

Europska zaklada za stručnu izobrazbu (eng. European Training Foundation - ETF), agencija EU za podršku strukovnoj reformi i razvoju ljudskih resursa u tranzicijskim zemljama, osigurala je različita sredstva pomoći u području strukovnog obrazovanja i obrazovanja odraslih u Hrvatskoj. Hrvatski stručnjaci sudjelovali su u regionalnim događanjima Europske zaklade za stručnu izobrazbu na razne teme vezane uz obrazovanje odraslih, uključujući i financiranje i osiguranje kvalitete. Nadalje, Europska zaklada za stručnu izobrazbu provodi projekte u području nacrta *Nacionalnog kvalifikacijskog okvira*, usavršavanja nastavnika u strukovnom obrazovanju te savjetovanja i profesionalne orientacije. Europska zaklada za stručnu izobrazbu također je radila na promidžbi Kopenhaških ciljeva.

Agencija za obrazovanje odraslih uspostavila je partnerstvo s Europskom zakladom za stručnu izobrazbu. Sukladno tome, održane su tri radionice za obrazovanje odraslih kojima je bio cilj izgradnja kapaciteta Agencije. Plan suradnje za 2008. godinu uključuje dodatne radionice za obrazovanje odraslih.

1.2.2.1.5. Transeuropska shema mobilnosti za sveučilišne studije (Tempus)

Program Tempus (eng. *Trans European Mobility Program for University Studies*) program je Europske unije razvijen s ciljem da podrži proces socijalne i ekonomski reforme i razvoja. Program Tempus ima težište na razvoju sustava visokog obrazovanja kroz suradnju s institucijama zemalja članica Europske unije. Program Tempus osigurava pomoć Europske unije u tranzicijskom procesu, koji je u zemljama Zapadnog Balkana općenito potpomognut programima CARDS i PHARE.

Ciljevi programa Tempus su sljedeći: razvijanje novog kurikuluma, osiguravanje opreme, mobilnost sveučilišnih profesora, staž za vrijeme studija u zemlji članici Europske unije za studente, podrška za učenje jezika Europske unije.

Hrvatska je zadovoljila kriterije za program TEMPUS III u 2000. godini. Glavna aktivnost unutar programa je suradnja kroz Zajedničke europske projekte (eng. *Joint European Projects - JEP*), koji uključuju više institucija za visoko obrazovanje iz različitih članica EU-a i zemalja korisnica programa CARDS i PHARE. Tri su različite vrste Zajedničkih europskih projekata: *Razvijanje kurikuluma, Izgradnja kapaciteta i Sveučilišni menadžment*.

U razdoblju od 2000. do 2006. godine odobreno je ukupno 68 Zajedničkih europskih projekata, od toga 42 projekta u području Razvijanja kurikuluma, 10 projekata u području Izgradnje kapaciteta i 10 projekata u području Sveučilišnog menadžment. 54 projekta od 68 su nacionalni, a 14 projekata se provodi u više zemalja (u suradnji s Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Republikom Makedonijom, Srbijom, Crnom Gorom i Kosovom).

Uz Zajedničke europske projekte, program Tempus pomaže Strukturalne i komplementarne mjere (eng. *Structural and Complementary Measures - SCM*), kao i Individualne stipendije za mobilnost (eng. *Individual Mobility of Grants - IMG*). Individualne stipendije za mobilnost osigurane su za osoblje (održavanje predavanja, smještaj, kontinuirano usavršavanje, dokvalifikaciju i putovanja) i za studente (razdoblje studiranja ili smještaj). U razdoblju od 2001. do 2006. godine dodijeljeno je ukupno 68 projekata unutar Individualnih stipendija za mobilnost za aplikante iz hrvatskih institucija visokog obrazovanja. U razdoblju od 2004. do 2006. godine dodijeljeno je 19 Strukturalnih i komplementarnih mjer.

U razdoblju od 2000. do 2006. godine ukupni finansijski doprinos kroz program Tempus u Hrvatskoj iznosio je 25 milijuna eura. Od toga je 6,8 milijuna eura uloženo za studentsku mobilnost u sklopu Zajedničkih europskih projekata i Strukturalnih i komplementarnih mjer, a 152.986 eura za Individualne stipendije za mobilnost (Izvor: *Brief summary of Tempus impact study in Croatia*³). Projekt financiran iz programa Tempus predstavlja važan instrument za kontinuirano usavršavanje i razvoj sveučilišnih nastavnika (profesori, asistenti i drugi) i sveučilišnih menadžera.

1.2.2.1.6. Projekti vezani uz stručno usavršavanje državnih službenika

Brojni su inozemni programi pomoći koji su doprinijeli reformi hrvatske javne uprave. U sklopu ovih projekata, doprinos sustavu obrazovanja odraslih ostvaren je kroz razvoj sustava programa za profesionalno usavršavanje i osposobljavanje državnih službenika, kao i razvoja novih programa za državne službenike.

Težište ovih projekata bilo je na reformi državne uprave i uspostavljanju administrativne okoline za uspješan gospodarski i institucionalni razvoj Hrvatske, stvaranju preduvjeta za državnu upravu koja će pomoći pri pristupanju Hrvatske u Europsku uniju, kao i jačanju kapaciteta decentraliziranih administrativnih jedinica.

Provedeni su sljedeći projekti:

- EK CARDS 2001: Reforma državne uprave (1,5 milijuna eura)
- Podrška reformi državne uprave (50.000 eura od britanskog Ministarstva vanjskih poslova)
- Razvojni program javnog sektora 2005.-2007. (2 milijuna eura) i 2008.-2010. (2 milijuna eura od danskog Ministarstva vanjskih poslova)
- EK CARDS 2003: Podrška provedbi reforme javne uprave i državne službe (1,7 milijuna eura)
- EK CARDS 2003: Jačanje kapaciteta upravne decentralizacije (1,5 milijuna eura)

³ Više detalja na: http://ec.europa.eu/education/programmes/tempus/countries/croatia_en.html.

1.2.2.1.7. Ministarstvo pravosuđa, Pravosudna Akademija – Projekti pravosudne reforme

U razdoblju od 2001. do 2008. godine iz međunarodnih izvora osigurana određena sredstva za podršku reformi pravosudnog sustava u Hrvatskoj. Jedan od glavnih ciljeva bio je stručno usavršavanje i osposobljavanje za ciljne skupine – suce, sudske savjetnike i državne tužitelje, kao i uspostava sustava obuke za buduće suce i državne odvjetnike.

Provedeni su sljedeći projekti:

- CARDS 2001: Reforma pravosuđa – Potpora Pravosudnoj akademiji u Hrvatskoj
- CARDS 2003: Stručno usavršavanje državnih odvjetnika
- CARDS 2003 (regionalni projekt): Uspostava neovisnog, pouzdanog i učinkovitog pravosuđa i jačanje pravosudne suradnje na Zapadnom Balkanu
- TAIEX (eng. Technical Assistance and Information Exchange Instrument) – programi usavršavanja za provedbu pravne stečevine EU-a;
- PHARE 2005: Potpora Pravosudnoj akademiji u Hrvatskoj – Razvijanje sustava obuke za buduće suce i državne odvjetnike
- TEMPUS projekti: Reforma hrvatskog pravnog obrazovanja, Strani jezici na području prava

1.2.2.1.8. Projekti razvoja sektora srednjeg i malog poduzetništva

Brojni projekti za razvoj sektora srednjeg i malog poduzetništva provedeni su s Centrom za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća (CEPOR) kao projektnim partnerom ili kao voditeljem projekta. Svi projekti sadržavali su osposobljavanja, što ih čini relevantnim za ovo izvješće. Neki od projekata:

- CARDS 2002: *Lokalni gospodarski razvoj i mala poduzeća: gospodarski razvoj kroz suradnju između Šibensko-kninske županije i Toscane* - osposobljavanje za malo i srednje poduzetništvo i suradnja s talijanskim partnerima
- PHARE 2005: *Hrvatska mala poduzeća i izazov EU-a: opasnost ili nada?* – osposobljavanje za malo i srednje poduzetništvo o izazovima ulaza na jedinstveno tržište Europske unije
- PHARE 2005: *Promidžba poduzetničkih vještina u srednjim strukovnim školama: priprema za tržište rada* - osposobljavanje za nastavnike srednjih škola za provedbu poduzetničkog usavršavanja za učenike; osposobljena 24 nastavnika, uspostavljene su dvije IT učionice u Čakovcu i Bjelovaru te izrađen priručnik za treninge
- PHARE 2005: *Od ovisnosti o državnim sredstvima do samozapošljavanja* – osposobljavanje poljoprivrednika za uzgoj kupina i izradu poslovnog plana; izrađen je priručnik za trening
- Ministarstvo gospodarstva, Republika Austrija: *Provjera spremnosti* – osposobljavanje osoblja iz javnih i privatnih institucija za jačanje kapaciteta u korištenju Europskih strukturnih fondova

1.2.2.2. TEKUĆE DONACIJSKE INVESTICIJE

CARDS 2004 *Obrazovanje odraslih*

Projekt *Obrazovanje odraslih* financira se iz programa Europske unije CARDS 2004 i traje 20 mjeseci. Provedba projekta počela je 3. rujna 2007. godine. Ukupna je vrijednost projekta 1,5 milijuna eura. Sjedište je projekta u Agenciji za obrazovanje odraslih, koja je i glavni korisnik projekta. Djelatnici Agencije i projektni tim blisko surađuju kako bi se osigurala uspješna provedba projekta.

Krajnji je cilj projekta stvoriti suvremen i fleksibilan koncept obrazovanja odraslih u Hrvatskoj koji će pratiti nove zahtjeve tržišta rada i načela cjeloživotnog učenja te primjere najbolje prakse iz Europske unije.

Općenito govoreći, projekt cilja na unaprjeđivanje strukturiranog modela obrazovanja i osposobljavanja odraslih, prilagođavanjem i modernizacijom programa osposobljavanja odraslih (s posebnim naglaskom na osnovnim vještinama) te podizanjem javne svijesti o važnosti kontinuiranoga profesionalnog usavršavanja.

Ovo sve koristi za tri glavne svrhe:

- Jačanje okvira za učinkovit razvoj i provedbu strategije za obrazovanje odraslih u Hrvatskoj, s posebnim težištem na bazi podataka, jačanju kapaciteta i odgovarajućim finansijskim mehanizmima
- Ubrzavanje sustavnog usklađivanja i modernizacije programa usavršavanja i osposobljavanja pružatelja usluga obrazovanja odraslih, kao i programa osnovnih vještina za niskokvalificirane odrasle osobe
- Podizanje svijesti za potrebnom kontinuiranog učenja kako bi se osigurao veći stupanj sudjelovanja odraslih u obrazovanju

Provedba projekta osmišljena je u šest komponenata sa sljedećim očekivanim rezultatima:

Komponenta 1: Uspostava baze podataka

Stvaranje metodologije za prikupljanje podataka na području obrazovanja odraslih koji se odnose na programe (formalno, informalno i neformalno obrazovanje), institucije i kvalifikacije.

Prikupljanje podataka o sudionicima u obrazovanju odraslih, o programima, pružateljima usluga i kvalifikacijama koje se nude, s namjerom da se osigura sveobuhvatna analiza politike i sustava donošenja odluka, te da krajnji korisnici/javnost budu što bolje informirani. Razvijanje koncepta za sustave podataka koji će biti dostupni javnosti i onih koji neće i odgovarajućih elemenata potrebnih za održivost baze podataka.

Komponenta 2: Usavršavanje i razvoj ljudskih potencijala i smjernice politike

Mjerodavni dionici poboljšali su znanja, vještine i stavove potrebne za sustavnu inovaciju (u praksi/zakonodavstvu) te su slijedom toga razvili okvir za provedbu integrirane politike obrazovanja odraslih.

Komponenta 3: Pregled postojećih finansijskih rješenja i oblikovanje novih

Predloženi su načini za bolju upotrebu javnih sredstava za obrazovanje odraslih i novi finansijski mehanizmi i inicijative.

Komponenta 4: Osiguranje kvalitete programa osposobljavanja i pružatelja usluga

Dogovorena je modernizacija procesa akreditacije obrazovnih programa, a mjerodavni dionici spremni su primijeniti nove elemente (nacionalni kvalifikacijski okvir) te početi s novim procesom.

Komponenta 5: Poboljšanje programa stjecanja osnovnih vještina za odrasle

Ustanovljeno je koji podaci nedostaju te su identificirane slabosti normi, metodologija i postupaka koji se koriste u provedbi programa za stjecanje osnovnih vještina za odrasle MZOŠ-a (Projekt: *Za Hrvatsku pismenosti: put do poželjne budućnosti*). Poboljšana je stručnost javnih i privatnih pružatelja usluga osposobljavanja (nastavnika/znanstvenika) kako bi provedba programa za stjecanje osnovnih vještina za odrasle bila što fleksibilnija.

Komponenta 6: Provedba obrazovne kampanje

Identificirani su specifični elementi sveobuhvatne nacionalne kampanje o obrazovanju odraslih i kampanja je provedena.

1.2.2.3. PERSPEKTIVE ZA BUDUĆE DONACIJSKE INVESTICIJE

Instrument prepristupne pomoći (eng. Instrument for Pre-Accession Assistance - IPA)
Hrvatska ima pristup EU fondovima, uključujući programe CARDS, PHARE, ISPA i SAPARD. Svi programi se od 2007. godine zamjenjuju Instrumentom za prepristupnu pomoć (IPA). Točnije, ulaganje u obrazovanje odraslih nalazi se u sklopu Komponente IV IPA-e (*Razvoj ljudskih potencijala*), čijom bi se provedbom zemlje kandidatkinje pripremile za buduće upravljanje Europskim socijalnim fondom. Ukupan iznos za Hrvatsku unutar Komponente IV programa IPA za razdoblje od 2008. do 2010. godine je 53,7 milijuna eura. Ovaj ugovor je pod *Operativnim programom za razvoj ljudskih potencijala* (eng. *Human Resources Development Operational Programme – HRDOP*), kojeg su usvojile Vlada RH i Europska komisija u prosincu 2007. godine. Jedan od strateških prioriteta Operativnog programa, ključnog dokumenta za Komponentu IV na nacionalnoj razini, podrška je razvoju reforme sustava obrazovanja i osposobljavanja. Dodatni strateški prioritet je jačanje obrazovanja odraslih u smislu uspostavljanja novog zakonodavnog i institucionalnog okvira i donošenja standarda za obrazovanje odraslih.

Četiri su prioriteta u *Operativnom programu*:

1. Jačanje pristupa zapošljavanju i održivog uključivanja na tržište rada
2. Jačanje socijalne uključenosti i integracije ljudi koji su u nepovoljnijem položaju
3. Unaprjeđivanje ljudskog kapitala i zapošljivosti
4. Tehnička pomoć

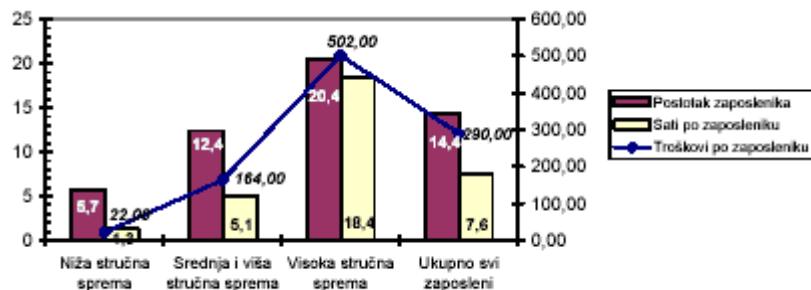
Prioritet 3 je najvažniji za obrazovni sustav. Sastoji se od tri Mjere: 3.1. *Daljnji razvoj Hrvatskog kvalifikacijskog okvira*, 3.2. *Jačanje sustava obrazovanja odraslih* i 3.3. *Jačanje institucija odgovornih za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih te njihovih partnera*. Mjera 3.2. namijenjena je poboljšanju hrvatskog sustava obrazovanja odraslih i visokog obrazovanja te omogućavanju polaznicima svih godišta da postignu vještine koje će odgovarati potrebama tržišta rada. To će se također nastaviti na iskustva iz dosadašnjih projekata financiranih iz programa EU, posebice iz projekta *Obrazovanje odraslih* u sklopu programa CARDS 2004. Temelj će biti i *Zakon o obrazovanju odraslih* i *Strategija obrazovanja odraslih*. Jačanje hrvatskog sustava obrazovanja odraslih razvijat će se u skladu s razvojem *Hrvatskog kvalifikacijskog okvira*.

Agencija za obrazovanje odraslih planira dva projekta u sklopu programa IPA. Prvi projekt je u sklopu Mjere 3.3. i težište mu je na jačanju kapaciteta Agencije za obrazovanje odraslih. Drugi projekt, u sklopu Mjere 3.2., težiće jačanju mogućnosti učenja na lokalnoj razini s posebnim osvrtom na razvoj poduzetničkih i osnovnih vještina kroz razvoj modula za poduzetničke vještine i stvaranje lokalnog partnerstva. Projekti će se provoditi kroz 2010. i 2011. godinu. Druge institucije također pripremaju više obrazovnih projekata unutar ove komponente.

1.2.3. POTPORA OBRAZOVANJU I UČENJU ODRASLIH OD STRANE PRIVATNOG SEKTORA

Prema istraživanju konkurentnosti radne snage, hrvatska poduzeća ulažu u razvoj konkurentnosti svojih zaposlenika ispod europskih standarda.

Slika 2: Ukupni postotak zaposlenih koji su imali dodatno usavršavanje, ukupan broj sati dodatnog usavršavanja (po zaposleniku), ukupni troškovi za dodatno usavršavanje u kunama; po kvalifikacijama iz 2002. godine.

Ipak, očekuje se da će donošenje *Zakona o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu* imati učinak na povećanje ulaganja u obrazovanje u privatnom sektoru.

1.2.4. POTPORA CIVILNOG DRUŠTVA OBRAZOVANJU I UČENJU ODRASLIH

Trenutačno u Hrvatskoj postoji više od 35.000 nevladinih organizacija. Veliki broj njih provodi programe za obrazovanje odraslih: od kreativnih radionica do građanskog obrazovanja. Kao primjer održanih programa predstaviti ćemo obrazovanje za demokratsko građanstvo.

Kroz istraživanje Nacionalne zaklade za civilno društvo i Hrvatskog politološkog društva u razdoblju između 2005. i 2007. godine sakupljene su informacije o 214 projekata obrazovanja za demokratsko građanstvo koje su provele 132 nevladine organizacije na nacionalnoj razini. Najveći postotak ovih programa (18,22%) provele su nevladine organizacije u Zagrebu. Ovi programi stavljali su uglavnom naglasak na povećanje znanja i podizanje svijesti o važnosti pojedinih tema kao što su razvoj demokracije i civilnog društva, ljudska prava, zaštita okoliša, mirno rješavanje sukoba, gospodarski razvoj, poduzetništvo, razvoj zajednice i filantropija te socijalnih i kulturoloških tema.

Oko trećina ovih projekata bila je usmjereni na učenike i studente. Osobe s invaliditetom, nezaposleni i ostali koji spadaju u skupinu socijalno isključenih osoba sačinjavali su drugu veliku ciljnu skupinu (oko 12,46% projekata je bilo usmjereni prema njima). Nadalje, državni službenici također su predstavljali važnu ciljnu skupinu za projekte koji su nudili obrazovanje za partnerstvo. Ostale ciljne skupine činili su poduzetnici, nezaposleni, ostali dionici iz sektora socijalno odgovornog poslovanja itd. Oko 25% ovih projekata imalo je za cilj obrazovati članove i volontere nevladinih organizacija.

Oko 60% projekata provele su samo nevladine organizacije dok su ostalih 40% provele nevladine organizacije u suradnji s partnerima. Preko 50% projekata bilo je usmjereno na lokalnu zajednicu. Oko 75% projekata trajalo je više od 30 dana, i većina provedenih projekata uključila je između 100 i 500 sudionika (polaznika). Dominantni oblici prenošenja znanja, osim učenja iz iskustva i kroz radionice, bili su predavanja i prezentacije. Projekti obrazovanja odraslih koje su provodile nevladine organizacije financirani su, prije svega, iz međunarodnih donacija, a oko 30% projekata za obrazovanje financirano je iz državnog proračuna.

Kako bi pružila podršku programima obrazovanja odraslih u nevladinom sektoru, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva osigurava financijsku podršku organizacijama civilnog društva na nacionalnoj razini. Od 2004. do 2007. godine Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva objavila je ukupno 20 natječaja i 14 poziva za iskazivanje interesa, te pružila ukupno 878 financijskih potpora organizacijama civilnog društva, uloživši tako 86.223.475 HRK u građanske inicijative, projekte, programe i institucionalnu potporu organizacijama civilnog društva, suradničke programe i regionalni razvoj i decentralizirane programe.

1.2.5. DOPRINOS POLAZNIKA OBRAZOVANJU I UČENJU ODRASLIH

Iako je financijska potpora obrazovanju odraslih u Hrvatskoj osigurana kroz brojne programe financirane iz državnog proračuna (primjeri su u dijelu 1.2.1. ovog izvješća), očekuje se da odrasli polaznici i sami doprinesu financiranju svog obrazovanja ili u potpunosti pokriju troškove obrazovanja. Veliki broj odraslih sami snose troškove obrazovanja. Umjetnički programi, programi iz ekologije te radionice s težištem na razvijanju kreativnih vještina uglavnom su financirani od strane polaznika. Ipak, u porastu je broj polaznika čije sudjelovanje na radionicama s ciljem korisnog korištenja slobodnog vremena financiraju razne udruge, nevladine organizacije ili gradovi, kao i jedinice lokalne samouprave.

Dok određen broj polaznika sam financira svoje programe prekvalifikacije, često plaćanjem na rate, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva refundira 70% od uloženog u prekvalifikacije za deficitarna zanimanja osobama koje završavaju srednjoškolsko obrazovanje za ove poslove.

Formalni obrazovni programi razlikuju se po duljini trajanja, sadržaju nastavnog plana i programa te kompleksnosti zanimanja. Isti ti elementi utječu i na cijenu programa. Programi stručnog usavršavanja i osposobljavanja su najkraći, a njihova je cijena između 1.500 i 6.000 HRK, dok je cijena školarine za jednu godinu srednje škole od 4.000 do 8.000 HRK.

1.2.6. FINANSIJSKI POTICAJI ZA POTOPORU OBRAZOVANJU I UČENJU ODRASLIH

Fiskalna politika jedan je od najvećih izazova obrazovanja odraslih. *Zakon o porezu na dodanu vrijednost* (Narodne novine 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 127/00, 48/04, 82/04), unatoč institucionalnom pristupu, postavlja javne ustanove za obrazovanje u istu poreznu skupinu s korporacijama, dakle izjednačuje obrazovanje s gospodarstvom, uz poreznu stopu od 22%. Ovakva fiskalna politika ne potiče obrazovanje odraslih. Iznimka su programi formalnog (osnovnoškolskog i srednjoškolskog) obrazovanja verificirani od strane MZOŠ-a.

Zakon o obrazovanju odraslih, koji je usvojen 2007. godine, uveo je pojам obrazovnog dopusta. Zakon omogućava zaposlenicima sedam dana obrazovnog dopusta koje mogu koristiti za pohađanje nekog programa obrazovanja. Ostvarivanje prava na obrazovni dopust utvrđuju radnik i poslodavac sporazumno. Obrazovni dopust može biti i plaćen ukoliko postoji sporazumno dogovor između poslodavca i zaposlenika.

Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu donesen je 2007. godine te precizira ostale inicijative za razvoj obrazovanja odraslih (više pojedinosti u točci 1.1.2.2.).

Postoje i posebne pogodnosti i poticaji za posebne skupine. To se posebno odnosi na državne službenike. *Zakon o državnim službenicima* određuje da se svi troškovi izobrazbe za stručno usavršavanje pokrivaju iz državnog proračuna tj. da ih ne snose državni službenici. Sudjelovanje u izobrazbi važno je za napredovanje u poslu. Kad god je to predviđeno *Planom za obrazovanje i izobrazbu Vlade Republike Hrvatske*, relevantna tijela državne uprave objavit će natječaje za stipendiranje, a moraju ih objaviti na internetskim stranicama središnjeg tijela državne uprave zaduženog za državne službenike. Državni službenici mogu biti poslani da pohađaju srednjoškolske obrazovne programe, obrazovne programe za postizanje kvalifikacija i profesionalne preddiplomske i diplomske studije unutar ovlaštenih ustanova Republike Hrvatske, te poslijediplomske studije unutar ovlaštenih ustanova Republike Hrvatske i u inozemstvu. Državni službenik koji ispunjava zakonske uvjete može se prijaviti za plaćeni ili neplaćeni obrazovni dopust kako bi pohađao programe obrazovanja i izobrazbe.

1.2.7. ZADANI CILJEVI ZA FINANCIRANJE OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH

Strateški dokumenti u Hrvatskoj ističu važnost ulaganja u sve razine obrazovanja, uključujući obrazovanje odraslih. Ipak, ne postoje posebni ciljevi za obrazovanje odraslih izvan ciljeva za cjelokupni sustav obrazovanja. Kao što je opisano u točci 1.1.6.4. *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005-2010* postavlja dva razvojna cilja za hrvatski sustav financiranja: do 2010. godine rashodi za obrazovanje kao dio BDP-a trebaju se povećati na 4,9%, a redovni rashodi za kvalitetu obrazovanja, izuzev plaća, trebaju se povećati s 9,6% na 13% od ukupnog javnog rashoda za obrazovanje. Kao dio obrazovnog sustava Hrvatske, obrazovanje odraslih, također, treba imati korist ostvarivanjem ovih ciljeva.

2. KVALITETA OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH: PRUŽANJE USLUGA,, SUDJELOVANJE I POSTIGNUĆA

2.1. PRUŽANJE USLUGA OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH I INSTITUCIONALNI OKVIRI

2.1.1. INSTITUCIJE ODGOVORNE ZA UPRAVLJANJE I KOORDINACIJU OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH NA NACIONALNOJ RAZINI

U razdoblju od 1997. do 2007. godine, institucionalni okvir za obrazovanje odraslih znatno se izmijenio sukladno razvoju obrazovnih politika koje se temelje na cjeloživotnom učenju kao dijelu društva temeljenog na znanju. U ovome su razdoblju doneseni ili izmijenjeni brojni strateški dokumenti, što je prouzrokovalo izmjene postojećeg okvira. Popis glavnih zakonodavnih dokumenata na kojima se gradi institucionalni okvir za obrazovanje odraslih nalazi se u točci 1. ovog dokumenta.

2.1.1.1. DRŽAVNE INSTITUCIJE

Iako posao brojnih ustanova na državnoj razini obuhvaća i financiranje programa i projekata za obrazovanje odraslih, tri su ključna tijela: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Vijeće za obrazovanje odraslih i Agencija za obrazovanje odraslih. Aktivnosti ovih institucija detaljno su objašnjene u točci 1. ovog izvješća.

2.1.1.2. PRUŽATELJI USLUGA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Ustanove koje obavljaju djelatnost obrazovanja odraslih u Hrvatskoj su: pučka otvorena učilišta (javna i privatna), osnovne i srednje škole koje provode programe obrazovanja odraslih, veleučilišta, sveučilišta i ostale ustanove za visoko obrazovanje, obrazovni centri u poduzećima, razne privatne škole (npr. škole stranih jezika), auto-škole, stručna udruženja i organizacije, nevladine organizacije, političke stranke, udruženja poslodavaca, sindikati, ustanove za smještaj i skrb osoba s posebnim potrebama, vjerske ustanove, strani instituti, škole i organizacije.

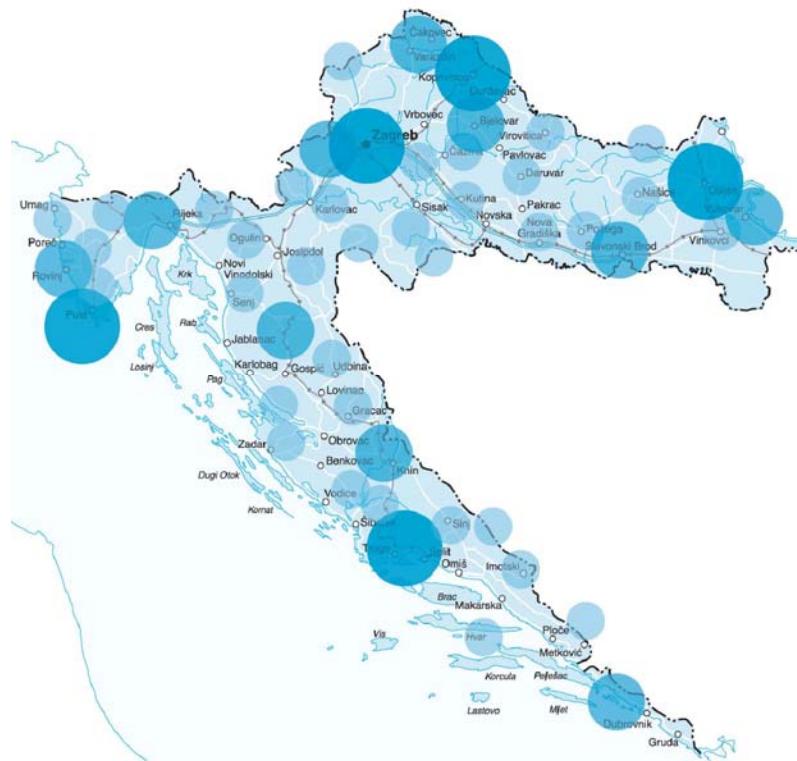
Institucionalni okvir za provođenje obrazovanja odraslih određen je *Zakonom o pučkim otvorenim učilištima*, koji je donesen 1997. godine i regulira aktivnosti, uspostavu i strukturu ovih ustanova. Također definira primjenu *Zakona o ustanovama*.

U 2007. godini Hrvatski sabor usvojio je *Zakon o obrazovanju odraslih* koji regulira dio vezan za pružatelje usluga u obrazovanju odraslih u člancima 14. i 16. Prema *Zakonu o obrazovanju odraslih*, ustanove za obrazovanje mogu biti osnovane od strane Republike Hrvatske, jedinica lokalne i regionalne samouprave te drugih pravnih i fizičkih osoba. Ustanove za obrazovanje odraslih mogu provoditi programe ukoliko imaju registrirane programe za obrazovanje odraslih kao svoju djelatnost i ako ispunjavaju prostorne, materijalne i kadrovske uvjete utvrđene programom koji mora biti u skladu sa standardima i normama za njegovo izvođenje.

Sredstva za financiranje i poticanje obrazovanja odraslih osigurana su u državnom proračunu, proračunu lokalnih i regionalnih jedinica te izravno od zaposlenika koji pohađaju programe i njihovih poslodavaca.

Upravljanje pučkim otvorenim učilištima decentralizirano je nakon stupanja na snagu *Zakona o ustanovama*. Pučkim otvorenim učilištima upravljaju upravna vijeća koja imenuju osnivači, a rukovode ravnatelji koje imenuju upravna vijeća. Gotovo u svim pučkim otvorenim

učilištima ravnatelj je dužan u postupku izbora predložiti program razvitka ustanove. Članovi upravnih vijeća, kao i ravnatelji, podliježu reizboru svake četiri godine. Prema podacima dostupnim Agenciji za obrazovanje odraslih, trenutačni broj ustanova za obrazovanje odraslih u Hrvatskoj je 450, od toga 100 javnih otvorenih učilišta, 54 pučkih otvorenih učilišta, 48 osnovnih škola, 183 srednje škole, 20 centara i 45 drugih ustanova.

Slika 3: Pregled pučkih otvorenih učilišta na nacionalnoj razini
Izvor: Strategija za obrazovanje odraslih, 2007:38

2.1.2. OBRAZOVANJE ODRASLIH I OBRAZOVNI PROGRAMI

Kako bi se ilustrirao složeni sustav programa obrazovanja odraslih u Hrvatskoj, predstavit će se primjeri programa obrazovanja odraslih koji se organiziraju na različitim razinama: srednjoj školi, sveučilištima, kao i uglavnom neformalni programi organizirani u Hrvatskoj gospodarskoj komori. Pregled osnovnoškolskog obrazovanja nalazi se u točci 4. ovog izvješća te neće biti prikazan u ovoj točci.

2.1.2.1. SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Srednja škola Koprivnica

Program (naziv i kratak opis)	Pružatelj	Područje učenja	Ciljne skupine	Cijena programa (HRK)	Izvori financiranja
Verificirani program srednjoškolskog obrazovanja za zanimanje ekonomist	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	20.091	Polaznici, poslodavci polaznika

Program (naziv i kratak opis)	Pružatelj	Područje učenja	Ciljne skupine	Cijena programa (HRK)	Izvori financiranja
Verificirani program srednjoškolskog obrazovanja za zanimanje upravni referent	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	21.890	Polaznici, poslodavci polaznika
Verificirani program srednjoškolskog obrazovanja za zanimanje prodavač	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	20.862	Polaznici, poslodavci polaznika
Verificirani program srednjoškolskog obrazovanja za zanimanje prehrambeni tehničar	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	18.806	Polaznici, poslodavci polaznika
Verificirani program srednjoškolskog obrazovanja za zanimanje asistent u prodaji	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	13.294	Polaznici, poslodavci polaznika
Verificirani program srednjoškolskog obrazovanja za zanimanje rukovatelj prehrambenim strojevima	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	11.238	Polaznici, poslodavci polaznika
Verificirani program srednjoškolskog obrazovanja za zanimanje kuhar	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	16.976	Polaznici, poslodavci polaznika
Verificirani program srednjoškolskog obrazovanja za zanimanje konobar	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	17.233	Polaznici, poslodavci polaznika
Prekvalifikacije za navedena zanimanja	Javni	Opće kompetencije, tehničke vještine	Odrasli, zaposleni i nezaposleni	Utvrđuje se individualno za svakog polaznika (3.796,00 + ispit)	Polaznici, poslodavci polaznika

2.1.2.2. VISOKO OBRAZOVANJE

Sveučilište u Osijeku – Filozofski fakultet

Program (naziv i kratak opis)	Pružatelj	Područje učenja	Ciljne skupine	Cijena programa (HRK)	Izvori financiranja
Pedagoško-psihološka izobrazba (16 tjedana, 2x godišnje) (1997-2008)	Javni/državni	Opće kompetencije, pedagoško-psihološka i didaktičko-metodička kompetencija učitelja u OŠ i SŠ	Redoviti studenti zadnje godine studija i apsolventi na nenastavnicičkim fakultetima; Diplomirani stručnjaci sa završenim nenastavnicičkim višim školama; Stručnjaci sa završenim srednjim strukovnim školama (ako ispunjavaju propisana mjerila izbora u nastavnička zvanja)	1997/98: 2.300 1998/99: 2.400 1999/00: 2.800 2000/01: 2.800 2001/02: 3.500 2002/03: 4.200 2003/04: 5.000 2004/05: 6.000 2005/06: 7.100 2006/07: 8.350 2007/08: 8.450	Polaznici
Izvanredni studij bibliotekarstva i informacijskih znanosti	Javni/državni	Opće kompetencije; Opće stručno znanje relevantno za različite vrsta knjižnica i ostalih informacijskih ustanova, znanje i vještine koje omogućuju polazniku da ispravno koristi informacijsku tehnologiju, vještine i metode učinkovite komunikacije	Osobe s najmanje visokim obrazovanjem iz područja humanističkih, društvenih, prirodnih ili tehničkih znanosti, zaposleni kao knjižničari bez formalnog obrazovanja iz bibliotekarstva i informacijskih znanosti	Prosječno 6.500	Polaznici

2.1.2.3. OSTALI PROGRAMI

Hrvatska gospodarska komora

Program (naziv i kratak opis)	Pružatelj	Područje učenja	Ciljne skupine	Cijena programa (HRK)	Izvori financiranja
Obrazovanje za agente za prodaju nekretnina	HGK	Opće kompetencije, znanje, stvaranje znanja	Budući agenti za prodaju nekretnina	3.500	Polaznici
Javna licenca za rad – stručni ispit za agente za prodaju nekretnina	HGK			1.000	Polaznici
ISO FORUM CROATICUM standardi za sustave upravljanja kvalitetom, usklađivanje tehničkog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU-a, prezentacija metodologija i upravljačkih alata za upravljačke procese	HGK	Stvaranje znanja, inovacija, tehničke vještine	Osobe zadužene za istraživanje i razvoj i osobe odgovorne za upravljanje kvalitetom	Besplatno	HGK
Radionica za korištenje Portfelja Europske unije za jezike za odrasle	HGK	Stvaranje znanja, inovacija	Profesori u školama stranih jezika	250 (ostatak troškova snosi HGK)	Polaznici/HGK
Seminari, radionice, forumi, informativna predavanja (nove regulative, HACCP, EU regulative itd.)	HGK u suradnji s partnerskim organizacijama i individualnim osobama	Opće kompetencije, stvaranje znanja, inovacija, tehničke vještine	Poduzeća	Besplatno	HGK
Radionice o javnoj nabavi – nova pravna regulativa (2008)	HGK u suradnji s Nacionalnim uredom za javnu nabavu	Stvaranje znanja	Osobe odgovorne za javnu nabavu	1.100 (ostatak troškova snosi HGK)	Polaznici/HGK

Program (naziv i kratak opis)	Pružatelj	Područje učenja	Ciljne skupine	Cijena programa (HRK)	Izvori financiranja
Seminari, radionice o EU regulativama, upravljanju projektima, javnoj nabavi, financiranju projekata (2003-2007)	HGK u suradnji s nacionalnim i međunarodnim stručnjacima (posebice iz EU institucija)	Stvaranje znanja, tehničke vještine	Poduzeća	185.000 kn	HGK i programi EU-a
Dani osposobljavanja (marketing, upravljanje, prodaja, osobne vještine) (2004-2007)	HGK u suradnji s Management consulting group, Rijeka	Stvaranje znanja	Poduzeća	1.750 (ostatak troškova snosi HGK)	Polaznici/HGK

2.1.3. POVEZNICE IZMEĐU FORMALNIH I NEFORMALNIH PRISTUPA

Poveznice između formalnih i neformalnih pristupa postoje prije svega u programima strukovnog osposobljavanja, budući da sadržaji ovih programa mogu biti potpuno identični, ali formalni programi vode izdavanju javne isprave, dok s neformalnima to nije slučaj. Ustanova može izvoditi određeni program u formalnom i neformalnom obliku. Kod formalnih programa za izvođenje je potrebno ispuniti određene materijalne, kadrovske i tehničke uvjete, dok kod neformalnih programa ne postoje uvjeti koje provoditelj mora ispuniti, te su uvjeti u kojima će se programi izvoditi stvar izbora provoditelja. Izvođenje formalnih programa podliježe inspekcijskom i stručnom nadzoru dok kod neformalnih programa tog nadzora nema, a sama kvaliteta programa ovisi od provoditelja obrazovanja.

2.1.4. STJECANJE JAVNIH ISPRAVA

Formalno obrazovanje odraslih vodi stjecanju javnih isprava. Formalno obrazovanje provodi se kao osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, te visoko obrazovanje odraslih.

Programi srednjoškolskog obrazovanja odraslih su:

- programi za stjecanje srednje školske odnosno srednje stručne spreme
- programi za stjecanje niže stručne spreme
- programi prekvalifikacije
- programi osposobljavanja
- programi usavršavanja

Po završetku svakog od ovih programa stječe se ista javna isprava kao i u redovnom sustavu (svjedodžbe o završenom razredu, svjedodžbe o maturi odnosno završnom ispitu čime se dokazuje stjecanje školske ili stručne spreme, odnosno zanimanje koje se stječe

završavanjem programa), osim u slučaju programa osposobljavanja i usavršavanja, kod kojih se stječu Uvjerenja o osposobljenosti, odnosno o usavršavanju.

Proces stjecanja javne isprave moguće je ilustrirati nizom primjera.

Na razini državne službe, primjer Središnjeg državnog ureda za upravu pokazuje da po završetku bilo kojeg programa stručnog osposobljavanja i usavršavanja službenika, a u skladu s odredbama *Uredbe o stručnom osposobljavanju i usavršavanju državnih službenika*, polazniku mora biti izdana javna isprava. Javne isprave unose se u Osobni očeviđnik državnih službenika i namještenika. U slučajevima kad to nije moguće, tijelo središnje državne uprave zaduženo za poslove vezane za državne službenike mora biti obaviješteno o nemogućnosti unosa, te razlozima istog.

Niz komora u Republici Hrvatskoj provodi programe koji vode stjecanju javnih isprava. Opis programa koje provode Hrvatska obrtnička komora, a koji rezultiraju stjecanjem javne isprave, poslužit će kao ilustracija.

Hrvatska obrtnička komora (HOK) provodi majstorske ispite i ispite o stručnoj osposobljenosti čiji certifikat predstavlja licencu za otvaranje obrta. Uvjete za pristupanje majstorskemu ispitu kao i njegov cilj propisuje Ministarstvo gospodarstva, rad i poduzetništva.

Majstorskemu ispitu mogu pristupiti osobe koje imaju odgovarajuću srednju stručnu spremu, odnosno završeno obrazovanje u majstorskoj školi i/ili adekvatno radno iskustvo, odnosno osobe sa završenom osnovnom školom te adekvatnim radnim iskustvom, u skladu s propisima MINGORP-a. Na majstorskemu ispitu ispitanik dokazuje praktične vještine i sposobnosti kao i neophodna stručno teoretska znanja. Polaganjem majstorskog ispitu stječe se kvalifikacija razine V/1 (HKO) i dobiva se majstorska diploma koja je javno priznati certifikat za tržište rada. U razdoblju od 1996. godine, kada je Hrvatska obrtnička komora započela s provođenjem majstorskih ispita, do danas položeno je ukupno 6.890 majstorskih ispita. Majstorske ispite (čija je cijena 2.600,00 kn) financiraju sami polaznici, ali MINGORP u okviru projekata potpore svake godine osigurava sredstva za povrat uloženih sredstava od strane pojedinaca koji su uspješno položili majstorski ispit.

Hrvatska obrtnička komora ima javnu ovlast i za pripremu i organizaciju ispita o stručnoj osposobljenosti. Cilj je ovih ispita provjeriti kompetencije kandidata u obavljanju manje složenih poslova u zanimanju. Ciljne skupine najčešće su mlađe osobe ili osobe srednje životne dobi koje žele osnovati vlastiti obrt a nemaju odgovarajuće kvalifikacije. Programe ispita donosi MINGORP, koji propisuje i način i postupak njihova polaganja. Nakon uspješno položenog ispitu izdaje se certifikat (uvjerenje o stručnoj osposobljenosti) koji predstavlja licencu za otvaranje obrta u manje složenim zanimanjima. Ispite o stručnoj osposobljenosti (čija je cijena 1.200,00 kn) financiraju sami polaznici, ali MINGORP u okviru projekata potpore osigurava sredstva za povrat uloženih sredstava od strane pojedinaca koji su uspješno položili ispit o stručnoj osposobljenosti. Uvjet za pristupanje ispitu o stručnoj osposobljenosti je osnovna škola.

Hrvatska obrtnička komora sudjeluje i u procesu prekvalifikacije za obrtnička zanimanja u istom području rada polaganjem pomoćničkog ispita, čijim se polaganjem stječe svjedodžba o pomoćničkom zvanju. Najčešće ciljne skupine su mlađe osobe koje nisu mogle osigurati zaposlenje u zanimanju za koje su stekle kvalifikaciju već u srodnom zanimanju. Želeći napredovati do, primjerice, majstorskog statusa, one vrlo često polažu pomoćnički ispit u procesu prekvalifikacije za srođno zanimanje.

2.2. SUDJELOVANJE U SUSTAVU OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH

2.2.1. STATISTIČKI PODACI

Republika Hrvatska trenutačno ne provodi sustavno prikupljanje podataka za cjelokupni sustav obrazovanja odraslih. Statistike koje se prikupljaju odnose se prije svega na područje formalnog obrazovanja odraslih (osnovnog i srednjeg). Stoga je teško potpuno se pouzdati u informacije vezane za broj i vrstu institucija, strukturu i kvalitetu obrazovanja, strukturu i kvalitetu nastavnika i polaznika programa obrazovanja odraslih, izvore i svrhovitost financiranja, te ostale relevantne indikatore. Valja, međutim, naglasiti da je Agencija za obrazovanje odraslih u procesu razvijanja statističke baze podataka za sustav obrazovanja i učenja odraslih.

Državni zavod za statistiku (DZS) prati formalno osnovno i srednje obrazovanje odraslih, kao dio djelatnosti razvrstane u razred 80.42. – *Obrazovanje odraslih i ostalo obrazovanje Nacionalne klasifikacije djelatnosti*, i trogodišnje prati djelatnost pučkih otvorenih učilišta, domova/centara za kulturu za potrebe Ministarstva kulture i drugih korisnika. Statističko praćenje od presudnog je značaja za razvitak djelatnosti. Međutim, u postojećim okolnostima Državni zavod za statistiku ističe problem nedostupnosti podataka, definiranja izvještajnih jedinica i temeljnih pojmova.

Određeni su podaci ipak dostupni, a ukazuju da je postotak osoba u Hrvatskoj koje sudjeluju u nekom obliku obrazovanja odraslih nizak, naročito kad ga usporedimo s europskim prosjekom. Prema *Bijelom dokumentu o napretku u provedbi lisabonskih ciljeva u obrazovanju i izobrazbi*, u 2004. godini tek je 1,9% odraslih osoba (u dobi od 25 do 64 godine) sudjelovalo u nekom obliku obrazovanja odraslih, dok je u 2006. godini taj postotak bio nešto viši, dosegavši i dalje nezadovoljavajućih 2,1% odrasle populacije.

Ključan korak ka stvaranju jedinstvene baze podataka o obrazovanju odraslih poduzet će se kroz projekt CARDS 2004 *Obrazovanje odraslih*. Pitanje baze podataka izravno se rješava kroz *Komponentu 1: Uspostava baze podataka*. Konačni rezultati komponente bit će trostruki: bit će stvorena metodologija za prikupljanje podataka o programima (kako formalnim tako i neformalnim), provoditeljima programa i kvalifikacijama; bit će prikupljeni podaci o polaznicima obrazovanja odraslih, o programima, pružateljima usluga i kvalifikacijama koje se nude, s namjerom da se osigura temelj za donošenje politika i odlučivanje temeljeno na činjeničnim informacijama, te da se krajnje korisnike/javnost što bolje informira o provedbi programa obrazovanja odraslih; identificirat će se koncept za zatvorenu i otvorenu mrežnu bazu podataka i odgovarajući elementi potrebni za održivost baze podataka.

Iako je statistička baza podataka na nacionalnoj razini trenutačno u pripremi, niz institucija samostalno vodi detaljne baze podataka o sudjelovanju u programima koje provode i pružaju polaznicima. Stoga ćemo kao ilustraciju o sudjelovanju u obrazovanju odraslih prikazati podatke o sudjelovanju u nizu pojedinačnih programa.

2.2.1.1. SUDJELOVANJE U PROGRAMIMA HRVATSKOG ZAVODA ZA ZAPOŠLJAVANJE

2.2.1.1.1. Mjere aktivne politike zapošljavanja⁴

1. razdoblje: listopad 1998. – prosinac 2001.

U razdoblju od 08. listopada 1998. do 31. prosinca 2001. primjenom Mjere 3. (*Stručno osposobljavanje, prekvalifikacija i dokvalifikacija za deficitarna zanimanja*) za poznatog poslodavca zaposleno je 1.666 osoba. Zavod je snosio do 60% troškova obrazovanja i ukoliko je to našao opravdanim, djelomično je sufinancirao plaće zaposlenika (u visini minimalne novčane pomoći). Ista je mjera primijenjena u okviru *Programa zbrinjavanja viškova* kako bi se kvalifikacijska struktura zaposlenih prilagodila novim potrebama, a s ciljem zadržavanja postojeće zaposlenosti pod uvjetima koji su se primjenjivali za sufinanciranje obrazovnih aktivnosti za poznatog poslodavca. U navedenom je razdoblju primjenom ove mjeri 439 zaposlenika ostalo u radnom odnosu.

U istome razdoblju 3.413 osoba bilo je uključeno u obrazovne aktivnosti za nepoznatog poslodavca. Broj polaznika i programi obrazovanja utvrđivali su se prema iskazanim potrebama tržišta rada određene županije (regije) i deficitu istih u evidenciji nezaposlenih. Najčešća zanimanja tražena na tržištu rada bila su: operateri računala, poslovne tajnice, graditeljska zanimanja, itd. Hrvatski zavod za zapošljavanje u cijelosti je snosio troškove obrazovanja, troškove prijevoza, a polazniku obrazovanja osiguravao je za vrijeme obrazovanja novčanu pomoć.

U razdoblju od 1998. do 2000. godine ukupan je iznos isplaćenih sredstava za troškove obrazovanja putem Mjere 3. iznosio 33.375.458,00 kuna. 70% polaznika bili su muškarci.

**Tablica 4: Sudjelovanje u obrazovnim aktivnostima putem Mjere 3.
i trošak obrazovanja u razdoblju 1998.-2001.**

Godina	SUDJELOVANJE U OBRAZOVnim AKTIVNOSTIMA (Mjera 3.)			Troškovi obrazovanja (u HRK)
	Poznati poslodavac	Nepoznati poslodavac	Zadržavanje trenutačnog zaposlenja	
1998.	232	302	28	1.844.233
1999.	344	1.525	341	17.676.639
2000.	21	256	70	2.866.770
2001.	1.069	1.330	0	10.987.816
Ukupno	1.666	3.413	439	33.375.458

2. razdoblje: siječanj 2002. – kolovoz 2005.

Primjenom Programa C2 - obrazovne aktivnosti: uvođenje u posao, stručno osposobljavanje, prekvalifikacija, dokvalifikacija i stručno usavršavanje za poznatog i nepoznatog poslodavca, u razdoblju od siječnja 2002. godine do kolovoza 2005. godine ukupno je obuhvaćeno

⁴ Pregled mjeri koje provodi HZZ te programa iz kojih oni potječu dan je u točci 1.1.5.13. ovog izvješća.

50.435 osoba., od čega 25.880 žena, uz prosječna utrošena finansijska sredstva od 9.680 kuna po osobi. Ukupan trošak obrazovanja po mjeri C iznosio je 488,2 milijuna kuna. 98% sudionika uključeno je u aktivnosti uvođenja u posao, dok je tek manji postotak sudjelovalo u aktivnostima obrazovanja za poznatog ili nepoznatog poslodavca, kao i obrazovanja za zadržavanje trenutačnog zaposlenja. 51,3% sudionika u svim aktivnostima mjeru C2 bili su muškarci, a 48,7% žene.

3. razdoblje: 2006. - 2007.

U 2006. godini aktivnosti uključivanja osoba u obrazovne programe i njihovo financiranje odnosile su se na *Mjeru 5: Usavršavanje za poznatog poslodavca i sufinciranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca*. U 2007. godini aktivnosti uključivanja osoba u obrazovne programe i njihovo financiranje odnosile su se na dvije mjere iz Godišnjeg plana poticanja zapošljavanja: *Mjeru 5: Sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca*, te *Mjeru 6: Financiranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca*.

U 2006. i 2007. godini bilo je ukupno 1.152 polaznika obrazovnih programa za poznatog poslodavca. Najčešće su bili uključeni u obrazovanje za zanimanja u području graditeljstva, obrade drveta i obrade tekstila. Pretežno su uključivani muškarci, gotovo dvostruko više nego žene (68,3% od ukupnog broja polaznika u 2006., odnosno 66,0% ukupnog broja polaznika u 2007. godini), što se može tumačiti karakteristikama zanimanja u kojima se još uvijek pretežno zapošljavaju muškarci, ali i njihovom većom pokretljivošću kad je riječ o povremenom zapošljavanju u zanimanjima u kojima rade i žene.

U istome razdoblju, u programima obrazovanja za nepoznatog poslodavca sudjelovalo je 3.848 polaznika, te je na financiranje potrošena ukupna suma od 26,2 milijuna kuna.

2.2.1.1.2. Drugi modeli uključivanja nezaposlenih osoba u obrazovanje odraslih

Osim kroz Mjere aktivne politike zapošljavanja, Hrvatski zavod za zapošljavanje u proteklom je razdoblju upućivao nezaposlene osobe u obrazovne aktivnosti i kroz druge modele i izvore financiranja.

Dostupna su tri modela:

- Obrazovni programi financirani iz 'vlastitih sredstava' HZZ-a
- Obrazovanje u suradnji s jedinicama lokalne samouprave (model lokalnog partnerstva)
- Obrazovanje kroz projekte (s potporom međunarodne zajednice)

U razdoblju od 2003. do 2007. godine ukupno je 3.536 polaznika sudjelovalo u programima obrazovanja financiranim iz ovih triju izvora. Programi obrazovanja u koje su se najčešće uključivale nezaposlene osobe bili su programi za stjecanje informatičkih znanja (38%) te programi osposobljavanja za zanimanja u graditeljstvu. U posljednje dvije godine (2006. i 2007.) u porastu je broj osposobljavanja za potrebe ugostiteljstva, kao i uključivanje u programe učenja stranih jezika za potrebe turizma.

2.2.1.1.3. Neformalno obrazovanje u svrhu unaprjeđenja zapošljivosti

U razdoblju od 2002. do 2007. ukupno je 19.044 nezaposlenih osoba sudjelovalo u standardnim radionicama za nezaposlene osobe: *Kako tražiti posao, Kako se predstaviti poslodavcu, Radionica samoprocjene*. Od ukupnog broja polaznika radionica, 56% bili su

muškarci, a 44 % žene. Veći broj polaznika bio je uključen u više vrsta radionica. Pojedinačno, najveći broj polaznika sudjelovao je u radionicama samoprocjene, čija je svrha pomoći nezaposlenoj osobi da izvrši samoprocjenu vlastitih potencijala i mogućnosti koje se nude na tržištu rada.

Tablica 5: Broj polaznika prema spolu uključen u pojedine vrste radionica u razdoblju od 2002. do 2007. godine

RADIONICA	Broj sudionika		
	Muškarci	Žene	Ukupno
Radionica samoprocjene	2.438	5.230	7.668
Kako tražiti posao	4.643	1.379	6.022
Kako se predstaviti poslodavcu	3.635	1.719	5.354
UKUPNO	10.716	8.328	19.044

2.2.1.2. UČITELJSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u području formalnog obrazovanja odraslih u razdoblju od 1997. - 2007. godine realizirani su sljedeći programi:

- Izvanredni studij za odgojitelje predškolske djece (viša stručna spremna), na kojem je diplomiralo ukupno 1.098 studenata.
- Izvanredni studij razredne nastave u trajanju od osam semestara (doškolovanje učitelja koji su prije toga završili dvogodišnje pedagoške akademije). U razdoblju od 1997. do 2007. diplomirao je ukupno 801 student.

U području neformalnog obrazovanja odraslih u razdoblju od 1997. - 2007. godine realizirani su sljedeći programi:

- Pedagoško psihološka naobrazba stručnjaka koji su diplomirali na nenastavničkim fakultetima. Ukupno je u razdoblju 1997. - 2007. upisano 2.166 kandidata, a tečaj je završilo 1.445 kandidata.
- Od 2003. godine realizira se Program Waldorfskog pedagoškog osposobljavanja u trajanju od 4 semestra.
- Od 2007. godine realizira se Tečaj stručnog osposobljavanja voditelja predškolskih programa engleskog jezika za odgojitelje predškolske djece.
- Od 2006. godine realizira se stručno osposobljavanje iz Montessori pedagogije u trajanju od 292 nastavna sata.
- Od 2007. godine realizira se stručno osposobljavanje iz Pedagogije zajedništva (u trajanju 180 sati) i Agazzi metode (u trajanju od 292 nastavna sata).

2.2.2. MOBILIZACIJA POLAZNIKA PROGRAMA OBRAZOVANJA ODRASLIH

U Hrvatskoj sve više dolazi do izražaja tržišna ponuda obrazovnih programa, a tijekom godine sve veći broj ustanova organizira Dane otvorenih vrata, Dane učilišta i slične aktivnosti kojima privlači potencijalne polaznike u svoje prostore i upoznaje ih sa svojim programima. Rezultat takve politike je i organiziranje prvog Tjedna cjeloživotnog učenja 2002. godine u Republici Hrvatskoj.

U svibnju 2002. godine Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta organizirala je prvi hrvatski Tjedan cjeloživotnog učenja, priključivši se tako UN-ovom Desetljeću pismenosti. Događanje je organizirano u suradnji s njemačkim partnerima, kao dio projekta u sklopu Pakta o stabilnosti za jugoistočnu *Europu*, a pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske, gospodina Stjepana Mesića. Tjedan, održan od 13. do 20. svibnja pod sloganom 'Vrijeme je za... učenje!', obilježen je nizom događanja u devet hrvatskih gradova (Daruvaru, Koprivnici, Kutini, Novskoj, Ozlju, Puli, Šibeniku, Velikoj Gorici, Zagrebu). Naglasak je stavljen na promicanje koncepta cjeloživotnog učenja, skretanje pažnje na provoditelje programa te promidžbu individualnih priča uspješnih polaznika obrazovanja odraslih. Aktivnosti, koje su uključivale radionice, okrugle stolove, predstavljanja programa obrazovanja odraslih, razne izložbe i slično, planirane su i organizirane od strane pučkih otvorenih učilišta u svim gradovima – sudionicima događanja. Tjedan je, međutim, bio nedovoljno medijski popraćen.

Organiziranje Tjedna cjeloživotnog učenja postalo je sastavnim dijelom *Strategije obrazovanja odraslih* i njezinog pratećeg *Akcijskog plana*, te će Agencija za obrazovanje odraslih na jesen 2008. godine organizirati drugi Tjedan cjeloživotnog učenja u svrhu promicanja važnosti obrazovanja i učenja odraslih, poticanja diskusije o važnim pitanjima vezanim za spomenuta područja, jačanja suradnje s ustanovama za obrazovanje odraslih i dionicima sustava, kao i pružanja informacija o mogućnostima obrazovanja potencijalnim polaznicima u nekoliko gradova. Tjedan cjeloživotnog učenja bit će dijelom Nacionalne kampanje o obrazovanju odraslih, koja će biti organizirana u sklopu Komponente 6 projekta CARDS 2004 *Obrazovanje odraslih*, koji je financiran od strane Europske unije. U sklopu ovog projekta bit će provedena i jednogodišnja obuhvatna nacionalna kampanja kako bi se povećala vidljivost sustava obrazovanja odraslih u Hrvatskoj, te time povećao broj odraslih osoba koje sudjeluju u svim oblicima obrazovanja odraslih.

S ciljem jačanja promidžbe procesa cjeloživotnog učenja i sudjelovanja odraslih osoba koje se obrazuju, projekt CARDS 2004 *Obrazovanje odraslih* vodit će i do razvijanja modela 'info punktova' u svim hrvatskim regijama. Glavni je cilj promicanje kontinuiranog obrazovanja i učenja kao dijela procesa cjeloživotnog učenja u ustanovama za obrazovanje odraslih – pučkim otvorenim učilištima, kulturnim i obrazovnim centrima, ustanovama redovnog obrazovnog sustava, NVO-ima i drugim.

2.2.3. CILJNE SKUPINE SUSTAVA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Specifične skupine na koje je usmjeren obrazovanje odraslih su sljedeće:

- Nezaposlene osobe
- Branitelji Domovinskog rata
- Nepismene osobe
- Mladi s nedovoljnim obrazovanjem
- Osobe s invaliditetom
- Žrtve obiteljskog nasilja
- Mlade odrasle osobe
- Odrasle osobe bez završenog osnovnog ili srednjeg obrazovanja

- Stariji građani
- Odrasle osobe s posebnim potrebama
- Manjinske skupine
- Žene itd.

Detaljan prikaz ovih specifičnih skupina moguće je naći u drugim dijelovima ovog izvješća.

2.3. NADZOR I VREDNOVANJE

Kako bi se osigurala kvaliteta razvoja sustava obrazovanja odraslih te rezultata i postignuća polaznika, aktivirano je nekoliko institucionalnih aktivnosti i mehanizama. *Zakon o ustanovama* iz 1997. godine definirao je osnovne uvjete za osnivanje ustanova za obrazovanje odraslih: kadrovske uvjete, materijalne i tehničke standarde te stručnu i savjetodavnu ulogu nadležnog tijela prema ustanovama. Na nacionalnoj razini osnovani su Vijeće za obrazovanje odraslih, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja i Agencija za obrazovanje odraslih. Osnivanjem Agencije za obrazovanje odraslih 2006. godine osigurano je praćenje i vrednovanje programa obrazovanja odraslih ustrojem Odjela za potporu sustavu obrazovanja odraslih i Odjela za stručni nadzor. Kako bi djelatnici ovih odjela što uspješnije ostvarili svoju ulogu i zadaću, Agencija provodi projekt CARDS 2004 *Obrazovanje odraslih* za povećanje kompetencija svojih zaposlenika, prije svega kroz Komponentu 4: *Osiguranje kvalitete programa sposobljavanja i pružatelja usluga*, koja je jednim dijelom posvećena usavršavanju osoba zaduženih za nadzor.

Pojedinosti vezane za *ex-ante* ocjenu programa obrazovanja odraslih regulirani su *Zakonom o obrazovanju odraslih*, člancima 5. – 13. Programi obrazovanja odraslih moraju biti prilagođeni dobi, prethodnom obrazovanju, znanju, vještinama i sposobnostima odraslih osoba. Članak 6. *Zakona* definira osnovne preduvjete koje mora zadovoljavati program kako bi bio odobren od strane MZOŠ-a. Programom moraju biti utvrđeni:

- naziv programa,
- znanja, vještine i sposobnosti koji se stječu završetkom programa,
- uvjeti za upis, napredovanje i završetak programa,
- trajanje programa i oblici izvođenja,
- kadrovski, didaktički, prostorni i drugi uvjeti za izvođenje programa,
- način evaluacije programa i ishoda učenja.

Nacrtom *Pravilnika o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih* detaljno je definirano koje uvjete program mora zadovoljiti kako bi dobio odobrenje za izvođenje.

2.4. NASTAVNICI I VODITELJI U OBRAZOVANJU ODRASLIH

2.4.1. POTREBNE OBRAZOVNE KVALIFIKACIJE PREDAVAČA U SUSTAVU OBRAZOVANJA ODRASLIH

Kvalifikacije koje moraju imati nastavnici i voditelji u hrvatskom sustavu obrazovanja odraslih razlikuju se s obzirom na njihovo područje rada.

U sustavu osnovnoškolskog obrazovanja odraslih, od nastavnika koji izvode programe očekuje se da posjeduju iste kvalifikacije kao nastavnici i voditelji koji u osnovnim i srednjim školama rade s djecom. Profesionalne kvalifikacije za ova zanimanja stječu se na pedagoškom fakultetu, ili kroz završavanje dodatnog pedagogijskog ili psihologijskog obrazovanja, pri čemu je riječ o jednogodišnjem programu koji obično provode odjeli za obrazovanje filozofskih fakulteta. Nastavnici koji provode srednjoškolsko obrazovanje odraslih moraju ispunjavati uvjete za nastavnika propisane odredbama *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Trenutačno ne postoje posebni zahtjevi za dodatnim profesionalnim kvalifikacijama za rad u obrazovanju odraslih.

Trenutačno ne postoje pouzdani indikatori vezani za broj i strukturu nastavnika u obrazovanju odraslih. S obzirom na raznolikost obrazovnih programa, nastavu za odrasle češće izvode stručnjaci iz drugih područja nego nastavnici. Predavači u formalnom obrazovanju odraslih koji nemaju nastavničke kvalifikacije moraju steći dodatno pedagogijsko i psihologijsko obrazovanje kako bi mogli raditi kao predavači. Podzakonski akti kojima su definirane potrebne kvalifikacije i usavršavanje nastavnika tako ne definiraju obrazovanje odraslih kao posebno profesionalno područje.

Nastavnici i voditelji imaju mogućnost pohađanja programa za andragoške vještine, verificiranih od strane MZOŠ-a, ali pohađanje istih je dobrovoljno, te se takvi programi nude na komercijalnoj osnovi. Razvoj programa za profesionalno usavršavanje nastavnika i voditelja u području obrazovanja odraslih zadača je AOO-a.

Potporni profesionalnom usavršavanju nastavnika i voditelja u području obrazovanja odraslih pružaju kroz svoj rad i dvije ustanove – Hrvatsko andragoško društvo te Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta.

Hrvatsko andragoško društvo

Razvoj andragoške teorije i prakse među ključnim je zadaćama Hrvatskog andragoškog društva (HAD). Društvo, koje je osnovano kao profesionalna udruga 1998. godine, posvećeno je unaprjeđivanju teorije i prakse formalnih i neformalnih oblika obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja odraslih; pružanju mogućnosti za stručno usavršavanje svojih članova kroz znanstveno stručne skupove, seminare, savjetovanja i studijska putovanja; poticanju znanstveno-istraživačkog rada u području obrazovanja odraslih; pružanju stručne pomoći članovima i pravnim osobama u praćenju i primjeni zakona i propisa iz djelokruga obrazovanja, s posebnim naglaskom na propise iz područja obrazovanja odraslih; te poticanju i razvijanju suradnje s tijelima državne uprave, kao i strukovnim udrugama, komorama te drugim subjektima u obrazovanju odraslih na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

HAD organizira ljetne i zimske andragoške škole. Sudionici škola su predstavnici pružatelja usluga, NVO-a te odjela za ljudske resurse u tvrtkama, stručnjaci HZZ-a, te predstavnici drugih ustanova. Predavači su stručnjaci koji predstavljaju sve dionike sustava obrazovanja odraslih: sveučilišta, MZOŠ, MINGORP, agencije, tvrtke, pružatelje obrazovnih usluga, HZZ, MFIN, komore i druge organizacije koje su svojom djelatnošću vezane za obrazovanje

odraslih. U posljednjih 11 godina HAD je organizirao 25 škola i 3 međunarodne konferencije. HAD također izdaje *Andragoški glasnik*, glasilo Hrvatskog andragoškog društva.

Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta

Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta (HZPOU) osnovana je 1954. godine kao organizacija koja predstavlja interes pružatelja usluga obrazovanja odraslih, a sa zadaćom razmjene iskustava, postignuća i programa, objedinjavanja kadrovske potencijala te osnivanja pučkih otvorenih učilišta u lokalnim sredinama u kojima ona nisu postojala. HZPOU je neprofitna, nevladina, nacionalna krovna zajednica ustanova za trajnu naobrazbu i kulturu. Zajednica je suosnivač Andragoškog centra (AC), ustanove za unapređivanje obrazovanja odraslih.

HZPOU organizira *Hrvatsku ljetnu andragošku akademiju*, godišnju međunarodnu konferenciju za usavršavanje ravnatelja i stručnih djelatnika u pučkim otvorenim učilištima. Akademija odražava potrebe i interes modernih polaznika obrazovanja odraslih (učenje stranih jezika, međunarodni IT certifikati, usavršavanje branitelja Domovinskog rata, zakonodavstvo u području obrazovanja odraslih i dr.).

AC organizira radionice na temu novih metoda u obrazovanju odraslih te od 2003. godine provodi verificirani program osposobljavanja za temeljna andragoška znanja i vještine. Aktivnosti Centra uključuju obrazovanje, razvoj, istraživanje i izdavaštvo. Centar izdaje i časopis, *Obrazovanje odraslih*.

3. ISTRAŽIVANJA, INOVACIJE I PRIMJERI DOBRE PRAKSE

3.1. STUDIJE IZ PODRUČJA OBRAZOVANJA ODRASLIH

U posljednjih nekoliko godina provedeno je niz istraživanja vezanih za specifična područja/programe. U nastavku će biti predstavljen izbor iz provedenih studija, koje služe kao primjeri dobre prakse.

3.1.1. SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA UPRAVU

Središnji državni ured za upravu proveo je u 2003. godini prvu sveobuhvatnu *Procjenu potreba izobrazbe državnih službenika* unutar okvira programa CARDS 2001. Svrha procjene bila je poslužiti kao temelj za razvoj strategije, kao i programa izobrazbe, kroz koje bi se uzelo u obzir kako trenutne potrebe različitih kategorija državnih službenika tako i ciljeve sveukupne politike reforme javne uprave. Naglasak je u procjeni stavljen na analizu aktualnih potreba za izobrazbom javnih službenika. Rezultati i zaključci istaknuti u izvješću razmotreni su u širem kontekstu razvitka ljudskih resursa u hrvatskoj javnoj službi, što je tek djelomično istaknuto u samom izvješću, te je detaljnije razrađeno u *Strategiji stručnog ospozobljavanja i usavršavanja državnih službenika* te *Studiji o izvedivosti osnivanja institucije za izobrazbu državnih službenika u Republici Hrvatskoj*.

Slijedom *Procjene* identificirano je nekoliko skupina problema na čije bi prevladavanje izobrazba trebala biti usmjerena:

- **Struktura i fluktuacija osoblja:** nedostatak kvalificiranih javnih službenika; neadekvatna kvalifikacijska struktura; visok postotak izmjene osoblja
- **Nedostatak organizacije i upravljanja:** politički postavljen vrh upravljačke strukture, koji često zauzimaju osobe bez znanja i iskustva vezano za metode organizacije rada; nedostatak timskog rada; nezadovoljavajuća podjela zadataka; nezadovoljavajući uvjeti za kreativnost i autonomnost u radu; nezadovoljavajući sustav napredovanja u karijeri
- **Problemi u komunikaciji i opsegu posla:** problemi koji proizlaze iz nezadovoljavajuće organizacijske strukture; centralizirano i neučinkovito upravljanje koje rezultira slabom vertikalnom komunikacijom i nedostatkom pravovremenih informacija; spori protok informacija te kratki rokovi koji utječu na kvalitetu izvršavanja zadataka

Rezultati su također ukazali na shvaćanja koja imaju javni službenici vezano za niz aspekata vlastitog rada, potrebu za izobrazbom te mogućnosti za profesionalni razvoj.

U svibnju i lipnju 2007. godine Središnji državni ured za upravu proveo je, u suradnji s odjelima za pitanja državnih službenika u tijelima državne uprave, sveobuhvatnu procjenu potreba izobrazbe državnih službenika, s ciljem utvrđivanja potreba za obrazovanjem službenika u državnoj upravi. Po provedbi procjene, SDUU je priredio izvješće, u kojem je dan pregled očekivanih potreba za izobrazbom službenika općenito, te posebnih potreba za izobrazbom u ciljnim državnim tijelima ili upravnim jedinicama za razdoblje od četiri godine.

3.1.2. INSTITUT ZA JAVNE FINANCIJE

Kao jedan od istraživačkih centara u Hrvatskoj, Institut za javne financije objavio je niz članaka, temeljenih na empirijskim studijama, koji se dotiču niza aspekata obrazovanja, kao i tržišta rada u Republici Hrvatskoj.

3.1.2.1. ULOGA AKTIVNE POLITIKE NA TRŽIŠTU RADA U HRVATSKOJ (2003.)

Studija je nastala s ciljem opisivanja mjera Aktivnih politika tržišta rada (APTR) na suvremenom tržištu rada, s posebnim osvrtom na značenje APTR u okviru tržišta rada u Republici Hrvatskoj. Komparativna analiza izdataka za aktivne politike tržišta rada i strukture tih izdataka ukazala je na nepovoljnu strukturu izdataka za aktivne mjere u Hrvatskoj. Analizirani su rezultati provedbe mjera aktivnih politika tržišta rada u Hrvatskoj iz 2002. godine, te je dana ocjena rezultata i relativne uspješnosti programa. Studija je pokazala kako su mjere bile pogrešno usmjerene, s visokim troškovima.

Djelomično kao rezultat studije, započete su aktivnosti evaluacije, te pokušaji da se politike koje se provode prilagode potrebama korisnika s najvišim stupnjem potreba.

3.1.2.2. POKAZATELJI KONKURENTNOSTI HRVATSKE RADNE SNAGE (2004.)

Istraživanje konkurentnosti radne snage u Republici Hrvatskoj provedeno je u rujnu i listopadu 2003. godine na uzorku od 334 tvrtke.

Rezultati istraživanja naveli su na zaključak da hrvatski zaposlenici nisu konkurentni. Nalazi ukazuju da je prosječni zaposlenik u Hrvatskoj u četrdesetim godinama, nedovoljno kvalificiran, nije pokretljiv i nije dodatno obrazovan. Ovi su nalazi u srazu s mišljenjem hrvatskih menadžera o osobinama koje treba posjedovati konkurentni zaposlenik. Naime, oni smatraju da su konkurentni zaposlenici obrazovani i skloni učenju, vrijedni, uporni, ambiciozni, mladi i slično. Istraživanje je također pokazalo da su po mnogim promatranim pokazateljima visokoobrazovani zaposlenici najkonkurentniji, kao i da se nedostaci prisutni kod njih i kod srednje stručne spreme (poznavanje stranih jezika, rada na računalu, vještine upravljanja) mogu dodatnim ulaganjem u obrazovanje smanjiti. Hrvatske tvrtke, pokazalo se, najviše ulažu u dodatno obrazovanje i razvitak zaposlenika s fakultetskim obrazovanjem. Postotak zaposlenika koji su sudjelovali u nekom obliku dodatnog obrazovanja ukazuju, međutim, da se više ulaže u izobrazbu menadžera više i srednje razine.

Rezultati ovog istraživanja značajni su, jer su izravno vezani za sustav obrazovanja odraslih koji pruža tražene vještine. Također, svijest javnosti o važnosti obrazovanja i obrazovane radne snage u manjoj je mjeri ojačana kroz objavljivanje rezultata studije.

3.1.2.3. KONKURENTNOST HRVATSKE RADNE SNAGE: KVALITETA FORMALNOG OBRAZOVANJA (2004.)

Kroz studiju je napravljen pokušaj mjerjenja kvalitete sustava obrazovanja u Hrvatskoj na temelju kvantitativnih indikatora i kvalitativne analize, uz usporedbu Republike Hrvatske sa zemljama EU-a te zemljama pristupnicama EU-u, gdje je to bilo moguće. Vezano za obrazovanje odraslih, mjerena je kvaliteta formalnog obrazovanja, uključujući cjeloživotno učenje.

Rezultati pokazuju da hrvatski obrazovni sustav proizvodi brojne vještine koje su trenutačno potrebne hrvatskim poslodavcima, budući da poslodavci kod svojih radnika visoko vrednuju etičnost, odanost, temeljna znanja te vještinu čitanja. Istraživanje ukazuje da postoji nesrazmjer između tehničkih vještina radnika i tehničkih vještina potrebnih za predviđeni

posao, što pokazuje da obrazovni sustav – uključujući cjeloživotno učenje – treba bolje povezati s potrebama tržišta rada.

3.1.2.4. KOLIKO JE HRVATSKA SPREMNA ZA DRUŠTVO TEMELJENO NAZNANJU? (2004.)

Članak, u kojem se objašnjavaju aktivnosti EU-a vezane za ostvarivanje društva temeljenoga na znanju i konkurentnoj radnoj snazi, daje ocjenu problema na ovom području te neke prijedloge za poboljšanje obrazovnog sustava u Hrvatskoj. Zaključuje se da su razina vještina i znanja koje posjeduje radna snaga važni aspekti konkurentnosti nacionalnog gospodarstva. Hrvatska radna snaga ne posjeduje vještine i znanja koja su potrebna za suvremeno, konkurentno gospodarstvo, a u sustavima obrazovanja i usavršavanja još nisu poduzeti odgovarajući koraci za poboljšanje ove situacije. Najdinamičniji sektor obrazovnih sustava diljem svijeta – obrazovanje odraslih i cjeloživotno obrazovanje – bio je gotovo potpuno zanemaren u Hrvatskoj. Njegova se nedovoljna razvijenost očitovala u broju polaznika, specijaliziranih ustanova i pružatelja usluga, te nepostojanju zadovoljavajuće zakonske regulative.

Rezultati istraživanja su, međutim, doveli do pokretanja ozbiljne kampanje s ciljem objašnjavanja koncepta i potrebe za cjeloživotnim učenjem potencijalnim polaznicima, te njihova motiviranja na sudjelovanje. Izgradnja potrebne infrastrukture također je započela.

3.1.2.5. ULOGA AKTIVNIH POLITIKA NA TRŽIŠTU RADA U HRVATSKOJ (2005.)

Vezano za obrazovanje odraslih, studija je usmjerena na učinkovitost APTR i programa ospozobljavanja u smanjenju dugotrajne nezaposlenosti. Dana je usporedba indikatora hrvatskog tržišta rada te provedenih politika s politikama provedenim u drugim zemljama Srednje i istočne Europe. Istaknuto je postojanje potrebe za boljom prilagodbom programa potrebama tržišta rada. Kao rezultat studije i potvrda njezine vrijednosti za praksu, pokrenut je niz aktivnosti vezanih za navedenu potrebu prilagodbe.

3.1.3. MOJPOSAO – ISTRAŽIVANJE O EDUKATIVnim POTREBAMA I PONUDI NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE

Istraživanje o obrazovnim potrebama i ponudi profesionalne edukacije na području Republike Hrvatske provedeno je tijekom rujna i listopada 2005. godine na uzorku od 1.501 zaposlenika (posloprimca) i 45 poslodavaca, te tijekom travnja 2008. godine na uzorku od 1.700 zaposlenika i 88 poslodavaca.

MojPosao, jedan od privatnih nacionalnih internetskih portala koji se bavi ponudom i potražnjom na tržištu rada, istraživanje je proveo za potrebe EduCentra, informacijske internetske stranice za ponudu i potražnju obrazovanja u Hrvatskoj, uz potporu Agencije za obrazovanje odraslih u nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.

Rezultati posljednjeg istraživanja pokazuju da 56% hrvatskih poslodavaca smatra strane jezike područjem u kojem je potrebno dodatno usavršavanje zaposlenika. Nadalje, njih 47% smatra da bi zaposlenici trebali razvijati upravljačke vještine (40%), nove marketinške vještine, itd. Iako čak 85% posloprimaca smatra da im je dosadašnje formalno obrazovanje dalo dobru, vrlo dobru ili odličnu osnovu za bavljenje njihovom profesijom, više od 40% poslodavaca smatra da njihovi zaposlenici nisu dobro pripremljeni i ospozobljeni za pojedine struke (kao što su promet, poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, prerada hrane). Tri četvrtine ispitanih posloprimaca poхађalo je neki program profesionalne edukacije, pri čemu svaki drugi smatra da mu je dodatna edukacija dala odličnu ili vrlo dobru osnovu za bavljenje njegovom profesijom. Iako 83% poslodavaca omogućuje svojim zaposlenicima poхађanje

programa profesionalne edukacije, njih čak 45% ističe da ipak ne ulaze dovoljno u edukaciju svojih zaposlenika, a čak 22% poslodavaca ne ulaze u edukaciju svojih zaposlenika iako im je ta edukacija potrebna.

3.1.4. AGENCIJA ZA STRUKOVNO OBRAZOVANJE

U sklopu projekta CARDS 2002 *Strukovno obrazovanje* provedena je *Komparativna studija tržišta rada i sustava strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj*, s ciljem 'pomoći i ocjene rada 13 privremenih sektorskih vijeća, te razvijanja novih programa za obitelji zanimanja u području agrarnog turizma, unutar dogovorenog okvira nacionalnih kvalifikacija, programa učenja i evaluacije'.

Studija je provedena u proljeće i ljetu 2006. godine od strane Radne skupine za tržište rada uspostavljene u sklopu projekta CARDS 2002. Predstavljeni podaci prikupljeni su iz niza različitih izvora. Studija predstavlja značajan doprinos razumijevanju međuodnosa između trenutačne socijalne i političke situacije, tržišta rada i sustava strukovnog obrazovanja, donoseći sedam jasnih rezultata kao i preporuke za daljnje korake sukladno predstavljenim rezultatima.

Sukladno podacima, analizama i zaključcima predstavljenim u studiji tržišta rada, analiza je rezultirala nekolicinom preporuka, posebno usmjerenih na privremena Sektorska vijeća, ali od koristi i drugim dionicima u sustavu strukovnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

3.1.5. GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR (GEM)

Od 2002. godine CEPOR (Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva), prvi *think-tank* u Hrvatskoj koji se bavi problematikom malog i srednjeg poduzetništva, objavljuje rezultate istraživanja temeljenog na metodologiji za usporedbu razine poduzetničke aktivnosti razvijenoj od strane London Business Schoola iz Londona i Babson Collegea iz Boston-a. Tim stručnjaka sa Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku analizira rezultate istraživanja te provodi godišnje kvalitativne intervjuje kako bi izračunao indeks UPA (ukupne poduzetničke aktivnosti; TEA – Total Entrepreneurship Index) za Hrvatsku, te tako omogućio usporedbu sektora sa sektorima sličnih zemalja koje također sudjeluju u istraživanju. Iako GEM nije primarno usmjeren na obrazovanje odraslih, njegovi rezultati imaju značajne implikacije za sustav obrazovanja i učenja odraslih.

U sklopu GEM-a provode se redoviti razgovori među stručnjacima o njihovim mišljenjima vezanim za značaj obrazovnih programa u školama za razvijanje poduzetničkog duha i realizaciju vještina značajnih za jačanje kulture poduzetništva. Kroz nekoliko uzastopnih godina bio je očigledan nedostatak sadržaja usmjerenih na poduzetništvo u sustavu redovnog obrazovanja, kako u smislu posebnih poduzetničkih vještina tako i stavova i mišljenja. U posljednjih nekoliko godina, međutim, započelo se s uključivanjem promicanja poduzetništva u strateške pakete za promicanje razvoja malih i srednjih poduzeća, te je kao rezultat toga nekolicina škola i sveučilišta u svoje programe uvrstila predmete kroz koje se promiče razvijanje poduzetničkih vještina. Još uvijek, međutim, nedostaje jedinstvena sveobuhvatna strategija za učenje poduzetničkih vještina u Republici Hrvatskoj, iako indeks UPA pokazuje značajnu poduzetničku aktivnost u osnivanju novih poduzeća.

3.2. INOVACIJE I PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Dobru praksu i inovacije u sustavu obrazovanja odraslih moguće je ilustrirati nizom primjera na različitim razinama sustava.

3.2.1. FORMULACIJE POLITIKA

3.2.1.1. NACIONALNA RAZINA

Prva novina u sustavu obrazovanja odraslih u Hrvatskoj bila je imenovanje Povjerenstva za obrazovanje odraslih u 2004. godini, sa zadaćom predlaganja mjera i aktivnosti za unaprjeđenje djelatnosti obrazovanja odraslih, te izrade *Nacrta prijedloga Zakona o obrazovanju odraslih*. Povjerenstvo je okupilo predstavnike nekolicine institucija u Republici Hrvatskoj koje su kroz svoju djelatnost vezane za obrazovanje odraslih: ministra znanosti, obrazovanja i športa kao predsjedavajućeg Povjerenstvu, čime je naglašena važnost njegova djelovanja; predstavnike HZPOU-a; Saveza visokih narodnih škola Saarlanda iz Njemačke; Katedre za andragogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci; Ureda za socijalno partnerstvo u Republici Hrvatskoj; Središnjeg državnog ureda za upravu; eksperte MZOŠ-a te Zavoda za školstvo Republike Hrvatske (sadašnje Agencije za odgoj i obrazovanje). Time je osigurano sudjelovanje svih zainteresiranih dionika u kreiranju politike sustava obrazovanja odraslih, kako bi konačna politika bila rezultat zahtjeva svih zainteresiranih dionika.

Također, u rujnu 2006. godine ministar znanosti, obrazovanja i športa donio je odluku o osnivanju Vijeća za pedagoški standard predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. 20. prosinca iste godine ministar donosi odluku o osnivanju Povjerenstva za obrazovanje odraslih pri Vijeću za pedagoški standard, sa zadaćom određivanja standarda i mjerila u obrazovanju odraslih. Vršitelj dužnosti ravnatelja Agencije za obrazovanje odraslih imenovan je predsjednikom Povjerenstva; preostali članovi imenovani su iz AOO-a, dva andragoška centra akreditirana za provođenje formalnih programa obrazovanja za andragoške vještine, pučkih otvorenih učilišta i srednjih škola. Na redovnim zasjedanjima, članovi Povjerenstva za izradu standarda u obrazovanju odraslih utvrdili su minimalne standarde i mjerila u obrazovanju odraslih koji se odnose na: obrazovne programe i uvjete za njihovo izvođenje; obrazovne skupine; oblike nastave; kadrovske i ostale uvjete vezane uz djelatnike koji rade u obrazovanju odraslih; tehničke odrednice kurikuluma. Rezultati rada povjerenstva inkorporirani su u nacrte Pravilnika koji proizlaze iz *Zakona o obrazovanju odraslih*.

Donošenjem *Zakona o obrazovanju odraslih* (NN 17/07) unesene su četiri važne novine u sustav obrazovanja odraslih: vertikalna prohodnost, obrazovni dopust, financiranje obrazovanja odraslih te načelo partnerstva. Ove novine detaljno su opisane u točci 1. ovoga izvješća.

3.2.1.2. REGIONALNA RAZINA – KARLOVAČKA ŽUPANIJA

Krajem 2006. godine Karlovačka županija donijela je *Strategiju razvoja ljudskih potencijala Karlovačke županije 2006.-2012.*, u kojoj se detaljno analiziraju ključna pitanja o politici obrazovanja, gospodarskim problemima, nezaposlenosti, te ostala važna pitanja vezana za razvoj ljudskih potencijala.

Strategija razvoja ljudskih potencijala donesena je s ciljem podupiranja zapošljavanja i razvoja ljudskih potencijala na području Županije. Dokument je donesen u sklopu projekta CARDS 2004 *Lokalno partnerstvo za zapošljavanje*. Usklađen je sa smjernicama *Europske strategije zapošljavanja* te povezan s *Regionalnim operativnim programom 2005.-2012.*,

Nacionalnim akcijskim planom zapošljavanja Republike Hrvatske te radnom verzijom Operativnog programa za razvoj ljudskih resursa 2007.-2013. Primjenom ovakvog pristupa stvorene su logičke poveznice u Strategiji te je Karlovačkoj županiji omogućeno poduzimanje nužnih aktivnosti za provedbu i razvoj inovativnih politika zapošljavanja i razvijanja ljudskih potencijala. Isti će se pristup primijeniti za pripremu Karlovačke županije za učinkovitu upotrebu prepristupnih fondova EU-a, kao i strukturalnih fondova EU-a kad Republika Hrvatska postane članicom EU-a.

Sustavna provedba aktivnosti predviđenih unutar Strategije trebala bi biti usmjerena na pet glavnih prioriteta definiranih Strategijom te bi trebala rezultirati postizanjem temeljnog cilja razvoja ljudskih potencijala, definiranog na sljedeći način: do 2012. godine Karlovačka županija imat će najveću stopu zaposlenosti u Hrvatskoj, uz provođenje cjeloživotnog učenja, poštivanje jednakih mogućnosti za sve, korištenje najnovijih tehnologija, te slijedeće načela održivog razvoja.

3.2.1.3. INSTITUCIONALNA RAZINA – SVEUČILIŠTE U RIJECI

Sveučilište u Rijeci donijelo je Strategiju 2007.-2013. U Strategiji se navodi da će Sveučilište u Rijeci organizirati programe cjeloživotnog učenja i uspostaviti institucionalnu strukturu za njihovu provedbu. Programi cjeloživotnog učenja bit će otvoreni ljudima svih životnih dobi, posebice treće životne dobi (Sveučilište za treću dob), kako bi se omogućilo kontinuirano obrazovanje i osobni razvoj svakog pojedinca. Za programe cjeloživotnog učenja provodit će se akreditacijski postupak i primjenjivati standardi kvalitete kao i za sveučilišne studije, pa će se bodovi ostvareni na njima moći koristiti za izgrađivanje i dograđivanje akademskog i kvalifikacijskog profila. Nadalje, Sveučilište u Rijeci uspostavit će institucionalnu strukturu za akreditaciju prethodnoga neformalnog i informalnog učenja. Programi cjeloživotnog učenja bit će sastavni dio redovitih aktivnosti sveučilišnih djelatnika.

Uz Strategiju, donesen je i Akcijski plan, kojim je planirano pokretanje Centra za cjeloživotno učenje u rujnu 2008. godine. Osnovana je radna skupina koja je zadužena donijeti Temeljni dokument Centra za cjeloživotno učenje Sveučilišta u Rijeci, a u razdoblju do osnivanja Centra i plan za pokretanje programa cjeloživotnog učenja.

U djelu Strategije vezanom za cjeloživotno obrazovanje nenastavnog osoblja navodi se kako će Sveučilište u Rijeci, u sklopu sveučilišnih programa cjeloživotnog učenja, uspostaviti sustav i financijske instrumente za organizirano, formalno i neformalno, osposobljavanje administrativnoga i tehničkog osoblja zaposlenog na Sveučilištu te programirano poticati osposobljavanje osoblja u drugim domaćim i inozemnim institucijama. Sveučilište si tako postavlja Zadatak 5. *Uspostaviti sustav i financijske instrumente za cjeloživotno obrazovanje nastavnoga i nenastavnog osoblja u ciklusima od 5 godina te najmanje 50% nenastavnog osoblja uključiti u taj sustav već u prve 2 godine.*

U dijelu Strategije vezanom za osposobljavanje građana za život u EU-u navodi se: Sveučilište u Rijeci razvit će ciljane obrazovne programe i uspostaviti obrazovne centre za obrazovanje hrvatskih građana za život u EU-u. Infrastrukturu, iskustvo i ljudi koji će se stvoriti kroz te aktivnosti Sveučilište u Rijeci koristit će za obrazovnu ponudu svim državama i njihovim građanima, posebice državama zapadnoga Balkana koje još nisu započele prepristupni i pregovarački proces.

3.2.2. PROVEDBA PROGRAMA OBRAZOVANJA I UČENJA ODRASLIH

3.2.2.1. MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA

Među programima koje provodi MZOŠ kao primjer dobre prakse može poslužiti dodjela stipendija. S ciljem izgradnje kapaciteta u znanstvenim i obrazovnim ustanovama u Hrvatskoj, MZOŠ, na temelju niza bilateralnih sporazuma i provedbenih programa, odobrava stipendije za poslijediplomsko, doktorsko, istraživačko i jezično obrazovanje i usavršavanje u inozemstvu. U akademskoj godini 2007./2008. bilateralne stipendije za stručno usavršavanje na obrazovnim i istraživačkim ustanovama u inozemstvu iskoristilo je 195 kandidata. U istoj akademskoj godini MZOŠ je dodijelio 113 stipendija u iznosu od 5.000 EUR za poslijediplomsko i doktorsko obrazovanje.

3.2.2.2. MINISTARSTVO OBITELJI, BRANITELJA I MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti financira niz inovativnih programa neformalnog obrazovanja za osobe s posebnim potrebama, poput projekta *Gluhe smo, ali i sposobne – edukacija za zapošljavanje i samozapošljavanje gluhih žena ili Osobni rast i razvoj kroz razvijanje socijalnih vještina* koje provodi Poduzetnički centar ROSA, a za koje je Ministarstvo osiguralo 265.462,50 kuna. Pored navedenih, potrebno je naglasiti projekte usmjerene informatičkoj izobrazbi osoba s invaliditetom, usvajajući vještina potrebnih za olakšavanje provođenja svakodnevnih životnih aktivnosti i bolju zaštitu zdravlja, usvajanje različitih socijalnih, sportskih i kreativnih vještina, kao što su:

- Udruga gluhih i nagluhih Međimurske županije Čakovec, *Ospozobljavanje građana i članova za komunikaciju gestama*
- Savez društava multiple skleroze Hrvatske, simpozij *Mladi s multiplom sklerozom u RH – zaštita, promicanje prava i dostojanstva*
- Hrvatska udruga paraplegičara i tetraplegičara, *Radni vikend osoba s paraplegijom i tetraplegijom sa stručnjacima*
- Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet, edukativni seminar za korisnike pasa vodiča slijepih (mladi) *Utjecaj kriznih situacija na mobilnost mladih*
- Udruženje slijepih esperantista Hrvatske (USEH), *Mladi slijepi opet uče esperanto*

U razdoblju od 2006. do 2008. godine, Ministarstvo provodi projekt uvođenja instituta osobnog asistenta za osobe s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta u Republici Hrvatskoj. Projekt se provodi u suradnji s 49 udruga, a do sad je uključeno 176 korisnika, za što je neformalno obrazованo 176 osobnih asistenata koji pružaju uslugu osobama s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta kroz projekte Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske *Edukacija za provođenje pilot projekta osobnog asistenta u sustavu neovisnog življenja te Edukacija za provođenje i praćenje pilot projekta osobnog asistenta u sustavu neovisnog življenja* u 2006. i 2007. godini.

3.2.2.3. HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

Obrazovanje za poduzetništvo (E4E)

U skladu s trenutačnim stanjem i razvojnim trendovima unutar hrvatskog gospodarstva, Hrvatska gospodarska komora pokrenula je projekt *E4E - Obrazovanje za poduzetništvo*. Projekt pokrenut u svibnju 2006. godine usmjeren je na razvoj koncepta cjeloživotnog učenja koji odgovara potrebama globalnog tržišta današnjice, s naglaskom na obrazovnim ciljevima EU-a. Nositelj je projekta HGK, dok su projektni partneri MINGORP, MZOŠ te HOK, HZZ i HUP.

Projekt je prvenstveno usmjeren na promicanje koncepta cjeloživotnog učenja, razvoj kvalifikacija i provedbu obrazovanja za poduzetništvo. Očekivane rezultate moguće je sažeti kao:

- Kontinuirano podizanje svijesti o konceptu, nužnosti i mogućnostima cjeloživotnog učenja
- Definiranje okvira nužnih kompetencija i kvalifikacija u sustavu formalnog i neformalnog obrazovanja; utvrđivanje potrebe za novim kvalifikacijama i vještinama (zanimanjima) uz istovremeno moderniziranje postojećih;
- Uspostava i razvoj jedinstvenog i cjelovitog sustava cjeloživotnog obrazovanja za poduzetništvo i njegove ugradnje u obrazovni sustav Republike Hrvatske.

Stvoreni *brand E4E*, koji ukazuje na realne kapacitete HGK da sudjeluje u svim ključnim momentima odlučivanja, uključujući i one koji se tiču promjena i razvoja u sustavu obrazovanja, te artikulira zahtjeve svojih članova kroz vlastiti sustav ustanova obrazovanja i usavršavanja, postat će ključnim faktorom u razvoju hrvatskog gospodarstva temeljenog na znanju.

3.2.3. MEĐUSEKTORSKA SURADNJA

3.2.3.1. SURADNJA U PROVEDBI I PROMICANJU CJEOŽIVOTNOG UČENJA

U prosincu 2006. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatska gospodarska komora potpisali su *Sporazum o suradnji u provedbi cjeloživotnog učenja*. *Sporazumom* je uspostavljena suradnja u promicanju cjeloživotnog učenja, kreiranju sustava cjeloživotnog učenja, definiranju potrebnih okvira kompetencija i kvalifikacija, razvoju jedinstvenog sustava obrazovanja za poduzetništvo, stvaranju koncepta i nastavnih programa (kurikuluma) kroz integrirani međukurikularni pristup poduzetničkog učenja, promicanju vježbovnih tvrtki kao modela obrazovanja za uključivanje mladih ljudi u poduzetništvo, usavršavanju nastavnika i profesora, treningu gospodarstvenika, te usklađivanju aktivnosti u cilju provedbe praktične nastave za učenike i studente kod gospodarskih subjekata.

Zajedno s Agencijom za obrazovanje odraslih te internetskim portalom MojPosao, MZOŠ je i potpisnik *Sporazuma o suradnji u promicanju cjeloživotnog učenja* iz 2007. godine. Potpisnici su kroz Sporazum nastojali ohrabriti sve dionike procesa formalnog i neformalnog obrazovanja, kao i ostale zainteresirane stranke, na sudjelovanje u procesu cjeloživotnog učenja kao značajnom faktoru u razvoju hrvatskog tržišta rada i gospodarstva temeljenog na znanju.

3.2.3.2. SEKTORSKA VIJEĆA

Agencija za strukovno obrazovanje nastoji uskladiti sustav strukovnog obrazovanja s potrebama poslodavaca (u gospodarstvu i javnom sektoru), pojedinaca, sustava visokog obrazovanja i društva u cijelini. S tom svrhom, svi dionici sustava obrazovanja povezani su u posebna tijela, 13 sektorskih vijeća, osnovana od strane Agencije u srpnju 2006. godine, te odobrena od strane MZOŠ-a.

Sektorska vijeća tripartitna su tijela koja čine predstavnici socijalnih partnera, gospodarstvenika/poslodavaca, fakulteta i škola. Radom sektorskih vijeća upravlja ASO. Neke od aktivnosti vijeća su: predlaganje obrazovnih sektora, predlaganje zanimanja unutar svakog obrazovnog sektora, predlaganje kvalifikacija unutar svakog zanimanja ili među zanimanjima, definiranje kompetencija bitnih za svaku kvalifikaciju, predlaganje mreže nastavnih programa, iskazivanje specifičnosti vezanih za regionalni razvoj koje obrazovni sustav treba zadovoljiti, i druge.

3.2.3.3. HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

U sklopu Hrvatske gospodarske komore, Centar za razvoj ljudskih potencijala aktivno djeluje na uspostavljanju zajednica za strukovno povezivanje i organiziranje članica Komore koje ne zahtijevaju plaćanje članarine i usmjerene su na razmjenu informacija i stručnog znanja, predstavljanje zajedničkih interesa, obrazovanje i cjeloživotno učenje.

Unutar Centra konstituirane su do sada tri ovakve zajednice:

- Zajednica za unapređenje intelektualnog kapitala (uspostavljena u 2001. godini), koja je u 2005. godini pokrenula projekt APENIK (*Akcija povećanja efikasnosti nacionalnog intelektualnog kapitala*) s ciljem povećanja sposobnosti gospodarstva za stvaranje vrijednosti, te time povećanja konkurentnosti.
- Zajednica za strane jezike (osnovana u 2002. godini) koja radi na usvajanju zajedničkih standarda na svim razinama stjecanja i provjere stranih jezika.
- Zajednica za razvoj ljudskih potencijala (osnovana 2004. godine), nastala s namjerom upozoravanja višeg menadžmenta domaćih poduzeća na potrebu postojanja odjela za razvoj ljudskih potencijala koji bi, među ostalim, osiguravao poduzeću upravo onaj profil zaposlenika koji se traži, te se bavio njihovim dalnjim razvojem.

Zajednice broje 450 članova, gospodarskih subjekata raznih područja djelatnosti, zainteresiranih za promidžbu obrazovanja i ljudskih potencijala kao ključnog čimbenika u razvoju suvremenog poduzetništva.

HGK također organizira konferenciju EDUCA PLUS, međunarodnu konferenciju i izložbu o cjeloživotnom učenju i razvoju ljudskih potencijala. EDUCA PLUS je događanje koje okuplja struku, predstavlja novosti i pruža uvid u mogućnosti korištenja novih tehnologija, kako za edukaciju tako i za praćenje razvoja ljudskih potencijala u poduzećima. Konferencija pruža sažeti pregled suvremenih trendova s područja razvoja ljudskih potencijala temeljenih na iskustvima iz prakse, ali uzimajući u obzir i znanstveni pristup. Prva konferencija EDUCA PLUS održana je u 2003. godini, a od tad se održava svake jeseni.

Cilj je ovog događanja biti referentnom točkom u regiji koja okuplja profesionalce i djelatnike u sustavu obrazovanja, na kojoj se predstavljaju novosti i inovacije te pruža uvid u mogućnosti primjene novih tehnologija kako u obrazovanju tako i u praćenju razvoja ljudskih potencijala u tvrtkama.

U listopadu 2007. godine održana je konferencija EDUCA PLUS pod naslovom *Povezivanje gospodarstva i obrazovnog sustava*. Cilj konferencije, koja je organizirana pod pokroviteljstvom MZOŠ-a i AOO-a, time pružajući praktičan primjer povezivanja dvaju sustava, bio je potaknuti komunikaciju i naglasiti važnost suradnje između sustava obrazovanja i gospodarskog sustava, kao i naglasiti važnost cjeloživotnog učenja.

3.2.3.4. SURADNJA NA LOKALNOJ I REGIONALNOJ RAZINI

Velik broja gradova i općina također sudjeluje u nekom obliku suradnje u području obrazovanja odraslih. Nekoliko primjera poslužit će za ilustraciju ove vrste suradnje.

Grad Novalja potpisao je *Sporazum o suradnji* s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Splitu. Suradnja obuhvaća:

- usavršavanje djelatnika tijela uprave Grada Novalje (organiziranje tečajeva, seminara, radionica za djelatnike uprave, engleskog (njemačkog, francuskog) jezika za pravnike)

- pružanje pravne pomoći pri ustroju i radu javnih službi Grada Novalje
- korištenje stručne i knjižnične grade za potrebe djelatnika lokalne samouprave.

Grad Novalja suradnju s Pravnim fakultetom ostvaruje u sklopu Centra za cjeloživotno obrazovanje Pravnog fakulteta, koristeći prostore Grada. Kao rezultat suradnje, organizirat će se stručni skupovi i ljетna škola (seminari) za zainteresirane građane i djelatnike lokalne samouprave Ličko-senjske županije. Grad Novalja pružat će pomoć ostalim korisnicima navedenih usluga koje Pravni fakultet bude organizirao za zainteresirane građane i institucije lokalne samouprave, a po potrebi i šire.

Prisutne su i inicijative koje uključuju veći broj dionika na lokalnoj i regionalnoj razini. Primjer ovakve inicijative je *Ugovor o školovanju nezaposlenih osoba za posao pomoćnog sladoledara* (9 osoba), zaključen između Hrvatske obrtničke komore Šibensko-kninske županije i središnje podružnice Hrvatskog zavoda za zapošljavanje s jedne strane, te Pučkog otvorenog učilišta Šibenik s druge.

4. OPISMENJAVANJE ODRASLIH

4.1. DEFINICIJA PISMENOSTI

U studenom 2004. godine, kad je Vlada Republike Hrvatske usvojila *Strategiju obrazovanja odraslih*, koja zajedno s popratnim *Akcijskim planom* služi kao temeljni dokument i osnova za daljnje aktivnosti u području obrazovanja odraslih, nastupila je promjena u definiciji pismenosti u Hrvatskoj. *Strategija* ističe da je potrebno uzeti u obzir novo shvaćanje 'pismenosti 21. stoljeća', koja razumijeva sposobljenost za čitanje s razumijevanjem, vještine komuniciranja, znanja stranih jezika i korištenja suvremene informacijske i komunikacijske tehnologije, omogućuje kvalitetno razumijevanje prirodnih i društvenih zbivanja, sposobljenost za rješavanje problema, vještine i spremnosti za timski rad, prihvaćanje drugih i drugaćijih, sposobljenost za trajno učenje. Ova je definicija opsegom mnogo šira od one kojom je godinu dana ranije, 2003., vođena izrada projekta *Za Hrvatsku pismenost: put do poželjne budućnosti* (predstavljen u točci 4.2.), a koja slijedi načela iznesena u *Rezoluciji Ujedinjenih naroda o UN-ovom desetljeću pismenosti*, koja kaže da 'nijednoj osobi ne smije biti uskraćena mogućnost stjecanja osnovnog obrazovanja, pod kojim se podrazumijeva funkcionalna pismenost'.

Međutim, u praksi opismenjavanja, pismenom se obično smatra osoba koja zna čitati, pisati i računati, i osoba koja je završila osnovno obrazovanje. Stoga su se za svrhe projekta *Za Hrvatsku pismenost* nepismenim osobama, i time potencijalnim korisnicima projekta, smatrале osobe iznad 15 godina koje nisu završile osnovno obrazovanje. Štoviše, u nacrtu projekta jasno se navodi da je njegov cilj 'omogućiti pojedincima starijim od 15 godina da završe osnovno obrazovanje i tako povećati razinu pismenosti'. Nadalje, definicija pismenosti koja se koristila u posljednjem popisu stanovništva 2001. godine opisuje pismenu osobu kao 'osobu sa ili bez škole ako može pročitati i napisati sastavak u vezi sa svakidašnjim životom, odnosno koja može pročitati i napisati pismo bez obzira na kojem jeziku ili pismu može čitati odnosno pisati'.⁵ Iako ova definicija odgovara definiciji funkcionalne pismenosti, ona je još uvijek daleko o pojma 'pismenosti 21. stoljeća' koja se opisuje u *Strategiji obrazovanja odraslih*.

Na temelju članka 65. *Ustava Republike Hrvatske* (Narodne novine 124/00, 28/01), osnovno je školovanje obvezatno i besplatno za sve građane, a srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje svakomu je dostupno, pod jednakim uvjetima, u skladu s njegovim sposobnostima. Članci 81. i 83. *Zakona o osnovnom obrazovanju* (Narodne novine 69/03, 76/05) reguliraju temelje osnovnog obrazovanja odraslih, navodeći da osoba koja nije završila osnovnu školu to može učiniti pohađanjem nastave (na temelju posebnog nastavnog plana i programa koji je usvojio MZOŠ) ili polaganjem ispita, prema uredbama *Pravilnika o završavanju osnovnog školovanja odraslih polaganjem ispita* (Narodne novine 70/91). Ovaj pravilnik, koji je MZOŠ usvojio 1991. godine, omogućava odraslima (definiranim kao pojedincima starijim od 15 godina) koji nisu završili osnovno obrazovanje da to učine polaganjem ispita iz pojedinačnih predmeta pred posebno оформljenom tročlanom ispitnom komisijom.

⁵ Više informacija na: www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/census_met.htm

4.2. USVOJENE POLITIKE I DOKUMENTI

Prema popisu stanovništva 2001. godine u Republici Hrvatskoj bilo je 685.711 stanovnika ili 19,5% starijih od 15 godina bez završenog osnovnog obrazovanja, i to: bez škole 105.332 ili 3%, od 1 do 3 završena razreda 166.371 ili 4,7%, od 4 do 7 završenih razreda – 444.008 stanovnika ili 11,8%. Reagirajući na takvo nepovoljno stanje, Vlada Republike Hrvatske u svoj je *Operativni plan provođenja programa Vlade do kraja 2003. godine* uvrstila i 'osnovnoškolsko obrazovanje i stručno osposobljavanje za prvo zanimanje'.

Na temelju toga programskog zadatka, ali i kao odgovor na *Desetljeće pismenosti UN-a*, inicijativu Opće skupštine Ujedinjenih naroda, Vlada je u srpnju 2003. godine pokrenula nacionalni projekt *Za Hrvatsku pismenost: put do poželjne budućnosti; Desetljeće pismenosti u Hrvatskoj 2003.-2012*. Svrha je projekta dvojaka: povećati opću razinu pismenosti te smanjiti nezaposlenost tako da se osobama bez zanimanja omogući završavanje osnovnog obrazovanja i osposobljavanja za jednostavna zanimanja.

Ovo je ključni projekt vezan za opismenjavanje odraslih u Republici Hrvatskoj. Svi građani Republike Hrvatske koji nisu završili osnovno obrazovanje smatraju se potencijalnim korisnicima projekta. Međutim, u početnim godinama provedbe programa ciljana su skupina polaznici od 15 do 50 godina života, njih 90.600 (13,2% stanovništva) te još 791 polaznik u dobi od 10 do 14 godina, što je ukupno 91.391 polaznik ili 13,3%.

Ključni dionik je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, autor projekta. Projekt se u potpunosti financira iz državnog proračuna, a završavanje osnovne škole i strukovnog osposobljavanja je besplatno za polaznike. Ukupno financiranje iz državnog proračuna iznosilo je 1.200.000 kuna za 2003., 10.000.000 kuna za 2004., 5.300.000 kuna za 2005., 6.000.000 kuna za 2006. i 6.550.000 kuna za 2007. godinu. U fazu provedbe uključeni su brojni drugi dionici: županije, gradovi, općine, tvrtke, Hrvatski zavod za zapošljavanje, ustanove za obrazovanje odraslih (osnovne i srednje škole, pučka otvorena učilišta), udruge poslodavaca, nevladine i neprofitne organizacije, i mediji. Cjelokupne bi aktivnosti trebali voditi uredi državne uprave – odsjeci za prosvjetu u suradnji s pučkim/narodnim otvorenim učilištima.

Provedba projekta počela je u 2003. godini. Do 2007. u provedbi projekta sudjelovalo je 39 obrazovnih ustanova, od toga 13 osnovnih škola, 21 pučko otvoreno učilište, 1 srednja škola i 4 ostale ustanove. Sve ustanove koje žele provoditi projekt moraju dobiti odobrenje od MZOŠ-a.

Projekt nudi mogućnost formalnog obrazovanja na osnovnoškolskoj razini te dodatni fakultativni program strukovnog osposobljavanja za jednostavno zanimanje po izboru (s ponuđenog popisa). MZOŠ je za svrhe ovoga projekta izradio nastavni plan i program za osnovno obrazovanje odraslih. Program (kurikulum) se sastoji od 6 obrazovnih razdoblja koja traju po 18 tjedana. Prvo (I.) i drugo (II.) obrazovno razdoblje odgovaraju prvim četirima razredima osnovne škole. Oni su namijenjeni odraslima koji nisu završili prva četiri razreda osnovne škole. Predmeti i broj nastavnih sati prikazani su u tablici niže:

Tablica 6: Nastavni plan i program projekta Za Hrvatsku pismenosti – obrazovna razdoblja I. i II.

	Predmet	Broj nastavnih sati po obrazovnom razdoblju	
		I.	II.
1.	Hrvatski jezik	120	108
2.	Matematika	60	72
Ukupno:		180	180

Obrazovna razdoblja od III. do VI. odgovaraju preostalim razredima osnovne škole te su namijenjena odraslim osobama koje su završile samo prva četiri razreda redovite osnovne škole.

Nastavni plan i program prikazan je u tablici:

Tablica 7: Nastavni plan i program projekta Za Hrvatsku pismenosti – obrazovna razdoblja III.-VI.

	Predmet	Broj nastavnih sati po obrazovnom razdoblju			
		III.	IV.	V.	VI.
1.	Hrvatski jezik	90	90	72	72
2.	Likovna kultura				12
3.	Glazbena kultura				12
4.	Strani jezik	36	36	36	36
5.	Matematika	72	72	72	72
6.	Biologija			18	18
7.	Kemija			18	18
8.	Fizika			18	18
9.	Povijest	18	18	18	18
10.	Zemljopis	18	18	18	18
11.	Građansko obrazovanje				18
12.	Tehnička kultura i informatika		24	24	24
13.	Tjelesni odgoj				18
	Ukupno:	234	258	294	354
	Izborni predmeti				
14.	Program osposobljavanja			150	

Nastavni plan i program prilagodljiv je potrebama odraslih polaznika i njihovom predznanju. Kao što se vidi, nastavni sati za programe osposobljavanja za jednostavna zanimanja uključeni su u tablici za obrazovna razdoblja V. i VI. te se mogu završiti paralelno s osnovnoškolskim obrazovanjem. Ukupno trajanje programa je tri godine. Dodatni, paralelni program osposobljavanja traje ukupno 150 nastavnih sati.

Obrazovanje koje se stječe kroz projekt *Za Hrvatsku pismenosti: put do poželjne budućnosti* dio je sustava formalnog obrazovanja te je kao takvo prepoznato u hrvatskom sustavu javnih isprava. Odraslih polaznici koji završe ovaj program dobit će javnu ispravu koja dokazuje završetak osam razreda osnovnog obrazovanja, što im daje mogućnost da se nastave školovati bez daljnjih prepreka.

Projekt je promoviran pomoću televizijske i radijske reklame te letka namijenjenog široj publici. Letak je sadržavao podatke o tome kome se odrasli trebaju obratiti ako žele sudjelovati u projektu. Pripremljena je i brošura za potencijalne partnerske ustanove. Međutim, odgovornost za motiviranje potencijalnih odraslih polaznika na sudjelovanje u projektu prepuštena je lokalnim uredima državne uprave i njihovim odjelima za obrazovanje, u suradnji s pružateljima programa, tvrtkama i Hrvatskim zavodom za zapošljavanje.

U razdoblju od 2003. do 2007. godine više je od 3.500 odraslih osoba (3,83% ukupne ciljne skupine projekta) sudjelovalo u projektu i završilo osnovno obrazovanje i osposobljavanje za jednostavno zanimanje.

Međutim, projekt *Za Hrvatsku pismenosti: put do poželjne budućnosti* ne smatra se inovativnim programom te se planira njegova revizija kako bi bolje odgovarao potrebama odraslih polaznika (što je podrobnije opisano u točci 4.4.).

4.3. PITANJA MANJINA I RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

4.3.1. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Projekt *Za Hrvatsku pismenosti: put do poželjne budućnosti* naglašava načelo 'uključivanja cijele zajednice' i pružanja jednakih prava i mogućnosti za učenje svima. Projekt ne identificira posebne ciljne skupine, osim onih određenih dobi.

Međutim, postoje brojni pokušaji suzbijanja diskriminacije određenih skupina, kao što su žene. U Hrvatskoj žene čine 51,9% ukupne populacije. Međutim, prema popisu stanovništva iz 2001. godine, žene čine i većinu nepismenog stanovništva, s više od 57.084 nepismenih žena. Politika ravnopravnosti spolova i nediskriminacije žena, kao jedno od temeljnih načela demokratskog poretku i društvenog sustava u Hrvatskoj, prihvaćena je na najvišoj državnoj razini odlukama Vlade i Sabora. U 1997. godini Vlada Republike Hrvatske usvojila je prvu *Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova*, koja je obuhvaćala razdoblje od 1997. do 2000. godine. U 2001. godini Hrvatski je sabor jednoglasno usvojio *Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova* i popratni *Provedbeni program*, za razdoblje od 2001. do 2005. godine. U 2003. godini usvojen je i *Zakon o ravnopravnosti spolova*. *Zakon* strogo zabranjuje izravnu i neizravnu diskriminaciju na temelju spola, podrazumijevajući pod ravnopravnosću spolova jednaku zastupljenost muškaraca i žena u svim sferama javnog i privatnog života, njihov jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje prava, kao i jednakе naknade za postignute rezultate. Članak 13. posebice zabranjuje diskriminaciju na temelju spola na tržištu rada, vezano za osposobljavanje, stjecanje dodatnih kvalifikacija ili prekvalifikaciju. Članak 14. naglašava pitanje ravnopravnosti spolova kao sastavnog dijela sustava obrazovanja i cjeloživotnog učenja, te uvodi posebne mjere za provedbu obrazovnih programa (Narodne novine 116/03).

U 2006. godini usvojena je nova *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.*, kao ključni strateški dokument u Hrvatskoj za pitanja ravnopravnosti spolova, a s ciljem eliminacije diskriminacije žena i uspostavljanja stvarne ravnopravnosti spolova kroz provedbu politike jednakih mogućnosti u razdoblju od 2006. do 2010. godine. Ciljevi u *Politici* uključuju stvaranje jednakih mogućnosti na tržištu rada i uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja.

Točka 3. *Politike, Rodno osjetljivo obrazovanje*, usmjerena je na tri cilja: 3.1. Uvesti rodno osjetljiv odgoj i obrazovanje u cijelokupni obrazovni sustav, uz uklanjanje rodnih stereotipa iz udžbenika i nastavnih planova i programa te sustavnu edukaciju o ravnopravnosti spolova za nositelje/nositeljice procesa na svim razinama sustava; 3.2. Postići spolnu ravnotežu u odabiru područja obrazovanja u srednjim školama i visokoškolskim ustanovama; i 3.3. Omogućiti stjecanje znanja o pitanjima ravnopravnosti spolova na akademskoj razini te poticati znanstvena istraživanja radi utvrđivanja stanja, praćenja provedbe i vrednovanja učinaka politike ravnopravnosti spolova na svim razinama javnog i privatnog života.

U skladu s usvojenim strateškim okvirom, AOO je u razdoblju od 2006. do 2007. godine poduzeo niz aktivnosti vezanih za navedenu mjeru 3.1., kako bi osigurao ravnopravnost spolova u obrazovanju odraslih. U studenom 2007. godine predstavnica Agencije imenovana je članicom radne skupine koju je uspostavila Agencija za odgoj i obrazovanje s ciljem stvaranja programa osposobljavanja o ravnopravnosti spolova. Predstavnica Agencije sudjeluje u izradi programa osposobljavanja za voditelje stručnih vijeća na regionalnoj razini u području odgoja i obrazovanja, za 2008. godinu.

Niz drugih dokumenata, planova i programa usvojenih u Hrvatskoj ističu načelo ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti u pristupu obrazovanju: *Nacionalni program za članstvo u EU-u* (2003.-2008.), *Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.*, *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja*, *Nacionalni program za zaštitu i promicanje ljudskih prava 2008.-2011.*, *Izvješće o napretku u postizanju nacionalnih milenijskih razvojnih ciljeva u Republici Hrvatskoj* (2004.-2005.; pri čemu je cilj 3 *Ravnopravnost spolova i osnaživanje žena*), i drugi. *Strategija i Akcijski plan obrazovanja odraslih* i *Zakon o obrazovanju odraslih* (koji ističe da se obrazovanje odraslih temelji na načelima blizine i dostupnosti obrazovanja svima pod jednakim uvjetima, u skladu sa sposobnostima pojedinaca te načelima raznolikosti i uključivosti), kao dva ključna dokumenta o obrazovanju odraslih, također se dotiču pitanja ravnopravnosti spolova i nediskriminacije.

4.3.2. ROMSKA NACIONALNA MANJINA

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, u Hrvatskoj živi 9.493 pripadnika romske nacionalne manjine, što predstavlja 0,21% ukupne populacije. Međutim, procjene su mnogo više te dostižu između 30.000 i 40.000 stanovnika romske nacionalnosti. Životni uvjeti većine pripadnika romske nacionalnosti smatraju se teškima zbog njihove niske razine sudjelovanja u obrazovnom sustavu, neprimjerenih uvjeta stanovanja i posebice loših uvjeta u područjima u kojima živi većina Roma. Nadalje, mnogi su Romi nezaposleni i bez stalnog izvora prihoda – istraživanje iz 2002. godine pokazalo je da u 89% romskih kućanstava koja su sudjelovala u istraživanju nijedan član nije imao stalni izvor prihoda.

Članak 15. *Ustava Republike Hrvatske* jamči ravnopravnost svim pripadnicima nacionalnih manjina. 2003. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je *Nacionalni program za Rome* s ciljem izrade politika za sustavnu pomoć Romima u poboljšanju životnih uvjeta i uključivanju u društveni život zajednice i procese donošenja odluka na lokalnoj i široj razini, a bez gubitka vlastitog identiteta, kulture i tradicije. *Program* je usmjerен na 11 različitih problemskih područja, od uključivanja građana romske nacionalnosti u društveni i politički život do zdravlja, zapošljavanja i očuvanja romske tradicije i kulture, a predlažu se konkretne mјere za poboljšanje položaja Roma u hrvatskome društvu.

Poglavlje VIII. *Programa* usmjereno je na obrazovanje Roma, sa sedam definiranih ciljeva i nizom mјera čiji je cilj povećati sudjelovanje Roma svih dobnih skupina u obrazovnom sustavu. Posebna mјera namijenjena je povećanju broja pismenih odraslih Roma: *Motivirati i ponovno uključiti u osnovno obrazovanje romsku djecu koja su iz nekog razloga napustila osnovno školovanje, a Rome koji su stariji od 15 godina, a nisu završili osnovnu školu ili su*

nepismeni, uključiti u program Vlade Republike Hrvatske "Za Hrvatsku pismenosti: Put do poželjne budućnosti", namijenjen opismenjivanju odraslih osoba i stjecanju zanimanja. Za 2004. godinu izdvojeno je 600.000 kuna za provedbu.

Usporedno s provedbom *Nacionalnog programa*, Vlada Republike Hrvatske je poduzela sljedeći korak u svibnju 2005. kad se pridružila sedam (sad osam) drugih vlada, Bugarske, Crne Gore, Češke, Mađarske, Makedonije, Rumunske, Slovačke i Srbije, u inicijativi *Desetljeće uključenosti Roma 2005.-2015.*, koju su pokrenuli Svjetska banka i Institut otvoreno društvo. Republika Hrvatska, kao i ostale članice *Desetljeća*, pripremila je svoj *Akcijski plan*, obvezavši se provesti ga u sljedećih deset godina. *Akcijski plan* se nadovezuje na *Nacionalni program za Rome* iz 2003. godine.

On je usmjeren na probleme s kojima se romska populacija susreće u četiri područja: obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje i stanovanje. Mjere predložene *Akcijskim planom* stvorene su kako bi se eliminirala marginalizacija i diskriminacija romske manjine, kako bi se istrijebilo siromaštvo i poboljšali životni standardi kao rezultat brzeg gospodarskog rasta. Svake godine ministarstva i druga relevantna tijela državne uprave nadležna za provedbu određenih zadaća odlučuju o mjerama koje će se provesti sljedeće godine i predaju svoje prijedloge Povjerenstvu za praćenje provedbe Nacionalnog programa za Rome. Jednako tako, sve provedbene agencije obvezne su planirati sredstva potrebna za provedbu mjera koja će se osigurati u državnom proračunu. Procjenjuje se da će u sljedećih deset godina za provedbu biti potrebno ukupno 60.845.700 kuna, a dio toga osiguran je iz državnog proračuna (2.852.000 kuna osigurano je u 2005. godini), dok će se dio prikupiti od donacija, većinom iz fonda za obrazovanje Upravnog odbora Desetljeća Roma (projektnog tijela na međunarodnoj razini).

U ključnom području obrazovanja, obrazovanje odraslih Roma ima važno mjesto. Ciljna su skupina nepismeni Romi (bez osnovnog obrazovanja), a cilj je uključivanje odraslih Roma (žena i muškaraca) u osnovno obrazovanje i osposobljavanje za jednostavna zanimanja za prvo zapošljavanje. Tri su mjere:

1. Sustavni napor da se informira odrasle Rome o važnosti pismenosti
2. Učinkovita kampanja opismenjavanja i osposobljavanja
3. Sustavni napor da se motivira žene i mlade na obrazovanje odraslih te poticanje roditelja u zajednici da podrže te napore

MZOŠ ima ulogu provedbenog tijela, a služit će i kao nadzorno tijelo u suradnji s Romskim vijećima i nevladinim organizacijama. Imenovano je i posebno Povjerenstvo za praćenje provedbe *Akcijskog plana za Desetljeće romske uključenosti 2005.-2015.*

Iako ne postoje točni podaci o broju nepismenih Roma u Hrvatskoj, zbog čega je teško odrediti postotak populacije koji čini ciljnu skupinu mjera *Nacionalnog programa/Akcijskog plana, Izvješće o provedbi Akcijskog plana za Desetljeće romske uključenosti 2005.-2015.* za 2005.-2006. pokazuje da je u te dvije godine ukupno 67 odraslih Roma završilo osnovno obrazovanje, pri čemu ih je četvero završilo i program osposobljavanja za jednostavna zanimanja. Do 2007. godine ovaj se broj popeo na oko 100 odraslih osoba. Međutim, ovi su podaci nepotpuni, jer se temelje na podacima o nacionalnosti polaznika koji su navedeni u javnim ispravama, a ti se podaci daju na dobrovoljnoj bazi. Stoga se procjenjuje da je broj Roma koji su završili osnovno obrazovanje odraslih veći od onog navedenog u izvješću. Na osnovno obrazovanje odraslih Roma i djece koja su ispala iz redovnog sustava osnovnog obrazovanja utrošeno je ukupno 224.900 kuna. Međutim, ta su sredstva izdvojena iz sredstava namijenjenih provedbi projekta *Za Hrvatsku pismenost*, za koji je u 2006. godini osigurano 6.000.000 kuna.

IZVORI

ZAKONSKI AKTI USVOJENI U HRVATSKOM SABORU

Zakon o Agenciji za mobilnost i programe Europske unije (2007.) Narodne novine 107/07
 Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje (2006.) Narodne novine 85/06
 Zakon o državnim službenicima (2005.) Narodne novine 92/05
 Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu (2007., izmijenjen 2007.) Narodne novine 109/07, 134/07
 Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, (2001., izmijenjen 2005.) Narodne novine 33/01, 129/05
 Zakon o Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2004.) Narodne novine 151/04
 Zakon o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (1994.) Narodne novine 98/94
 Zakon o obrazovanju odraslih (2007.) Narodne novine 17/07
 Zakon o obrtu (2003., izmijenjen 1996., 1998., 2001., 2003., 2007.) Narodne novine 77/93, 90/96, 102/98, 64/01, 71/01, 49/03, 68/07
 Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (2000., izmijenjen 2000.) Narodne novine 51/00
 Zakon o osnovnom školstvu (2003., izmijenjen 2005.) Narodne novine 69/03, 76/05
 Zakon o porezu na dobit (2000., izmijenjen 2003.) Narodne novine 127/00, 163/03
 Zakon o porezu na dodanu vrijednost (1995., izmijenjen 1996., 1998., 1999.) Narodne novine 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 127/00, 48/04, 82/04
 Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (2002., izmijenjen 2002, 2003) Narodne novine 32/02, 86/02, 114/03, 151/03
 Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (2004.) Narodne novine 174/04
 Zakon o prosvjetnoj inspekciji (1995., izmijenjen 1997.) Narodne novine 50/95, 73/97
 Zakon o pučkim otvorenim učilištima (1997., izmijenjen 1998., 1999.) Narodne novine 109/99, 54/97, 5/98
 Zakon o ravnopravnosti spolova (2003.) Narodne novine 116/03
 Zakon o srednjem školstvu (2003., izmijenjen 2005.) Narodne novine 69/03, 81/05
 Zakon o stručno-pedagoškom nadzoru (usvojen 1997.) Narodne novine 73/97
 Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (2006., izmijenjen 2006.) Narodne novine 36/06, 141/06
 Zakon o ustanovama (1993., izmijenjen 1997., 1999.) Narodne novine 76/93, 29/97, 47/99
 Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (2003., izmijenjen 2004., 2007.) Narodne novine 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 46/07
 Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine 124/00, 28/01

OSTALI ZAKONSKI AKTI

Pravilnik o završavanju osnovnog školovanja odraslih polaganjem ispita (1991.) Narodne novine 70/91
 Uredba Vlade Republike Hrvatske o osnivanju Agencije za obrazovanje odraslih (2006.) Narodne novine 59/06

STRATEŠKI I OSTALI DOKUMENTI

- Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (2002.) *Deklaracija o znanju*
 Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (2004.) *Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja*
 Hrvatski sabor (1998.) *Nacionalna politika zapošljavanja*
 Hrvatski sabor (2005.) *Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj za 2006.-2012.*
 Hrvatski sabor (2006.) *Komunikacijska strategija za informiranje hrvatske javnosti o Europskoj uniji i pripremama za članstvo*
 Hrvatski sabor (2006.) *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.*
 Hrvatski sabor (2007.) *Nacionalni program mjera za uvođenje obvezatnog srednjoškolskog obrazovanja*
 Hrvatski zavod za zapošljavanje (2006., 2007.) *Godišnji plan poticanja zapošljavanja*
 Karlovačka županija (2006.) *Strategija razvoja ljudskih potencijala Karlovačke županije 2006.-2012.*
 Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Vijeće za nacionalni kurikulum (2007.) *Strategija za izradbu i razvoj nacionalnog kurikuluma za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*
 Nacionalno vijeće za konkurentnost (2004.) *55 preporuka za povećanje konkurentnosti Hrvatske*
 Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU (2006.) *Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.*
 Vlada Republike Hrvatske (2002.) *Hrvatska u 21. stoljeću – obrazovanje, Bijela knjiga o hrvatskom obrazovanju*
 Vlada Republike Hrvatske (2003.) *Za Hrvatsku pismenosti: Put do poželjne budućnosti; Desetljeće pismenosti u Hrvatskoj 2003.-2012.*
 Vlada Republike Hrvatske (2003.) *Nacionalni program za Rome*
 Vlada Republike Hrvatske (2003.) *Nacionalna strategija jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2002. do 2006. godine*
 Vlada Republike Hrvatske (2004.) *Akcijski plan za obrazovanje odraslih (2004.)*
 Vlada Republike Hrvatske (2004.) *Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva za razdoblje 2004.-2007.*
 Vlada Republike Hrvatske (2004.) *Program stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja i djece smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja za razdoblje 2004. do 2007. godine*
 Vlada Republike Hrvatske (2004.) *Strategija stručnog osposobljavanja i usavršavanja državnih službenika za razdoblje 2005. do 2009. godine*
 Vlada Republike Hrvatske (2004., 2007.) *Strategija obrazovanja odraslih*
 Vlada Republike Hrvatske (2005.) *Akcijski plan suzbijanja zlouporabe opojnih droga za 2006. - 2009. godinu*
 Vlada Republike Hrvatske (2005.) *Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015.*
 Vlada Republike Hrvatske (2005.) *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.*
 Vlada Republike Hrvatske (2005.) *Nacionalni akcijski plan zapošljavanja 2005. – 2008.*
 Vlada Republike Hrvatske (2007.) *Nacionalna strategija jedinstvene politike za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine*
 Vlada Republike Hrvatske (2008.) *Program Vlade Republike Hrvatske za mandat 2008.-2011.*
 Vlada Republike Hrvatske (2008.) *Program stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja i djece smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja za razdoblje 2008. do 2011. godine*

IZVJEŠĆA

Povjerenstvo za praćenje provedbe Nacionalnog programa za Rome Vlade Republike Hrvatske (2007.) *Izvješće o provođenju Nacionalnog programa za Rome za 2004., 2005. i 2006. godinu*

Povjerenstvo za praćenje provedbe Nacionalnog programa za Rome Vlade Republike Hrvatske (2007.) *Izvješće o provođenju Akcijskog plana za Desetljeće uključenosti Roma za 2005. i 2006. godinu*

ČLANCI, DOKUMENTI I STUDIJE

Babić, Zdenko (2003.) *Uloga aktivne politike na tržištu rada u Hrvatskoj*, Institut za javne financije, Zagreb

Bejaković, Predrag (2004.) *Kako se hrvatska priprema za društvo utemeljeno na znanju?*, Institut za javne financije, Zagreb

CEPOR (2003.) *Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? Rezultati GEM 2002. za Hrvatsku*, CEPOR

CEPOR (2006.) *Što čini Hrvatsku poduzetničkom zemljom? Rezultati GEM 2002.-2005. za Hrvatsku*, CEPOR, Zagreb

CEPOR (2007.) *Što čini Hrvatsku poduzetničkom zemljom? Rezultati GEM 2006. za Hrvatsku*; CEPOR, Osijek

Državni zavod za statistiku (2007.) *Statističke informacije za 2007. godinu* (on-line brošura)

Hrvatska gospodarska komora, *Hrvatska – Vaš poslovni partner*; (on-line brošura)

Lowther, Joseph (2004.) *Kvaliteta hrvatskog formalnog obrazovnog sustava*, Institut za javne financije i Američka agencija za međunarodni razvoj, Zagreb

Mikić, Darija (2007.) 'Organizacija opismenjavanja odraslih u Osnovnoj školi 'Matija Gubec', Cernik' *Andragoški glasnik*, Jastrebarsko, 2007., 65-71

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2007.) *Pregled postignuća 2004.-2007.*, MZOŠ, Zagreb

Pološki Vokić, Nina i Frajlić, Dubravka (2004.) *Pokazatelji konkurentnosti hrvatske radne snage: Rezultati empirijskog istraživanja*, Institut za javne financije i Američka agencija za međunarodni razvoj, Zagreb

Šošić, Vedran (2005) *Siromaštvo i politike na tržištu rada u Hrvatskoj*, Institut za javne financije, Zagreb

OSTALI IZVORI

Materijali prikupljeni od dionika koji su sudjelovali u izradi ovog izvješća;

Popis stanovništva iz 2001. godine, Državni zavod za statistiku

internetski izvori